

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΔΥΤΙΚΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ
UNIVERSITY OF WEST ATTICA

MBA
Master in Business Administration

U of WA

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ MBA»

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Φορολογική συνείδηση και συμμόρφωση των νέων στην Ελλάδα

Ονοματεπώνυμο Φοιτήτριας (ΑΜ)

Ζουμπουρλού Κωνσταντίνα (ΑΜ 21044)

Ονοματεπώνυμο Επιβλέποντα

Δρ. Τουρνά Ελένη

Αθήνα, 2024

UNIVERSITY OF
WEST ATTICA
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ

MBA
Master in Business Administration
U of WA

UNIVERSITY OF WEST ATTICA
School Department of Archival, Library and Information Studies
DEPARTMENT OF BUSINESS ADMINISTRATION
«Master in Business Administration (MBA)»

Diploma Thesis

The tax awareness and compliance of young people in Greece

Student name and surname (RN)

Zoumpourlou Konstantina (RN 21044)

Supervisor name and surname

Dr. Tourna Eleni

Athens, 2024

UNIVERSITY OF
WEST ATTICA
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ

MBA
Master in Business Administration
U of WA

Φορολογική συνείδηση και συμμόρφωση των νέων στην Ελλάδα

Μέλη Εξεταστικής Επιτροπής συμπεριλαμβανομένου και του
Εισηγητή

Η μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία εξετάστηκε επιτυχώς από την
κάτωθι Εξεταστική Επιτροπή:

Α/Α	Επώνυμο/Όνομα	Βαθμίδα/Ιδιότητα	Ψηφιακή Υπογραφή
1	Τουρνά Ελένη	Καθηγήτρια Λογιστικής στο Τμήμα Διοίκησης Επιχειρήσεων του Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής	
2	Γκίκας Γρηγόριος	Καθηγητής Χρηματοοικονομικής του Τμήματος Διοίκησης Επιχειρήσεων του Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής	
3	Ασωνίτου Σοφία	Αναπληρώτρια καθηγήτρια Λογιστικής του Τμήματος Διοίκησης Επιχειρήσεων του Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής	

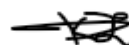
ΔΗΛΩΣΗ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Η κάτωθι υπογεγραμμένη Ζουμπουρλού Κωνσταντίνα του Κυριάκου, με αριθμό μητρώου 21044 φοιτήτρια του Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής της Σχολής Διοικητικών Οικονομικών και Κοινωνικών Επιστημών του Τμήματος Διοίκησης Επιχειρήσεων, δηλώνω υπεύθυνα ότι:

«Είμαι συγγραφέας αυτής της πτυχιακής/διπλωματικής εργασίας και ότι κάθε βοήθεια την οποία είχα για την προετοιμασία της είναι πλήρως αναγνωρισμένη και αναφέρεται στην εργασία. Επίσης, οι όποιες πηγές από τις οποίες έκανα χρήση δεδομένων, ιδεών ή λέξεων, είτε ακριβώς είτε παραφρασμένες, αναφέρονται στο σύνολό τους, με πλήρη αναφορά στους συγγραφείς, τον εκδοτικό οίκο ή το περιοδικό, συμπεριλαμβανομένων και των πηγών που ενδεχομένως χρησιμοποιήθηκαν από το διαδίκτυο. Επίσης, βεβαιώνω ότι αυτή η εργασία έχει συγγραφεί από μένα αποκλειστικά και αποτελεί προϊόν πνευματικής ιδιοκτησίας τόσο δικής μου, όσο και του Ιδρύματος.

Παράβαση της ανωτέρω ακαδημαϊκής μου ευθύνης αποτελεί ουσιώδη λόγο για την ανάκληση του πτυχίου μου».

Η Δηλούσα

Ζουμπουρλού Κωνσταντίνα

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα διπλωματική εργασία ασχολείται με τη φορολογική ηθική των νέων Ελλήνων σήμερα. Η φορολογική συνείδηση αφορά την αντίληψη των πολιτών για τη σημασία της φορολογίας. Όμως, η συνείδηση των νέων επηρεάζεται από πολλούς παράγοντες, οι οποίοι σχετίζονται με τα δημογραφικά τους στοιχεία. Επίσης, οι κοινωνικοί παράγοντες παίζουν σημαντικό ρόλο στη διασφάλιση της οικονομικής σταθερότητας. Στη συνέχεια, αναλύονται οι όροι της φοροδιαφυγής, της φοροαποφυγής και της παραοικονομίας, εξετάζοντας τα κοινά τους σημεία και τις διαφορές μεταξύ τους. Τέλος, στην παρούσα έρευνα μελετάται η φορολογική συνείδηση των νέων Ελλήνων και τα αποτελέσματα δείχνουν ότι η φορολογική ηθική είναι περίπλοκη. Δείχνουν επίσης πόσο σημαντικό είναι να βελτιωθεί η φορολογική εκπαίδευση και να αυξηθεί η γνώση για τα προβλήματα φοροδιαφυγής στην Ελλάδα. Σύμφωνα με τη μελέτη, οι απόψεις των νέων για τους φόρους επηρεάζονται σε μεγάλο βαθμό από τις οικογένειές τους, το σχολείο, τα μέσα ενημέρωσης, τις ανεπίσημες συναλλαγές, το πόσο περίπλοκο πιστεύουν ότι είναι το φορολογικό σύστημα, το πόσο δίκαιο πιστεύουν ότι είναι το φορολογικό βάρος, οι υποψίες τους για διαφθορά και πιθανός ρόλος της φορολογικής εκπαίδευσης στα σχολεία. Κλείνοντας, στην παρούσα έρευνα συμμετείχαν εκατόν επτά νέοι Έλληνες ηλικίας από 18 έως 37 ετών.

Λέξεις Κλειδιά:

Φορολογική Συμμόρφωση – Φορολογική Ηθική – Φοροδιαφυγή – Φοροαποφυγή
– Παραοικονομία – Νέοι Έλληνες

ABSTRACT

This thesis deals with the tax ethics of young Greeks today. Tax consciousness refers to citizens' perception of the importance of taxation. However, young people's consciousness is influenced by many factors, which are related to their demographics. Social factors also play an important role in ensuring economic stability. In the following, the terms tax evasion, tax avoidance and the informal economy are analysed, examining their commonalities and the differences between them. Finally, this research studies the tax awareness of young Greeks and the results show that tax ethics is complex. They also show how important it is to improve tax education and increase knowledge about the problems of tax evasion in Greece. According to the study, young people's views on taxes are heavily influenced by their families, school, the media, informal transactions, how complicated they think the tax system is, how fair they think the tax burden is, their suspicions of corruption and the possible role of tax education in schools. In conclusion, one hundred and seven young Greeks aged between 18 and 37 participated in the survey.

Keywords:

Tax Compliance – Tax Ethics – Tax Evasion – Tax avoidance – Underground Economy – Young Greeks

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΔΗΛΩΣΗ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	II
ΠΕΡΙΛΗΨΗ	III
ABSTRACT	IV
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	1
ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ	3
1 ΚΕΦΑΛΑΙΟ: ΕΙΣΑΓΩΓΗ	4
1.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΟ ΘΕΜΑ	4
1.2 ΔΟΜΗ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	4
2 ΚΕΦΑΛΑΙΟ: ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΗ ΣΥΜΜΟΡΦΩΣΗ ΚΑΙ ΗΘΙΚΗ	6
2.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ	6
2.2 ΒΑΣΙΚΕΣ ΕΝΝΟΙΕΣ	6
2.2.1 <i>Σχετικές έρευνες</i>	7
2.3 ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΗ ΣΥΜΜΟΡΦΩΣΗ, ΙΚΑΝΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΩΝ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΣΤΟΝ ΤΟΜΕΑ ΤΗΣ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΗΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ	9
2.4 ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΗ ΣΥΜΜΟΡΦΩΣΗ ΚΑΙ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ ΤΟΥ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ	9
2.5 ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΗ ΣΥΜΜΟΡΦΩΣΗ ΚΑΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΗΘΙΚΗΣ ΑΝΤΙΛΗΨΗΣ.....	10
2.6 ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΤΗΣ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΗΣ ΣΥΝΕΙΔΗΣΗΣ	11
3 ΚΕΦΑΛΑΙΟ: ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΥ ΕΠΗΡΕΑΖΟΥΝ ΤΗ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΗ ΣΥΝΕΙΔΗΣΗ	14
3.1 ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ.....	14
3.2 ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ	15
4 ΚΕΦΑΛΑΙΟ: ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗ, ΦΟΡΟΑΠΟΦΥΓΗ ΚΑΙ ΠΑΡΑΟΙΚΟΝΟΜΙΑ	18
4.1 ΟΡΙΣΜΟΣ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗΣ	18
4.2 ΑΙΤΙΕΣ ΤΗΣ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗΣ	18
4.3 ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΗΣ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗΣ	20
4.4 ΟΡΙΣΜΟΣ ΦΟΡΟΑΠΟΦΥΓΗΣ	22
4.5 ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΦΟΡΟΑΠΟΦΥΓΗΣ	22
4.6 ΚΟΙΝΑ ΣΗΜΕΙΑ ΚΑΙ ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΜΕΤΑΞΥ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗΣ ΚΑΙ ΦΟΡΟΑΠΟΦΥΓΗΣ	23
4.7 ΟΡΙΣΜΟΣ ΠΑΡΑΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ	24
4.8 ΑΙΤΙΕΣ ΥΠΑΡΞΗΣ ΤΗΣ ΠΑΡΑΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ	25
4.9 ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΠΑΡΑΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ	26
4.9.1 <i>Αρνητικές επιπτώσεις</i>	26
4.9.2 <i>Θετικές επιπτώσεις</i>	28
5 ΚΕΦΑΛΑΙΟ: ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΈΡΕΥΝΑΣ	30
5.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ	30
5.2 ΓΕΝΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑΣ ΕΡΕΥΝΑΣ	30
5.3 ΒΑΣΙΚΑ ΚΙΝΗΤΡΑ ΕΡΕΥΝΑΣ	31
5.4 ΒΑΣΙΚΟΙ ΤΥΠΟΙ ΕΡΕΥΝΑΣ.....	31
5.5 ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	32
5.6 ΑΝΑΛΥΤΙΚΑ ΕΡΓΑΛΕΙΑ ΚΑΙ ΛΟΓΙΣΜΙΚΟ	32
5.7 ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΕΡΜΗΝΕΙΑΣ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ.....	33
5.8 ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ	34
6 ΚΕΦΑΛΑΙΟ: ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ	36
6.1 ΑΝΑΦΟΡΑ ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΩΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ ΚΑΙ ΟΜΑΔΟΠΟΙΗΣΗ ΕΡΩΤΗΣΕΩΝ	36
6.1.1 <i>Δημογραφικά στοιχεία</i>	36
6.1.2 <i>Φορολογική συνείδηση</i>	40
6.1.3 <i>Φοροδιαφυγή – Φοροαποφυγή</i>	60
6.1.4 <i>Εμπιστοσύνη στην κυβέρνηση και στο φορολογικό σύστημα</i>	78
6.1.5 <i>Φορολογικοί Έλεγχοι</i>	88

6.2 ΣΥΣΧΕΤΙΣΕΙΣ	96
6.3 ΑΝΑΛΥΣΗ ΣΥΣΧΕΤΙΣΕΩΝ.....	100
7 ΚΕΦΑΛΑΙΟ: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ, ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ ΚΑΙ ΑΔΥΝΑΜΙΕΣ	102
7.1 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ	102
7.2 ΓΕΝΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	104
7.3 ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ ΚΑΙ ΑΔΥΝΑΜΙΕΣ.....	107
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΚΑΙ ΠΗΓΕΣ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟΥ	110
ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΕΣ	110
ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΕΣ	110
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	114
ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ	114

Ευχαριστίες

Με την ολοκλήρωση της παρούσας Διπλωματικής Εργασίας, θα ήθελα να ευχαριστήσω όλους όσους συνέβαλαν στην επιτυχή ολοκλήρωση αυτής. Ειδικότερα, ευχαριστώ πολύ για τη συμβολή της την επιβλέπουσα καθηγήτρια Τουρνά Ελένη για την επιλογή του θέματος, την υποστήριξη και τη διαρκή βοήθεια σε όλα τα στάδια εκπόνησης της εργασίας.

Ακόμη, ευχαριστώ την οικογένειά μου για την απόλυτη στήριξη και ενθάρρυνση που μου προσέφεραν αμέριστα και υπομονετικά για να ολοκληρώσω και αυτό το στάδιο των σπουδών μου.

1 Κεφάλαιο: Εισαγωγή

1.1 Εισαγωγή στο Θέμα

Σε ένα ολοένα και πιο πολύπλοκο οικονομικό τοπίο, η ευαισθητοποίηση των νέων σε θέματα φορολογίας έχει καταστεί κρίσιμη πτυχή της προσωπικής οικονομίας. Ως η επόμενη γενιά εισοδηματιών, οι νέοι αντιμετωπίζουν συχνά το έργο της κατανόησης και της πλοήγησης στον περίπλοκο ιστό της φορολογίας. Σε αυτόν τον ταχέως μεταβαλλόμενο κόσμο, όπου ο οικονομικός αλφαριθμητισμός είναι υψίστης σημασίας, η ικανότητα κατανόησης και διαχείρισης των φόρων είναι μια βασική δεξιότητα που δίνει στους νέους τη δυνατότητα να λαμβάνουν τεκμηριωμένες οικονομικές αποφάσεις και να συμβάλλουν σε ένα πιο οικονομικά υπεύθυνο μέλλον.

1.2 Δομή της εργασίας

Για την επίτευξη της διερεύνησης της φορολογικής συνείδησης των νέων στην Ελλάδα σήμερα, ακολουθήθηκε η κάτωθι σχεδίαση-ανάπτυξη και δομή.

Το πρώτο κεφάλαιο αφορά το παρόν μέρος της εισαγωγής.

Το δεύτερο κεφάλαιο προσδιορίζει το θεωρητικό πλαίσιο της φορολογικής συνείδησης των νέων, το οποίο αποτελείται και από διάφορες σχετικές έρευνες. Στο τέλος του κεφαλαίου, γίνεται αναφορά στην ενίσχυση της φορολογικής συνείδησης και ανάλυση των συμπερασμάτων.

Στο τρίτο κεφάλαιο αναλύονται οι κύριοι παράγοντες που συμβάλλουν στη διαμόρφωση των νέων σχετικά με τη φορολογική τους συμμόρφωση, κάτι το οποίο αποτελεί ένα ζωτικό ζήτημα, αφού οι νέοι αποτελούν το μέλλον της κοινωνίας.

Στο τέταρτο κεφάλαιο εξετάζεται η αποφυγή και ελαχιστοποίηση φορολογικών υποχρεώσεων, εστιάζοντας στις παραμέτρους της φοροδιαφυγής, της φοροαποφυγής και της παραοικονομίας. Πιο συγκεκριμένα, γίνεται λεπτομερή ανάλυση των αιτιών, καθώς φυσικά και των επιπτώσεων που προκύπτουν από αυτά τα φαινόμενα. Επίσης, εντοπίζονται τα κοινά χαρακτηριστικά της φοροδιαφυγής και της φοροαποφυγής, ενώ ταυτόχρονα αναδεικνύονται και οι μεταξύ τους διαφορές. Τέλος, το παρόν κεφάλαιο επικεντρώνεται και στον όρο της παραοικονομίας στην ελληνική κοινωνία. Πιο αναλυτικά, εξετάζονται οι αιτίες άνηθης αυτού του φαινομένου και παράλληλα οι συνέπειες που προκύπτουν από την παραοικονομία αλλά και από τη φοροδιαφυγή.

Είναι άξιο να σημειωθεί ότι εξετάζονται τόσο οι αρνητικές όσο και οι θετικές επιπτώσεις και φυσικά προτείνονται μέτρα για την καταπολέμηση της φοροδιαφυγής και της παραοικονομίας.

Στο κεφάλαιο πέντε περιγράφεται η έρευνα που πραγματοποιήθηκε στην παρούσα διπλωματική, καθώς και οι διαδικασίες, το ερωτηματολόγιο και ο τρόπος διανομής του. Τέλος, γίνεται αναφορά στα χαρακτηριστικά του δείγματος και στην περιγραφή της ανάλυσης των δεδομένων.

Στο έκτο κεφάλαιο διασαφηνίζονται τα αποτελέσματα της παρούσας έρευνας που πραγματοποιήθηκε με στατιστικά στοιχεία και με τα κατάλληλα γραφήματα και διαγράμματα.

Τέλος, στο έβδομο και τελευταίο κεφάλαιο διατυπώνονται τα συμπεράσματα της έρευνας καθώς και κάποια γενικά αλλά και σημαντικά συμπεράσματα που εφιστούν την προσοχή στις δυνατότητες ενθάρρυνσης των νέων, ώστε να υιοθετήσουν μια ηθική προσέγγιση απέναντι στο φορολογικό σύστημα.

2 Κεφάλαιο: Φορολογική συμμόρφωση και ηθική

2.1 Εισαγωγή

Στον τομέα των οικονομικών και της φορολογικής ευθύνης, η φορολογική συνείδηση των νέων βρίσκεται στο επίκεντρο. Αυτό το κεφάλαιο εμβαθύνει στο κρίσιμο θέμα του τρόπου με τον οποίο η νέα γενιά αντιλαμβάνεται, κατανοεί και αλληλεπιδρά με τη φορολογία. Καθώς οι νέοι γίνονται αναπόσπαστοι συμμετέχοντες στην οικονομία, η ικανότητά τους να περιηγηθούν στις περιπλοκές της φορολογίας επηρεάζει άμεσα την οικονομική τους ευημερία και τη συνολική φορολογική υγεία της κοινωνίας.

2.2 Βασικές έννοιες

Το φορολογικό σύστημα αντιπροσωπεύει ένα κοινωνικό πλαίσιο συνεργασίας, όπου οι μελετητές του αλληλεξαρτώνται, αναλαμβάνοντας καθένα τον δικό του ρόλο για το κοινό καλό. Σε αυτό το πλαίσιο, είναι κρίσιμο το ζήτημα της ηθικής, καθώς η ηθική επικεντρώνεται στον τρόπο που τα άτομα αλληλεπιδρούν μεταξύ τους, παρά στο πώς καθένα πρέπει να ζει ατομικά.

Η ηθική του φορολογικού συστήματος δεν αφορά μόνο τον τρόπο που κάποιος θα πρέπει να εκπληρώσει τις δικές του υποχρεώσεις, αλλά και πώς η συμμετοχή σε μια κοινωνία φέρνει μαζί της ηθικά δικαιώματα και υποχρεώσεις.

Σύμφωνα με τον Torgler B. (2003), η φορολογική ηθική είναι ένα περίπλοκο κοινωνικό φαινόμενο, δύσκολο στην εξήγηση. Οι αναξιόπιστες ερωτήσεις γύρω από τη φορολογική συμμόρφωση είναι παλαιότερες από την ίδια ύπαρξη των φόρων και παραμένουν αντικείμενο έρευνας, καθώς οι φόροι παραμένουν αναπόφευκτοι. Το φορολογικό σύστημα επηρεάζει το εθνικό εισόδημα με τις επιπτώσεις του στις ατομικές και επιχειρηματικές επιλογές.

Επιπλέον, σύμφωνα με τον Torgler B. (2003), η φορολογική ηθική ορίζεται ως το ενσωματωμένο κίνητρο των ανθρώπων για την καταβολή των φόρων τους, και χρησιμοποιείται συχνά σε σχέση με την επίδρασή της στη φορολογική συμμόρφωση.

Τέλος, σε ένα περιβάλλον αμοιβαίας εμπιστοσύνης και συνεργασίας μεταξύ των φορολογουμένων και των αρχών, οι φορολογούμενοι βιώνουν έναν δεσμό με τον νόμο, ενισχύοντας την ειλικρίνεια κατά την υποβολή των φορολογικών δηλώσεών τους και σε ορισμένες περιπτώσεις υποδεικνύουν εθελοντική φορολογική συμμόρφωση. Αντίθετα, σε ένα περιβάλλον αμφιβολίας και δυσπιστίας, οι φορολογούμενοι αντιλαμβάνονται ότι η επιβολή και θεσμοθέτηση είναι απαραίτητες για την επίτευξη της φορολογικής συμμόρφωσης. Σε αυτήν την περίπτωση, οι έλεγχοι και τα πρόστιμα χρησιμοποιούνται για την επίτευξη αυτού του σκοπού.

2.2.1 Σχετικές έρευνες

Οι Awang και Amran (2014) αναφέρουν στοιχεία του ΟΟΣΑ του 2001 λέγοντας ότι υπάρχουν δύο κατηγορίες φορολογικής συμμόρφωσης, οι οποίες είναι η διοικητική και η τεχνική. Σύμφωνα με τους Chong και Arunachalam (2018), η φορολογική συμμόρφωση μπορεί να διακριθεί σε δύο κατηγορίες, την εθελοντική και την αναγκαστική. Εθελοντική φορολογική συμμόρφωση σημαίνει ότι οι πολίτες δηλώνουν οικειοθελώς το εισόδημά τους, υπολογίζουν σωστά τη φορολογική τους υποχρέωση και υποβάλλουν κανονικά τη φορολογική τους δήλωση. Η αναγκαστική φορολογική συμμόρφωση αναφέρεται στην κατάσταση, κατά την οποία οι πολίτες αναγκάζονται να πληρώσουν τις φορολογικές τους υποχρεώσεις με μέτρα επιβολής που εφαρμόζει η φορολογική διοίκηση, δηλαδή με ελέγχους και πρόστιμα.

Η φορολογική συμμόρφωση μπορεί να εξεταστεί στο πλαίσιο του φάσματος της εμπιστοσύνης και της εξουσίας, μέσω του οποίου ενισχύεται η εθελοντική φορολογική συμμόρφωση, καθώς οι πολίτες εμπιστεύονται βαθιά τις αρχές. Αντίθετα, όταν οι πολίτες χάνουν την εμπιστοσύνη τους, η φορολογική συμμόρφωση γίνεται αναγκαστική και μπορεί να εφαρμοστεί κυρίως μέσω μέτρων επιβολής.

Η έρευνα του Antonio F. Martin (2017) σε μια άλλη μεσογειακή χώρα που είναι η Πορτογαλία, υποστήριξε ότι για τους διευθυντές, τους συμβούλους και τους ελεγκτές που ασχολούνται με τη φορολογία, το νέο λογιστικό περιβάλλον είναι πιο αβέβαιο, υπό την έννοια ότι όσον αφορά τις περιπτώσεις τιμολόγησης. Είναι σημαντικό, ωστόσο, να επισημανθεί ότι στην έρευνα των Hichem και Achraf (2018) συμπεραίνεται ότι οι σχολές διοίκησης επιχειρήσεων θα πρέπει να παρέχουν στους αποφοίτους (π.χ. λογιστές, ελεγκτές, φορολογικούς ελεγκτές, διευθυντές και επενδυτές) ένα ευνοϊκό περιβάλλον προκειμένου να βρεθούν περισσότερα κίνητρα για

την προώθηση της διαφάνειας και των ηθικών πράξεων, τη συμμόρφωση με φορολογικούς κανόνες και να καλούν τους πελάτες τους να αποφεύγουν πρακτικές φοροδιαφυγής. Η φορολογική ηθική θεωρείται μία από τις βασικές επεξηγηματικές μεταβλητές που αφορούν το ποσοστό φορολογικής συμμόρφωσης των πολιτών (Filippin et al, 2013). Η φορολογική ηθική μπορεί να οριστεί ως το εσωτερικό κίνητρο, το οποίο έχει ένα άτομο, προκειμένου να καταβάλει τους φόρους του (Torgler, 2007).

Στη μελέτη τους, οι Feld και Frey (2002) αναλύουν τη φορολογική συμμόρφωση εστιάζοντας στον τρόπο με τον οποίο οι φορολογικές αρχές αντιμετωπίζουν τους φορολογούμενους. Πιστεύουν ότι η σχέση μεταξύ των δύο τμημάτων βασίζεται σε μια ψυχολογική σύμβαση. Όταν οι φορολογούμενοι συμμετέχουν ενεργά στη λήψη αποφάσεων σχετικά με τις φορολογικές πολιτικές, φαίνεται να έχουν ισχυρότερη φορολογική ηθική, καθώς η ψυχολογική σύμβαση ενδυναμώνεται. Αυτή η ψυχολογική σύμβαση βασίζεται στην αμοιβαία εμπιστοσύνη μεταξύ των δύο μερών.

Σύμφωνα με τον Torgler (2003), οι φόροι μπορούν να θεωρηθούν ως η αξία που καταβάλλεται από τις ευεργετικές δραστηριότητες των αρχών. Η φορολογική συμμόρφωση ενδυναμώνεται όταν οι αρχές προσπαθούν να διαμορφώσουν μια σχέση εμπιστοσύνης παρέχοντας στους φορολογούμενους αποτελεσματικές δημόσιες υπηρεσίες, όπως και όταν οι φορολογούμενοι είναι ικανοποιημένοι από τις συναλλαγές τους με τις αρχές και πιστεύουν ότι οι ενέργειες των αρχών είναι δίκαιες. Υπογραμμίζοντας τα προαναφερθέντα αποτελέσματα, ο Kirchler (2008) θεωρεί ότι εάν οι φορολογικές αρχές αντιμετωπίζουν τους φορολογούμενους με σεβασμό και υπευθυνότητα θεωρώντας τους ως ισότιμους και δίνοντάς τους συμβουλευτικό ρόλο όσον αφορά τα φορολογικά θέματα, οι φορολογούμενοι θα αισθάνονται δίκαιη μεταχείριση και θα πληρώνουν τις φορολογικές τους υποχρεώσεις έχοντας ισχυρότερη φορολογική συμμόρφωση.

Τα αποτελέσματα της μελέτης του Faizal (2017) αποκαλύπτουν ότι περισσότεροι φορολογούμενοι θα βελτιώσουν τη φορολογική τους συμμόρφωση εάν συνειδητοποιήσουν ότι οι πρακτικές και οι διαδικασίες της φορολογικής διοίκησης ήταν δίκαιες.

2.3 Φορολογική συμμόρφωση, ικανότητα και χαρακτηριστικά των εργαζομένων στον τομέα της φορολογικής διοίκησης

Οι φόροι θεωρούνται ως η αξία που οι πολίτες υποχρεούνται να καταβάλλουν για τις ευεργετικές δραστηριότητες και δράσεις των αρχών του Κράτους. Σύμφωνα με τον Torgler (2003), εάν οι φορολογούμενοι εμπιστεύονται περισσότερο τους δημόσιους υπαλλήλους, είναι πιο πρόθυμοι να είναι ειλικρινείς όσον αφορά τους φόρους τους. Ο Kirchler (2006) επισημαίνει ότι η ποιότητα της σχέσης μεταξύ των φορολογικών αρχών και φορολογουμένων εξαρτάται από την ποιότητα της αλληλεπίδρασής τους. Με άλλα λόγια, η ποιότητα της σχέσης μεταξύ των φορολογουμένων και των υπαλλήλων της φορολογικής διοίκησης θα επηρεάσει τη συμπεριφορά των πληρωτών, οι οποίοι θα είναι πρόθυμοι να συνεργαστούν με τις φορολογικές αρχές. Η διαδικαστική δικαιοσύνη αναφέρεται στην αντίληψη των πολιτών σχετικά με την αλληλεπίδρασή τους είτε με τις δημόσιες υπηρεσίες ή τις αρχές (Murphy, 2009). Σύμφωνα με τους Murphy και Tyler (2008), οι φορολογούμενοι που τυγχάνουν δίκαιης μεταχείρισης από τις αρχές είναι πιο πρόθυμοι να συνεργαστούν και να είναι περισσότερο συμμορφούμενοι.

Ο Kastlunger (2013) πιστεύει ότι η ύπαρξη εμπιστοσύνης ενδυναμώνει τη σχέση μεταξύ φορολογουμένων και φορολογικής διοίκησης, ενώ η φορολογική συμμόρφωση ενισχύεται στο βαθμό που οι ενέργειες των φορολογικών αρχών είναι δίκαιες. Ομοίως, η μελέτη του Wahl (2010) δείχνει ότι υπάρχει θετική σχέση μεταξύ της φορολογικής συμμόρφωσης και της αξιοπιστίας των φορολογικών αρχών. Η φορολογική διοίκηση πρέπει να είναι απαλλαγμένη από τη διαφθορά προκειμένου να είναι αξιόπιστη. Μελετώντας το φαινόμενο της διαφθοράς σε τριάντα χώρες, ο Picur και Belkaoui (2006) διαπίστωσαν ότι η φορολογική συμμόρφωση είναι υψηλότερη στις χώρες, όπου η διαφθορά έχει αντιμετωπιστεί αποτελεσματικά. Αναλύοντας την επίδραση, την οποία έχει η διαφθορά στη φορολογική συμμόρφωση των επιχειρήσεων, ο Vlachos (2016) καταλήγει ότι τα άτομα, τα οποία θεωρούν τη διαφθορά ως σημαντικό εμπόδιο στην επιχειρηματική τους δραστηριότητα, είναι λιγότερο πρόθυμα να πληρώσουν φόρους.

2.4 Φορολογική συμμόρφωση και δικαιοσύνη του φορολογικού συστήματος

Οι περισσότερες κυβερνήσεις αναγνωρίζουν τη σημασία ενός δίκαιου φορολογικού συστήματος. Ωστόσο, η δικαιοσύνη έχει διάφορες έννοιες, καθώς οι

φορολογούμενοι μπορούν να ερμηνεύσουν διαφορετικά την έννοια. Μια έννοια θα μπορούσε να είναι η πιθανή ανταλλαγή με την κυβέρνηση, ενώ μια άλλη θα μπορούσε να είναι η ισότητα, η οποία θα εξαρτιόταν από την ικανότητα των φορολογουμένων να πληρώσουν. Ένα φορολογικό σύστημα μπορεί να χαρακτηριστεί ως άδικο, εάν οι πλούσιοι πληρώνουν λιγότερους φόρους σε σύγκριση με τους φτωχούς. Είναι άξιο να σημειωθεί η σοβαρότητα της άρσης των δυσκαμψιών σε τομείς που επηρεάζουν αρνητικά την αποτελεσματική λειτουργία των κυβερνητικών υπηρεσιών, όπως το δικαστικό σύστημα και την ανάγκη μείωσης του χρόνου που απαιτείται από τα δικαστήρια για την έκδοση αποφάσεων.

Επιπλέον, πολλοί φορολογούμενοι αποφεύγουν να πληρώσουν τους φόρους τους για διάφορους λόγους. Πιο αναλυτικά, όταν πιστεύουν ότι τους αντιμετωπίζουν άδικοι οι αρχές, καθώς και όταν λαμβάνουν λιγότερες ή κατώτερες δημόσιες υπηρεσίες (Kim 2002, Verboon και van Dijke 2007). Άλλωστε, σύμφωνα με άλλες μελέτες η σχέση μεταξύ της αντιλαμβανόμενης δικαιοσύνης του φορολογικού συστήματος και της φορολογικής συμμόρφωσης θεωρείται σύνθετη (Jurney 2017). Η αντιλαμβανόμενη δικαιοσύνη του φορολογικού συστήματος φαίνεται να επηρεάζει το επίπεδο φορολογικής συμμόρφωσης των πολιτών (Alm 1993, Gilligan και Richardson 2005). Οι Gilligan και Richardson (2005) υπογραμμίζουν ότι εάν οι πολίτες αντιλαμβάνονται ότι το φορολογικό σύστημα είναι άδικο, η προθυμία τους να είναι φορολογικά συνεπείς τείνει να μειωθεί.

2.5 Φορολογική συμμόρφωση και παράγοντες ηθικής αντίληψης

Οι Christian και Alm (2014) υποστηρίζουν ότι οι μελέτες σχετικά με τη φορολογική συμμόρφωση θα πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τους παράγοντες της ηθικής, ιδίως όταν το επίπεδο φορολογικής συμμόρφωσης είναι υψηλότερο από το προβλεπόμενο επίπεδο που υποδεικνύει η οικονομική θεωρία. Κατά συνέπεια, η μελέτη τους παρουσίασε έννοιες που βασίζονται στην ηθική προκειμένου να αναλυθεί η φορολογική συμμόρφωση.

Ο Torgler (2007) θέλει να επιβεβαιώσει τη σχέση μεταξύ φορολογικής συμμόρφωσης και φορολογικής ηθικής, διερευνώντας γιατί τόσα πολλά άτομα πληρώνουν τους φόρους τους, παρόλο που γνωρίζουν ότι ο κίνδυνος προστίμων και ελέγχων είναι χαμηλός. Οι ερευνητές πιστεύουν ότι η συμπεριφορά αυτή είναι

αποτέλεσμα της φορολογικής ηθικής, η οποία είναι το εσωτερικό κίνητρο ενός ατόμου να πληρώνει τους φόρους, σύμφωνα με τους Frey και Torgler (2007).

Καθοριστικοί παράγοντες της φορολογικής ηθικής είναι η φορολογική διοίκηση, το φορολογικό σύστημα, η αντίληψη της φοροδιαφυγής, οι περιπτώσεις που αφορούν μέτρα καταπολέμησης της φοροδιαφυγής, οι γνώσεις σε φορολογικά θέματα, καθώς και η εμπιστοσύνη και η υπακοή στις αρχές. Το αποτέλεσμα είναι ότι η φορολογική ηθική είναι ο καθοριστικός παράγοντας που ενδυναμώνει τη φορολογική συμμόρφωση των φορολογουμένων.

2.6 Ενίσχυση της φορολογικής συνείδησης

Στη χώρα μας την Ελλάδα, η φορολογική συνείδηση βρίσκεται σε χαμηλά επίπεδα λόγω της πολυπλοκότητας του φορολογικού συστήματος, της υψηλής και συνεχώς αυξανόμενης φορολογικής επιβάρυνσης, της δομής της ελληνικής οικονομίας, της γενικότερης πίστης των πολιτών στη συνοχή και την ανταποδοτικότητα του κράτους και της κουλτούρας της ίδιας της κοινωνίας.

Σημαντική προϋπόθεση για την επίτευξη και τη διατήρηση της δημοσιονομικής πειθαρχίας, τη μείωση της φορολογικής και ασφαλιστικής επιβάρυνσης των νοικοκυριών και των επιχειρήσεων και την ενίσχυση της κοινωνικής δικαιοσύνης και συνοχής είναι η ενίσχυση της ευαισθητοποίησης των πολιτών όσον αφορά την καταβολή φόρων.

Οι παρακάτω τρόποι θα μπορούσαν να εφαρμοστούν έτσι ώστε να ενισχυθεί η φορολογική συνείδηση των πολιτών όσον αφορά την πληρωμή φόρων.

- Η θέσπιση πολιτικών για τη δημοσιοποίηση των φόρων που εισπράττονται και την αξιοποίησή τους για τη δημιουργία πλεονεκτημάτων για τους φορολογούμενους.

Για παράδειγμα, τον Δεκέμβριο του 2013, το Υπουργείο Οικονομικών/Ελεγκτική Υπηρεσία άνοιξε ειδικό λογαριασμό στην Τράπεζα της Ελλάδος, όπου κατατίθενται κεφάλαια από εγκληματικές δραστηριότητες κατά του Ελληνικού Δημοσίου. Με τον νόμο 4270/2014, ορίστηκε ότι τα ποσά αυτά θα αποτελέσουν έσοδα του προϋπολογισμού για το έτος κατά το οποίο κατατέθηκαν και ότι ένα αντίστοιχο ποσό θα εγγραφεί στον προϋπολογισμό για τη χρηματοδότηση δράσεων που αφορούν την εκπαίδευση, την έρευνα, την υγεία και την κοινωνική αλληλεγγύη.

- Επιβράβευση των συνετών φορολογουμένων.

Πιο αναλυτικά, θα μπορούσε να δημιουργηθεί ένα σύστημα επιβράβευσης των συνεπών φορολογουμένων με κριτήρια όπως η συστηματική και έγκαιρη υποβολή των σχετικών φορολογικών δηλώσεων, η εφάπαξ καταβολή του οφειλόμενου φόρου, η επιβεβαίωση της νομιμότητας των φορολογικών ενεργειών μέσω φορολογικών ελέγχων και τελικά η δυνατότητα περαιτέρω προοδευτικής μείωσης του φόρου.

Επιπλέον, εάν θεσπιστεί ένα τέτοιο ειδικό καθεστώς, να προβλεφθεί ένας μηχανισμός ελάφρυνσης για όσους δεν μπορούν να βρουν λόγους υπαγωγής επειδή έχουν ήδη εκπληρώσει τις υποχρεώσεις τους, π.χ. ως ποσοστό της ήδη καταβληθείσας οφειλής, ώστε να μην δημιουργείται αδικία σε βάρος όσων θα επωφελούνταν από την υπαγωγή στο καθεστώς. Θα ήταν επίσης επωφελές να προβλεφθεί, για παράδειγμα, η δυνατότητα έκπτωσης φόρου σε ποσό ισοδύναμο με το όφελος από τις μελλοντικές υποχρεώσεις όσων εντάσσονται στο καθεστώς. Συνεπώς, μια τέτοια προσέγγιση θεωρείται ότι επιβεβαιώνει την επιλογή του φορολογούμενου να ενεργεί με συνέπεια και ενισχύει το κίνητρο να επιδείξει την απαραίτητη συνεπή συμπεριφορά χωρίς την προσδοκία να επωφεληθεί από ευνοϊκές ρυθμίσεις στο μέλλον.

- Αυστηρή τήρηση των αρχών της χρηστής διοίκησης μέσω της ίσης και λογικής μεταχείρισης των ελεγκτών και της παραδειγματικής τιμωρίας όσων συστηματικά φοροδιαφεύγουν ή φοροαποφεύγουν.

Σε περιόδους συνεχών απαιτήσεων από τους φορολογούμενους, ιδίως σε περιόδους μεγάλων και εξαντλητικών φορολογικών ελέγχων, είναι επιθυμητό να εφαρμόζονται ενιαία πρότυπα στη μεταχείριση των φορολογουμένων από τις φορολογικές αρχές.

Ως εκ τούτου, είναι χρήσιμο τα κεντρικά διοικητικά όργανα να εκδίδουν τακτικά οριζόντιες κατευθυντήριες γραμμές για συχνές ερωτήσεις, ώστε να χρησιμεύουν ως πυξίδα σε παρόμοιες περιπτώσεις και να αποφεύγονται περιπτώσεις έντονης υποκειμενικότητας και αυθαιρεσίας.

Επίσης, είναι χρήσιμο και αναγκαίο να ανταποκρίνονται γρήγορα και άμεσα στα πορίσματα των δεδικασμένων, ιδίως των αποφάσεων του Συμβουλίου της Επικρατείας, που επιλύουν σημαντικά νομικά ζητήματα, ώστε να αποφεύγεται το φαινόμενο τα ελεγκτικά όργανα να λειτουργούν με βάση ερμηνευτικές ανακοινώσεις ή ξεπερασμένες διοικητικές απόψεις που έχουν ανατραπεί από δικαστικά δεδικασμένα.

Από την άλλη πλευρά, το ισχύον νομικό πλαίσιο (πρόστιμα και τόκοι, μέτρα επιβολής, παρείσφρηση παράνομων μεταβιβάσεων, ποινικές κυρώσεις), ιδίως με τη διασφάλιση της τελικής τιμωρίας όσων πράγματι συστηματικά φοροδιαφεύγουν ή φοροαποφεύγουν, μπορεί, αν εφαρμοστεί με συνέπεια, ταχύτητα και κατάλληλη στόχευση, να αποτελέσει παραδειγματική τιμωρία για την αποθάρρυνση παρόμοιων συμπεριφορών από άλλους.

- Η οικονομική ακεραιότητα του κράτους.

Τα κράτη που αναμένουν συνεπή και σταθερή συμμόρφωση των πολιτών τους με τις οικονομικές τους υποχρεώσεις έναντι της χώρας τους θα πρέπει να αντιμετωπίζουν με εύλογα ειλικρινή και επιμελή τρόπο και εγκαίρως όσους συναλλάσσονται με τη χώρα τους και έχουν οικονομικές απαιτήσεις έναντι αυτής, καθώς και όσους δικαιούνται επιστροφές φόρων.

Σε αντίθετη περίπτωση, η μη έγκαιρη συμμόρφωση πρέπει να οδηγεί στην αποδοχή των προβλεπόμενων κυρώσεων και πειθαρχικών μέτρων, προκειμένου να μην επηρεαστούν αρνητικά τα οικονομικά σχέδια των δικαιούχων, ιδίως των επιχειρήσεων, καθώς και στο δικαίωμα επιβολής αντίστοιχων κυρώσεων στον φορολογούμενο, εφόσον διαπιστωθεί ότι δεν είναι συνεπής προς αυτά.

- Επένδυση στην εκπαίδευση και τη δια βίου μάθηση για την καλλιέργεια, τη διαμόρφωση και την εμπέδωση μιας κουλτούρας φορολογικής συνείδησης.

Αυτό θα διασφαλίσει ότι θα τονιστούν έγκαιρα οι αρχές ενός δίκαιου και ευνοϊκού κράτους που βασίζεται στα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις κάθε πολίτη, στη βέλτιστη κατανομή των πόρων και στην αναλογικότητα της φορολογικής επιβάρυνσης και θα συμβάλει στην απόκτηση γνώσεων σχετικά με τις αρνητικές συνέπειες της φοροδιαφυγής και τις αναπτυξιακές πτυχές της φορολογίας για τον πληθυσμό.

3 Κεφάλαιο: Παράγοντες που επηρεάζουν τη φορολογική συνείδηση

3.1 Δημογραφικά στοιχεία

➤ Φύλο

Ορισμένες μελέτες διαπίστωσαν ότι οι άνδρες είναι πιο συμμορφούμενοι, αν και άλλες μελέτες αποκάλυψαν αντιφατικά αποτελέσματα ή καθόλου σημαντική διαφορά. Ο Hasseldine και Hite (2003) διαπίστωσαν ότι οι γυναίκες φορολογούμενες ήταν περισσότερο συμμορφούμενες από τους άνδρες. Ωστόσο, η μελέτη ανέφερε ότι οι άνδρες ήταν περισσότερο συμμορφούμενοι σε σύγκριση με τις γυναίκες όταν χρησιμοποιήθηκε ένα αρνητικά διαμορφωμένο μήνυμα και από την άλλη πλευρά οι γυναίκες ήταν πιο συμμορφούμενες από τους άνδρες όταν χρησιμοποιήθηκε ένα θετικά διαμορφωμένο μήνυμα. Αντίθετα, ο Richardson (2006) διαπίστωσε ότι το φύλο δεν έχει σημαντική επίδραση στη συμμόρφωση σε μια μελέτη 45 χωρών

➤ Εισόδημα

Ο Jackson και Milliron (1986) διαπίστωσαν ότι το επίπεδο του εισοδήματος έχει μια μικτή και ασαφή επίδραση στη συμμόρφωση, και ορισμένες μεταγενέστερες έρευνες συμφωνούν με αυτή τη δήλωση (Christian και Gupta 1993, Hite 1997). Αν και ο Jackson και Milliron (1986) δεν ανέφεραν με σαφήνεια τον λόγο, θεωρείται ότι η ενδογενής φορολογική κανονισμοί μεταξύ των χωρών μπορεί να συμβάλλουν στα αντιφατικά ευρήματα. Για παράδειγμα, οι προοδευτικοί φορολογικοί συντελεστές μπορεί να ενθαρρύνουν την ομάδα υψηλότερου εισοδήματος να φοροδιαφεύγει παρά την ομάδα χαμηλότερου εισοδήματος, επειδή οι φορολογικοί συντελεστές και το φορολογητέο εισόδημα (της ομάδας υψηλότερου εισοδήματος) είναι υψηλά, καθιστώντας έτσι τις φορολογικές υποχρεώσεις πολύ υψηλότερες από την ομάδα χαμηλότερου εισοδήματος. Σε μια χώρα όπου η αναδιανομή του εισοδήματος δεν είναι ικανοποιητική, η υψηλότερη εισοδηματική ομάδα τείνει να φοροδιαφεύγει περισσότερο (Mohani, 2001), επειδή ο κάτοχος υψηλού εισοδήματος μπορεί να αισθάνεται προδομένος. Ο Loo (2006) διαπίστωσε ότι οι έχοντες υψηλό εισόδημα στη Μαλαισία είναι επιρρεπείς στη φοροδιαφυγή, ενώ ο Torgler (2007) ανέφερε ότι οι χαμηλόμισθοι στη Δυτική Γερμανία ήταν λιγότερο συνεπείς.

➤ **Ηλικία**

Δημογραφικοί παράγοντες, όπως η ηλικία έχουν ερευνηθεί εδώ και καιρό από πολλούς ερευνητές και τα αποτελέσματα είναι διαφορετικά στην πορεία. Για παράδειγμα, οι Tittle (1980), Wärneryd και Walerud (1982) και Wahlund (1992) υποστηρίζουν ότι υπάρχει αρνητική συσχέτιση - οι ηλικιωμένοι είναι λιγότερο υπάκουοι.

Αντίθετα, οι Dubin, Graetz και Wilde (1988), Chung και Trivedi (2003) και Beron υποστήριξαν ότι η ηλικία σχετίζεται θετικά με τη συμμόρφωση. Ωστόσο, υπήρξε σημαντικός αριθμός μελετών που δεν διαπίστωσαν κάποια σχέση μεταξύ ηλικίας και συμμόρφωσης (Spicer και Becker 1980 και Porcano, 1988). Ο Mohani 2001 διαπίστωσε επίσης ότι οι ηλικιωμένοι είναι πιο συμμορφούμενοι.

➤ **Εκπαίδευση**

Ο Jackson και Miliron (1986) υποστηρίζαν την άμεση, θετική σχέση μεταξύ εκπαιδευτικού επιπέδου και της συμμόρφωσης των φορολογουμένων. Οι Chan, Troutman και O'Bryan (2000) υποστηρίζουν επίσης ότι το μορφωτικό επίπεδο σχετίζεται άμεσα με την πιθανότητα συμμόρφωσης. Οι μορφωμένοι φορολογούμενοι μπορεί να έχουν επίγνωση των ευκαιριών για μη συμμόρφωση, αλλά μια δυνητικά καλύτερη κατανόηση του φορολογικού συστήματος και ένα υψηλότερο επίπεδο ηθικής ανάπτυξης προάγουν μια ευνοϊκότερη στάση του φορολογούμενου και μεγαλύτερη συμμόρφωση.

3.2 Κοινωνικοί παράγοντες

➤ Αντίληψη της ισότητας ή της δικαιοσύνης

Μια από τις σημαντικές αρχές του σχεδιασμού του φορολογικού συστήματος είναι η ισότητα ή η δικαιοσύνη, η οποία μπορεί να γίνει αντιληπτή μέσω τριών διαστάσεων - οριζόντια ισότητα (τα άτομα με τα ίδια εισοδηματικά ή περιουσιακά κλιμάκια θα πρέπει να πληρώνουν το ίδιο ποσό φόρων), κάθετη δικαιοσύνη (οι φόροι που καταβάλλονται αυξάνονται με το ύψος της φορολογικής βάσης) και της ανταλλακτικής ισότητας (Wallschultzky 1984- Richardson, 2006). Η αντιληπτή δικαιοσύνη του φορολογικού συστήματος επηρεάζει επίσης την κλίση προς τη φοροδιαφυγή (Jackson and Milliron, 1986- Richardson, 2008).

➤ Αλλαγές στις τρέχουσες κυβερνητικές πολιτικές

Η πολιτική σταθερότητα και το κυβερνών κόμμα σε μια χώρα μπορεί να διαδραματίσουν αξιόλογο ρόλο στον καθορισμό της συμπεριφοράς απέναντι στη φοροδιαφυγή. Για παράδειγμα, εάν ένα άτομο το ευνοεί το κυβερνών κόμμα, μπορεί να επιλέξει να είναι συμμορφωμένο διότι πιστεύει ότι η κυβέρνηση είναι έμπιστη και δίκαιη. Αντίθετα, ένας φορολογούμενος από το κόμμα της αντιπολίτευσης μπορεί να είναι περισσότερο μη συμμορφούμενος επειδή θεωρεί ότι η κυβέρνηση δεν είναι με το μέρος του. Μελέτες έχουν αποκαλύψει ότι οι κυβερνητικές αποφάσεις και οι πολιτικές προσαρμογές σύμφωνα με την οικονομική και πολιτική κατάσταση επηρεάζουν σημαντικά το βαθμό συμμόρφωσης. Για παράδειγμα, μια θετική κίνηση της κυβέρνησης, όπως η αύξηση της επιστροφής φόρου (Hasseldine and Hite, 2003) υπάρχει μεγάλη πιθανότητα να αυξήσει τη συμμόρφωση των ατόμων.

➤ Ομάδες αναφοράς (οικογένεια και φίλοι)

Ο Ajzen και Fishbein (1980) θεωρούν ότι οι ομάδες αναφοράς διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στον καθορισμό των προθέσεων και της συμπεριφοράς των ανθρώπων (Theory of Planned Behavior - TPB). Το συγκεκριμένο μοντέλο (TPB) δείχνει ότι η συμπεριφορά συμμόρφωσης παρέχει σημαντική εξήγηση, αφού οι μεταβλητές των στάσεων, των υποκειμενικών προτύπων και των αντιληπτών ελέγχων συμπεριφοράς έχουν επίδραση στη συμπεριφορά μη συμμόρφωσης.

Οι αποφάσεις είτε για φοροδιαφυγή είτε για μη φοροδιαφυγή επηρεάζονται μερικές φορές από μέλη της οικογένειας ή φίλους (για παράδειγμα, Allingham και Sandmo (1972)), αν και η έκταση της επιρροής δεν δηλώθηκε σαφώς στην παρούσα έρευνα. Ως εκ τούτου, η επιρροή του αναφερόμενου ομάδων φαίνεται να είναι σημαντική στη λήψη μιας απόφασης, ιδίως όσον αφορά νομισματικές πτυχές και την υπακοή στους νόμους.

➤ Μέσα μαζικής ενημέρωσης και πηγές πληροφόρησης

Τα μέσα ενημέρωσης διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση της ευαισθητοποίησης και της κατανόησης της φορολογίας από το κοινό. Η πρόσβαση σε αξιόπιστες και ακριβείς πληροφορίες μέσω διάφορων καναλιών των μέσων ενημέρωσης, συμπεριλαμβανομένων των ειδησεογραφικών μέσων, των ιστοτόπων και

των πλατφορμών κοινωνικής δικτύωσης, μπορεί να συμβάλει στην αύξηση της φορολογικής συνείδησης.

4 Κεφάλαιο: Φοροδιαφυγή, φοροαποφυγή και παραοικονομία

4.1 Ορισμός φοροδιαφυγής

Σύμφωνα με τον Οργανισμό Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης, η έννοια της φοροδιαφυγής αναφέρεται γενικά σε παράνομες ρυθμίσεις για απόκρυψη ή παράβλεψη φορολογικών υποχρεώσεων. Με άλλα λόγια, ένας φορολογούμενος πληρώνει λιγότερο φόρο από αυτόν που απαιτεί ο νόμος, αποκρύπτοντας εισοδήματα ή πληροφορίες από τις φορολογικές αρχές. Η φοροδιαφυγή θεωρείται ποινικό αδίκημα στις περισσότερες δικαιοδοσίες. Ο όρος περιλαμβάνει εσκεμμένες πράξεις απάτης, όπως η υποδήλωση εισοδήματος, η διόγκωση δαπανών, μη καταγεγραμμένες συναλλαγές, χρήση υπεράκτιων λογαριασμών για την απόκρυψη εισοδήματος ή παραποίηση εγγράφων.

4.2 Αιτίες της φοροδιαφυγής

Η φοροδιαφυγή αποτελεί ένα πρόβλημα που απασχολεί σε παγκόσμιο επίπεδο, αλλά το εύρος και ο αντίκτυπός της εξαρτώνται από διάφορους παράγοντες, από τους οποίους οι κυριότεροι είναι οι εξής:

- Το μορφωτικό επίπεδο του πληθυσμού.

Όσο υψηλότερο είναι το επίπεδο εκπαίδευσης, τόσο υψηλότερο είναι το επίπεδο φορολογικής ενημερότητας και τόσο χαμηλότερη είναι η τάση φοροδιαφυγής. Αντίθετα, όταν τα επίπεδα εκπαίδευσης είναι χαμηλά, οι φορολογούμενοι αποτυγχάνουν να εκτιμήσουν το γεγονός ότι τα φορολογικά έσοδα είναι η κύρια πηγή χρηματοδότησης των δημόσιων αγαθών (υγεία, ασφάλεια, κ.λπ.) που καλύπτουν κρίσιμες κοινωνικές ανάγκες.

- Το επίπεδο της φορολογικής επιβάρυνσης σε σύγκριση με το συνολικό εισόδημα.

Όσο υψηλότερο είναι το επίπεδο επιβάρυνσης ενός ενιαίου φόρου, τόσο υψηλότερο είναι το όφελος του φορολογούμενου από τη φοροδιαφυγή. Όσο μεγαλύτερη είναι η μέση φορολογική επιβάρυνση, λοιπόν, τόσο πιο έντονη γίνεται η

τάση φοροδιαφυγής λόγω περιορισμών στις βασικές του ανάγκες (τρόφιμα, ένδυση κ.λπ.) και το κέρδος από τον φόρο αντισταθμίζει τον κίνδυνο που αναλαμβάνεται στην περίπτωση της αποκάλυψης φοροδιαφυγής.

➤ Ο τρόπος κατανομής των φορολογικών επιβαρύνσεων.

Εάν ο τρόπος κατανομής των φορολογικών βαρών ανταποκρίνεται στην επικρατούσα άποψη για κοινωνική δικαιοσύνη, τότε η τάση για φοροδιαφυγή είναι μικρότερη. Από την άλλη πλευρά, όταν η αρχή της δίκαιης κατανομής παραβιάζεται με την εφαρμογή φορολογικών εξαιρέσεων σε συγκεκριμένες ιδιωτικές οντότητες, τότε έχουμε μια σειρά δυσάρεστων συνεπειών. Συγκεκριμένα, καλλιεργείται το αίσθημα της αδικίας στους φορολογούμενους και ενισχύεται η βούληση να εξομοιωθούν με κάθε δυνατό τρόπο με εκείνους που εξαιρούνται από τη φορολογία, αυξάνεται το επίπεδο της συνολικής φορολογικής επιβάρυνσης, καθώς τα ποσά που πρέπει να καταβάλουν οι απαλλασσόμενοι πρέπει να δοθούν από τους υπόλοιπους με αποτέλεσμα να δημιουργούνται άνισες συνθήκες ανταγωνισμού μεταξύ ευνοούμενων και μη ευνοούμενων επιχειρήσεων, καθώς οι φόροι επηρεάζουν γενικά την παραγωγή και τα επιχειρηματικά σχέδια των ιδιωτικών παραγωγικών μονάδων.

➤ Η διάρθρωση του φορολογικού συστήματος.

Το είδος και η δημοσιονομική σημασία του φορολογικού συστήματος μιας χώρας καθορίζει την έκταση της φοροδιαφυγής. Επομένως, εάν το φορολογικό σύστημα κυριαρχείται από άμεσους φόρους (δηλαδή φόρο εισοδήματος), τότε η φοροδιαφυγή είναι πιο πιθανή επειδή οι ιδιωτικές οντότητες έχουν περισσότερες ευκαιρίες να αποκρύψουν φόρους από τα φυσικά πρόσωπα. Αυτό μπορεί να γίνει με τους εξής δύο τρόπους:

- i. τα νοικοκυριά, όπως και οι ελεύθεροι επαγγελματίες, δηλώνοντας χαμηλότερο εισόδημα από το πραγματικό και
- ii. οι επιχειρήσεις μεταφέροντας μέρος των κερδών τους σε λογαριασμούς απόσβεσης και δαπανών.

Από την άλλη πλευρά, εάν το φορολογικό σύστημα αποτελείται κατά κύριο λόγο από έμμεσους φόρους, η τάση για φοροδιαφυγή είναι μικρότερη, διότι ο φορολογικός έλεγχος είναι αποτελεσματικότερος, οι σχετικές φορολογούμενες μονάδες είναι λιγότερες και είναι επίσης υποχρεωμένες να τηρούν λογιστικά βιβλία από τα οποία

μπορεί να προκύψει φόρος όπως ο φόρος προστιθέμενης αξίας (ΦΠΑ). Φυσικά, αυτός είναι ένας γενικός κανόνας που δεν ισχύει στη μοναδική περίπτωση της Ελλάδας. Αυτό δικαιολογείται από το γεγονός ότι ενώ οι έμμεσοι φόροι είναι πιο σημαντικοί από τους άμεσους στο ελληνικό φορολογικό σύστημα, η φοροδιαφυγή είναι πολύ υψηλή λόγω της ύπαρξης ενός αναποτελεσματικού ελεγκτικού μηχανισμού και των υψηλών επιπέδων διαφθοράς.

- Ο βαθμός οργάνωσης της αγοράς και των επιχειρήσεων.

Εάν υπάρχουν πολλές αλλά μικρές επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται σε μια χώρα, η πιθανότητα φοροδιαφυγής είναι υψηλή επειδή η λογιστική αυτών των επιχειρήσεων είναι χαμηλότερη. Ως αποτέλεσμα, ο έλεγχος από τις εφορίες καθίσταται δύσκολος έως και αδύνατος. Αντίθετα, σε χώρες με λιγότερες αλλά μεγαλύτερες επιχειρήσεις, είναι ευκολότερο για τις φορολογικές αρχές να τις παρακολουθούν.

- Το επίπεδο ανάπτυξης και οργάνωσης της οικονομίας.

Σε μια καλά οργανωμένη οικονομία, οι συναλλαγές μεταξύ φορολογητέων μονάδων καταγράφονται εύκολα και οι φορολογικές αρχές μπορούν να χρησιμοποιήσουν πιο αξιόπιστα υλικά, όπως έγγραφα συναλλαγών κ.λπ. για να εκτελέσουν σωστά τις εργασίες τους. Ως εκ τούτου, μπορούν σχετικά εύκολα να μειώσουν την τάση των φορολογουμένων για φοροδιαφυγή.

- Η διάρθρωση του εθνικού εισοδήματος.

Η δομή του εθνικού εισοδήματος είναι σημαντική για την έκταση της φοροδιαφυγής. Αυτό ισχύει ιδιαίτερα για τη φοροδιαφυγή εισοδήματος, καθώς η φοροδιαφυγή ορισμένων εισοδημάτων είναι αναγκαστικά περιορισμένη, αν όχι αδύνατη, ενώ σε διαφορετικές περιπτώσεις η αναστολή της είναι δύσκολη. Στην πρώτη περίπτωση είναι τα εισοδήματα από μισθούς και συντάξεις. Στη δεύτερη είναι τα εισοδήματα από την άσκηση αγροτικών δραστηριοτήτων και επιχειρήσεων.

4.3 Συνέπειες της φοροδιαφυγής

Η φοροδιαφυγή έχει μεγάλες αρνητικές κοινωνικές αλλά και οικονομικές επιπτώσεις που οδηγεί σε άνιση κατανομή των φορολογικών βαρών και στερεί από τα κράτη σημαντική πηγή εσόδων. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα την μείωση των κονδυλίων τα οποία είναι διαθέσιμα για την ανάπτυξη υποδομών, την εκπαίδευση, την υγειονομική περίθαλψη και άλλα βασικά προγράμματα. Επιπρόσθετα, οι κυβερνήσεις

αυξάνουν τα υφιστάμενα επίπεδα φόρων, γεγονός που με τη σειρά τους επιβραδύνουν την οικονομική ανάπτυξη και επιβαρύνουν επιπλέον τους πολίτες που είναι συνεπείς στις φορολογικές τους υποχρεώσεις, καθώς επωμίζονται μεγαλύτερο βάρος. Η φοροδιαφυγή μπορεί να οδηγήσει επίσης σε σοβαρές νομικές συνέπειες, συμπεριλαμβανομένων των προστίμων, ποινές και φυλάκιση. Οι συγκεκριμένες ποινές ποικίλλουν ανάλογα με τη δικαιοδοσία και το μέγεθος της φοροδιαφυγής. Οι επαναλαμβανόμενοι παραβάτες και όσοι εμπλέκονται σε φοροδιαφυγή μεγάλης κλίμακας μπορεί να αντιμετωπίζουν αυστηρότερες ποινές. Τέλος, η φοροδιαφυγή αποτελεί παγκόσμιο πρόβλημα και οι χώρες συνεργάζονται για να την καταπολέμηση της διασυνοριακής φοροδιαφυγής.

Η απόκρυψη πληροφοριών σχετικά με το εισόδημά μας προκειμένου να πληρώσουμε λιγότερους φόρους έχει φυσικά ηθικές και νομικές επιπτώσεις. Το κράτος χρειάζεται πηγές εισοδήματος, προκειμένου να μπορεί να προσφέρει υπηρεσίες και να παρέχει ασφάλεια στους πολίτες του. Από την άλλη πλευρά, η κυβέρνηση συχνά σπαταλά δημόσιο χρήμα λόγω αναποτελεσματικής διαχείρισης και μερικές φορές λόγω παράνομης κατάχρησης. Κατά συνέπεια, οι πολίτες παρεκκλίνουν από τη νόμιμη διαδικασία όσον αφορά την πληρωμή των φόρων. Από το 2008, λόγω της οικονομικής κρίσης, έχουν ληφθεί αυστηρότερα μέτρα όσον αφορά τον εντοπισμό "κρυφών" εισοδημάτων. Στο πλαίσιο αυτό, στην Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) έχουν αναπτυχθεί πρακτικές διακυβέρνησης όσον αφορά τη συλλογή φορολογικών εσόδων. Επιπλέον, προωθείται η ανταλλαγή πληροφοριών σχετικά με τα "κρυφά" εισοδήματα μεταξύ των κρατών μελών και χωρών όπως η Ελβετία, το Μονακό, ο Άγιος Μαρίνος και το Λιχτενστάιν. Τα τελευταία χρόνια, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο έχει συμβάλει σημαντικά στην εφαρμογή πρωτοβουλιών σχετικά με τον περιορισμό της φοροδιαφυγής και της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες. Ως αποτέλεσμα, οι κυβερνήσεις στην ΕΕ έχουν θεσπίσει και εφαρμόσει πιο εξελιγμένη νομοθεσία κατά της φοροδιαφυγής. Η Ελλάδα διαθέτει ένα πολύ αυστηρό νομικό σύστημα. Ωστόσο, η τρέχουσα "υπερρύθμιση" οδηγεί συχνά σε αντιφάσεις μεταξύ των διαφόρων νόμων και στην πολυπλοκότητα της νομοθεσίας, γεγονός που ενισχύει τη φοροδιαφυγή.

Συνοψίζοντας, η φοροδιαφυγή επηρεάζει αρνητικά την οικονομική ανάπτυξη και αυξάνει τις κοινωνικές ανισότητες. Η πρόληψη και η αντιμετώπιση της φοροδιαφυγής απαιτεί μια πολύπλευρη προσέγγιση που περιλαμβάνει αποτελεσματική νομοθεσία, ισχυρή επιβολή, ευαισθητοποίηση του κοινού και συνεργασία μεταξύ των κυβερνήσεων. Αυστηρότερες κυρώσεις, βελτιωμένη φορολογική διοίκηση, ενισχυμένη εκπαίδευση των φορολογουμένων και διεθνής συνεργασία είναι μερικές από τα μέτρα που λαμβάνονται για την καταπολέμηση της φοροδιαφυγής και την προώθηση της φορολογικής συμμόρφωσης.

4.4 Ορισμός φοροαποφυγής

Η φοροαποφυγή είναι η εφαρμογή προσεκτικά σχεδιασμένων λογιστικών πρακτικών που είναι αποτέλεσμα προσεκτικής μελέτης εμπορικής νομοθεσίας, φορολογικών πρακτικών, διεθνών προτύπων χρηματοοικονομικής αναφοράς, δικαστικών και υπουργικών αποφάσεων, με μοναδικό σκοπό τη μείωση της φορολογητέας αξίας ενός φυσικού ή νομικού προσώπου. Πραγματοποιείται στο πλαίσιο στοχαστικού φορολογικού σχεδιασμού, κατά τον οποίο δημιουργούνται διάφορα σενάρια και εναλλακτικές λύσεις μέχρι να καθοριστεί ο χαμηλότερος δυνατός φόρος, συνήθως εντός νομικού πλαισίου.

4.5 Χαρακτηριστικά φοροαποφυγής

Η φοροαποφυγή είναι ουσιαστικά μια πράξη που παραβιάζει το πνεύμα και όχι το γράμμα του νόμου. Μια πράξη θεωρείται φοροαποφυγή εάν έχει τα ακόλουθα βασικά χαρακτηριστικά:

- Νομιμότητα: Η φοροαποφυγή είναι μια νόμιμη πρακτική. Οι φορολογούμενοι έχουν το δικαίωμα να δομούν τις οικονομικές τους υποθέσεις με τρόπο που ελαχιστοποιεί τη φορολογική τους επιβάρυνση, εφόσον συμμορφώνονται με τους φορολογικούς νόμους και κανονισμούς της δικαιοδοσίας τους.
- Συμμόρφωση: Η φοροαποφυγή είναι σύμφωνη με τους φορολογικούς νόμους και κανονισμούς. Οι φορολογούμενοι που εμπλέκονται σε φορολογική αποφυγή αποκαλύπτουν πλήρως τις συναλλαγές τους, δηλώνουν το εισόδημά τους με ακρίβεια και χρησιμοποιούν νόμιμες στρατηγικές για την ελαχιστοποίηση της φορολογικής τους υποχρέωσης.

Διασφαλίζουν ότι οι ενέργειές τους ευθυγραμμίζονται με το γράμμα και τους πνεύμα του νόμου.

- Φορολογικός σχεδιασμός: Η φοροαποφυγή περιλαμβάνει προσεκτικό φορολογικό σχεδιασμό και λήψη στρατηγικών αποφάσεων για βελτιστοποίηση της φορολογικής θέσης. Μπορεί να περιλαμβάνει τη χρησιμοποίηση επενδυτικών μέσων με φορολογική απόδοση, την εφαρμογή νόμιμων στρατηγικών φορολογικού σχεδιασμού.
- Διαφάνεια: Οι στρατηγικές φοροαποφυγής είναι συνήθως διαφανείς και μπορούν να αποκαλυφθούν στις φορολογικές δηλώσεις ή στις οικονομικές καταστάσεις. Συχνά περιλαμβάνουν τη χρήση αναγνωρισμένων νομικών προσώπων, εκπτώσεων ή απαλλαγών που είναι διαθέσιμες στο πλαίσιο της φορολογικής νομοθεσίας. Οι φορολογούμενοι που εμπλέκονται σε φορολογική αποφυγή είναι πρόθυμοι να παράσχουν πληροφορίες και τεκμηρίωση στις φορολογικές αρχές κατόπιν αιτήματος.

Ο φορολογικός κώδικας χαρακτηρίζει τη φοροαποφυγή ως παράνομη πράξη, καθώς η πλειονότητα των πράξεων φοροαποφυγής στερεί από το ελληνικό κράτος σημαντικά έσοδα. Ωστόσο, σύμφωνα με το άρθρο 38 του Ν. 4174/2013, δεν προβλέπονται κυρώσεις όταν γίνεται αναφορά στη φοροαποφυγή, εκτός από το ότι οι φορολογικές αρχές μπορούν να αγνοήσουν μια τεχνητή ρύθμιση ή ένα σύνολο ρυθμίσεων που οδηγούν σε φορολογικές προτιμήσεις με σκοπό τη φοροαποφυγή.

4.6 Κοινά σημεία και διαφορές μεταξύ φοροδιαφυγής και φοροαποφυγής

Σύμφωνα με τα παραπάνω, ο στόχος της φοροδιαφυγής και της φοροαποφυγής είναι σαφώς ο ίδιος. Συγκεκριμένα, είναι η ελαχιστοποίηση της φορολογικής επιβάρυνσης αυτού που τη διαπράττει σε σχέση με το κράτος που λαμβάνει λιγότερο εισόδημα και φόρους από ότι θα μπορούσε να εισπράξει.

Παρόλα αυτά, η φοροδιαφυγή και η φοροαποφυγή είναι δύο διαφορετικές έννοιες που σχετίζονται με τον φορολογικό σχεδιασμό, αλλά διαφέρουν ως προς τους όρους, ως προς τη νομιμότητά τους και τη συμμόρφωση με τη φορολογική νομοθεσία. Ακολουθούν οι βασικές διαφορές μεταξύ της φοροδιαφυγής και της φορολογικής αποφυγής:

- **Νομιμότητα:** Η φοροαποφυγή είναι μια νόμιμη πρακτική που περιλαμβάνει τη χρήση νόμιμων στρατηγικών στο πλαίσιο της φορολογικής νομοθεσίας για την ελαχιστοποίηση της φορολογικής υποχρέωσης. Περιλαμβάνει την εκμετάλλευση των διαθέσιμων απαλλαγών για τη μείωση του οφειλόμενου φόρου. Αντίθετα, η φοροδιαφυγή είναι η παράνομη πράξη της σκόπιμης αποφυγής ή παράκαμψης των φορολογικών νόμων για την παράνομη μείωση της φορολογικής υποχρέωσης με παραποίηση ή απόκρυψη εισοδήματος, περιουσιακών στοιχείων ή συναλλαγών.
- **Διαφάνεια:** Οι στρατηγικές φοροαποφυγής είναι συνήθως διαφανείς και μπορούν να αποκαλυφθούν στη φορολογική δήλωση ή στις οικονομικές καταστάσεις. Η φοροδιαφυγή, από τη φύση της, περιλαμβάνει την απόκρυψη και τις προσπάθειες απόκρυψης εισοδημάτων ή συναλλαγών από τις φορολογικές αρχές, συχνά μέσω της χρήσης μη δηλωμένων συναλλαγών.
- **Συνέπειες:** Η φοροαποφυγή, ως νόμιμη πρακτική, δεν επιφέρει ποινικές κυρώσεις ή νομικές συνέπειες. Οι φορολογούμενοι έχουν το δικαίωμα να ρυθμίζουν τις οικονομικές τους υποθέσεις με τρόπο που ελαχιστοποιεί τη φορολογική τους επιβάρυνση, εφόσον τηρούν το νόμο. Αντίθετα, η φοροδιαφυγή αποτελεί ποινικό αδίκημα και μπορεί να οδηγήσει σε αυστηρές ποινές, συμπεριλαμβανομένων προστίμων και ποινών φυλάκισης. Οι συνέπειες της φοροδιαφυγής μπορεί να ποικίλλουν ανάλογα με τη δικαιοδοσία και το μέγεθος της φοροδιαφυγής.

4.7 Ορισμός παραοικονομίας

Η παραοικονομία, γνωστή και ως ανεπίσημη οικονομία, σκιάδης οικονομία ή μαύρη αγορά, αναφέρεται σε οικονομικές δραστηριότητες που διεξάγονται εκτός του πλαισίου των επίσημων κανονισμών και χωρίς να αναφέρονται στην κυβέρνηση για φορολογικούς ή ρυθμιστικούς σκοπούς. Αποτελείται από συναλλαγές και δημιουργία εισοδήματος που δεν δηλώνονται στις αρχές, συχνά για να αποφύγουν φόρους, κανονισμούς ή άλλες νομικές απαιτήσεις.

Ο Smith (1994) και Faal (2003) ορίζουν την παραοικονομία ως μια δραστηριότητα παραγωγής αγαθών και υπηρεσιών με βάση τις τιμές της αγοράς, τόσο νόμιμη όσο και παράνομη, αλλά οι δραστηριότητες αυτές δεν καταγράφονται ή δεν αναφέρονται στις στατιστικές που ξεφεύγουν από τους επίσημους υπολογισμούς του ΑΕΠ. Ο Feige (1990) ταξινόμησε την παραοικονομία σε τέσσερις ομάδες, ως εξής:

- Είναι μια παράνομη οικονομική δραστηριότητα που περιλαμβάνει το εισόδημα που παράγεται από οικονομικές δραστηριότητες που παραβιάζουν ή παραβαίνουν τους κανονισμούς (νόμους), όπως: αγορά και πώληση κλεμμένων αγαθών, πειρατεία, λαθρεμπόριο, τζόγος και συναλλαγές ναρκωτικών ουσιών
- Είναι το αδήλωτο εισόδημα, ιδίως στις φορολογικές αρχές με την σκοπό να αποφύγει την υποχρέωση καταβολής φόρων.
- Είναι το εισόδημα που θα έπρεπε να καταγράφεται στις κρατικές στατιστικές αλλά δεν καταγράφεται. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να υπάρχει διαφορά μεταξύ του ύψους του εισοδήματος ή των δαπανών που καταγράφονται στο λογιστικό σύστημα και της πραγματικής αξίας του εισοδήματος και των δαπανών.
- Είναι το εισόδημα που αποκτάται από τους οικονομικούς φορείς ανεπίσημα. Οικονομικοί φορείς σε αυτόν τον τομέα μπορεί να μην έχουν επίσημη άδεια από τις αρχές, να μην έχουν συμβάσεις εργασίας ή οικονομικά δάνεια.

4.8 Αιτίες ύπαρξης της παραοικονομίας

Η παραοικονομία μπορεί να προκύψει λόγω διαφόρων παραγόντων. Πιο αναλυτικά οι αιτίες ύπαρξης αυτού του φαινομένου είναι:

- Οι υψηλοί φορολογικοί συντελεστές
- Οι επαχθείς κανονισμοί
- Η φοροδιαφυγή
- Η περιορισμένη πρόσβαση στην επίσημη απασχόληση
- Η έλλειψη εμπιστοσύνης στους κυβερνητικούς θεσμούς

- Η φτώχεια ή επιθυμία αποφυγής των νομικών απαιτήσεων
- Η ύπαρξη βρώμικου χρήματος που συνήθως προέρχεται από εμπόριο όπλων και ναρκωτικών, πορνεία, καταχρήσεις δημοσίου χρήματος
- Η επιεικής τιμωρία των παρανομούντων

Η διατήρηση και λειτουργία μιας τέτοιας παράλληλης οικονομίας (παραοικονομία) συνεπάγεται με αυξημένη φοροδιαφυγή στον τομέα της άμεσης φορολογίας, άδικη κατανομή του φορολογικού βάρους, στρέβλωση της καταναλωτικής συμπεριφοράς των πολιτών και στρέβλωση των συνθηκών ανταγωνισμού μεταξύ νομίμως ενεργών και παρανομούντων επιχειρήσεων.

4.9 Επιπτώσεις της παραοικονομίας και της φοροδιαφυγής στην ελληνική οικονομία

Η παραοικονομία και η φοροδιαφυγή έχουν σοβαρές αρνητικές επιπτώσεις για την ελληνική οικονομία, με αποτέλεσμα να είναι ένας από τους κύριους λόγους για τη συνεχιζόμενη δημοσιονομική και χρηματοπιστωτική κρίση που επικρατεί στη χώρα. Από την άλλη πλευρά, όμως, υπάρχουν και αρκετές θετικές συνέπειες που συνδέονται κυρίως με την απασχόληση και τη δημιουργία εισοδήματος.

4.9.1 Αρνητικές επιπτώσεις

Οι αιτίες της παραοικονομίας και οι παράγοντες που συμβάλλουν στη συστηματική αύξηση της φοροδιαφυγής είναι αδιαμφισβήτητα πολλοί. Επιπλέον, είναι άξιο να αναφερθούν οι άμεσες αρνητικές επιπτώσεις στην ελληνική οικονομία. Οι κυριότερες είναι οι εξής:

- Παραβιάζεται η αρχή της δίκαιης κατανομής των φορολογικών βαρών.
- Η φοροδιαφυγή είναι υψηλή και τα έσοδα που απαιτούνται για την ικανοποιητική και εύρυθμη λειτουργία του δημόσιου τομέα δεν μπορούν να αντληθούν
- Οι υπεύθυνοι χάραξης δημοσιονομικής πολιτικής δεν είναι σε θέση να χρησιμοποιήσουν αποτελεσματικά το φορολογικό σύστημα για την προώθηση της εθνικής οικονομικής ανάπτυξης, επειδή υπονομεύεται η αποτελεσματικότητα των νόμιμων απαλλαγών ως κινήτρων για την προώθηση αυτού του στόχου.

- Έχει προκληθεί σοβαρή κοινωνική αδικία, με άνιση κατανομή του εισοδήματος από τους ηθικούς φορολογούμενους στους φοροφυγάδες. Δεδομένου ότι η φοροδιαφυγή εμφανίζεται κυρίως στις ανώτερες οικονομικές τάξεις, αυτή η ανακατανομή του εθνικού εισοδήματος δεν είναι αυτό που θέλει η κοινωνία και το χάσμα μεταξύ πλουσίων και φτωχών γίνεται μεγαλύτερο.
- Οι χώρες ενδέχεται να αντιμετωπίσουν προβλήματα ρευστότητας, όπως συμβαίνει αυτή τη στιγμή στην Ελλάδα. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα αύξηση της φορολογίας, του κρατικού δανεισμού και μείωση των κρατικών δαπανών (π.χ. εκπαίδευση, υγεία κ.λπ.). Ως αποτέλεσμα, μπορεί να προκληθεί χρόνιο δημοσιονομικό έλλειμμα, συνεχή χρήση δανεισμού και φυσικά συσσώρευση δημόσιου χρέους.

Στην Ελλάδα, το πρόβλημα των ληξιπρόθεσμων φορολογικών οφειλών είναι ήδη πολύ σοβαρό και οι συνέπειές του γίνονται όλο και πιο σοβαρές. Σύμφωνα με πρόσφατη έρευνα του Εμπορικού Επιμελητηρίου Ελλάδος με θέμα «Μέτρηση φορολογικής ενημερότητας»:

- οκτώ στους δέκα ερωτηθέντες πιστεύουν ότι οι φοροφυγάδες το κάνουν επειδή η πιθανότητα εντοπισμού τους από τις φορολογικές ελεγκτικές αρχές είναι πολύ μικρή
- ένας στους πέντε είναι διατεθειμένος να αναλάβει το ρίσκο της απόκρυψης του εισοδήματός του, ακόμη και αν γνωρίζει ότι είναι δυνατόν να εντοπιστούν από τις φορολογικές αρχές
- σχεδόν ένας στους δύο ερωτηθέντες πιστεύει ότι «αν θέλεις να αποκρύψεις εισόδημα από τις φορολογικές αρχές, μπορείς»
- ένας στους δέκα παραδέχτηκε ότι έχει προσπαθήσει να εξαπατήσει την εφορία σχετικά με το πραγματικό του εισόδημα
- οκτώ στους δέκα θεωρούν ηθική τους υποχρέωση να δηλώνουν αληθινά εισοδήματα
- τέλος, ένας στους δύο πολίτες πιστεύει ότι η φοροδιαφυγή είναι μια λογική απάντηση σε μια εξαιρετικά διεφθαρμένη χώρα

Εν ολίγοις, η αποτυχία σύλληψης φοροφυγάδων και ο βαθμός διαφθοράς είναι βασικοί παράγοντες που καθορίζουν τη συμπεριφορά των πολιτών στην πληρωμή φόρων και την αποτελεσματικότητα της είσπραξης των κρατικών φόρων.

4.9.2 Θετικές επιπτώσεις

Η παραοικονομία και η φοροδιαφυγή έχουν σοβαρές αρνητικές επιπτώσεις στην ελληνική οικονομία, αλλά υπάρχουν και αρκετές θετικές επιπτώσεις που αφορούν πρωτίστως την απασχόληση και τη δημιουργία εισοδήματος.

Πρώτον, η άτυπη οικονομία συχνά λειτουργεί ως σωσίβιο για τις εταιρείες, γεγονός που αυξάνει την ανταγωνιστικότητά τους. Στην επίσημη οικονομία, το αυξανόμενο κόστος εργασίας και η μεγαλύτερη φορολογική επιβάρυνση συχνά οδηγούν σε προβλήματα ανταγωνιστικότητας τόσο στις διεθνείς όσο και στις εγχώριες αγορές, και οι επιχειρήσεις συχνά αναζητούν την άτυπη οικονομία για να αποφύγουν την κυβέρνηση και να επωφεληθούν από το ανταγωνιστικό τους πλεονέκτημα. Μια άλλη θετική πτυχή της μαύρης οικονομίας είναι ότι δημιουργεί νέες θέσεις εργασίας με την πρόσληψη εργατικού δυναμικού. Αν δεν υπήρχε παραοικονομία, πολλοί άνθρωποι που έβρισκαν δουλειά στον άτυπο τομέα θα έμεναν άνεργοι. Φυσικά, υπάρχουν και αρνητικές πτυχές των άτυπων εργαζομένων, όπως η έλλειψη ασφάλισης. Επιπλέον, όσο μεγαλύτερος είναι ο βαθμός της «μαύρης» οικονομίας, τόσο μεγαλύτερη είναι η διαφορά μεταξύ της επίσημης και της άτυπης οικονομίας. Η παραοικονομία ωφελεί ορισμένα άτομα ενώ αυξάνει επίσης τη φορολογική επιβάρυνση για άλλα, την επίσημη οικονομία. Υποθέτοντας ότι τα άτομα που εργάζονται στον άτυπο τομέα είναι συνήθως άτομα με χαμηλό εισόδημα, θα μπορούσε κανείς να πει ότι η άτυπη οικονομία παίζει ρόλο στην αύξηση της κατανομής του μη επαναλαμβανόμενου εισοδήματος και επομένως αυξάνει τα κοινωνικά οφέλη. Τελικά, εκτιμάται ότι περίπου το 66% των εσόδων της άτυπης οικονομίας επαναπροορίζεται άμεσα στην επίσημη οικονομία μέσω της αυξημένης κατανάλωσης στο νοικοκυριό, κυρίως για διαρκή αγαθά και υπηρεσίες, γεγονός που συμβάλλει στην οικονομική ανάπτυξη και τα φορολογικά έσοδα. Ο άτυπος τομέας μπορεί επίσης να συμβάλει στην ανάπτυξη νέων αγορών, στην προώθηση της επιχειρηματικότητας και, το σημαντικότερο για την Ελλάδα, στην τροποποίηση των νομικών, κοινωνικών και οικονομικών παραγόντων που είναι απαραίτητοι για την επίτευξη της επιθυμητής ανάπτυξης.

Όλα αυτά προβάλλουν μια θετική εικόνα της σκιάδους οικονομίας, που μπορεί να οδηγήσει κάποιους στο συμπέρασμα ότι δεν αξίζει να αγωνιστούμε σθεναρά ενάντια της, ιδίως σε περιόδους ύφεσης και αυξημένης ανεργίας. Ωστόσο, τα οφέλη αυτής της μη νόμιμης οικονομίας είναι αβέβαια και πάντα προσωρινά. Επιπλέον, οι μη νόμιμες δραστηριότητες υπονομεύουν τον μακροπρόθεσμο σχεδιασμό και την υλοποίηση στρατηγικών που θέλουν να προωθήσουν την οικονομία σε σταθερές βάσεις. Γι' αυτό το λόγο, είναι απαραίτητη μια μακροχρόνια και αυστηρή πολιτική που να αντιμετωπίζει την παραοικονομία.

5 Κεφάλαιο: Μεθοδολογία της Έρευνας

5.1 Εισαγωγή

Η μεθοδολογία έρευνας διασφαλίζει την εγκυρότητα και την αξιοπιστία των επιστημονικών δραστηριοτήτων περιγράφοντας τις μεθοδολογικές διαδικασίες, τις στρατηγικές και τα εργαλεία που χρησιμοποιούνται στις φάσεις συλλογής, ανάλυσης και ερμηνείας δεδομένων. Λειτουργεί ως πλαίσιο που κατευθύνει τους ερευνητές, καθώς εξετάζουν προσεκτικά τους στόχους και τα ερωτήματα της μελέτης τους. Στην ακαδημαϊκή μελέτη, η μεθοδολογία της έρευνας είναι εξαιρετικά σημαντική. Η συστηματική συλλογή και ανάλυση δεδομένων καθίσταται δυνατή, ενισχύοντας έτσι την εγκυρότητα και την αυστηρότητα των ευρημάτων της μελέτης. Με τη δημιουργία μιας συστηματικής προσέγγισης, εγγυάται ότι τα αποτελέσματα βασίζονται σε εμπειρικά δεδομένα.

Ο κύριος στόχος αυτού του κεφαλαίου είναι να εξηγήσει τις περίπλοκες μεθόδους που χρησιμοποιούνται στη μελέτη και να παράσχει έναν οδικό χάρτη για την κατανόηση της ερευνητικής διαδικασίας. Καθορίζει τα βήματα που έγιναν με προγραμματισμένο τρόπο για να απαντηθούν τα ερευνητικά ερωτήματα, εστιάζοντας στο γιατί επιλέχθηκαν ορισμένες μέθοδοι και πόσο καλά ταιριάζουν με τους ερευνητικούς στόχους.

5.2 Γενικά στοιχεία μεθοδολογίας έρευνας

Μια σειρά από στοιχεία απαραίτητα για τη μεθοδική διερεύνηση περιλαμβάνονται στην ερευνητική τεχνική σε ακαδημαϊκά περιβάλλοντα. Η ποιοτική έρευνα συνεπάγεται μια ενδελεχή εξέταση των φαινομένων, συχνά με τη χρήση μεθόδων όπως η θεμελιωμένη θεωρία ή η φαινομενολογία.

Αντίθετα, η ποσοτική έρευνα επικεντρώνεται στην αξιολόγηση αριθμητικών δεδομένων και στην εξαγωγή συμπερασμάτων μέσω στατιστικών τεχνικών. Η έρευνα μεικτών μεθόδων συνδυάζει ποιοτικές και ποσοτικές τεχνικές, αξιοποιώντας τα πλεονεκτήματά τους για την παραγωγή μιας εμπειριστατωμένης γνώσης.

Επιπλέον, το θεμέλιο κάθε ερευνητικού έργου είναι η ηθική. Κατά την περιγραφή των δεοντολογικών προτύπων, η Αμερικανική Ψυχολογική Εταιρεία δίνει μεγάλη έμφαση στη διατήρηση της εμπιστευτικότητας των συμμετεχόντων, στην απόκτηση

ενημερωμένης συναίνεσης και στη μείωση της ζημίας στις ερευνητικές διαδικασίες. Αυτά τα στοιχεία συνθέτουν το βασικό πλαίσιο που κατευθύνει τις μεθοδολογικές αποφάσεις των ερευνητών, την ηθική συμπεριφορά και τη συνειδητή επιδίωξη της γνώσης.

5.3 Βασικά κίνητρα έρευνας

Ο προσδιορισμός των ερευνητικών στόχων προκύπτει από την ευθυγράμμιση των θεωρητικών και πρακτικών φιλοδοξιών με τα βασικά ερευνητικά κίνητρα. Συχνά, αυτά τα κίνητρα προκύπτουν από την επιθυμία να διεκρινθούν τα εννοιολογικά μοντέλα, να αντιμετωπιστούν ρεαλιστικά εμπόδια ή να διερευνηθούν ανεξερεύνητοι τομείς. Η ακαδημαϊκή περιέργεια οδηγεί σε θεωρητικά κίνητρα, τα οποία στοχεύουν στην περαιτέρω γνώση ενισχύοντας, διαψεύδοντας ή επικυρώνοντας θεωρητικές αντιλήψεις. Αντίθετα, τα πρακτικά κίνητρα επιδιώκουν να λύσουν ζητήματα που προκύπτουν στον πραγματικό κόσμο ή να καλύψουν κενά στην πράξη προσφέροντας παρατηρήσιμες διορθώσεις ή βελτιώσεις.

Η επιλογή ενός θέματος μελέτης απαιτεί αιτιολόγηση που βασίζεται σε αυτά τα κίνητρα. Η απόφαση θα μπορούσε να υποκινηθεί από την επιθυμία για εξερεύνηση αχαρτογράφητου εδάφους, κοινωνικές απαιτήσεις ή κενά στην υπάρχουσα γνώση. Ένας ερευνητής μπορεί να επιλέξει ένα θέμα, για παράδειγμα, προκειμένου να προωθήσει περαιτέρω θεωρητικές γνώσεις ή να δώσει χρήσιμες απαντήσεις σε προβλήματα που αντιμετωπίζει ο κλάδος. Η συρροή θεωρητικών και πρακτικών λόγων συχνά καθορίζει τους επιλεγμένους ερευνητικούς στόχους και την ερευνητική κατεύθυνση, επηρεάζοντας τη συνολική σημασία και τη δυνατότητα εφαρμογής της μελέτης τόσο σε ακαδημαϊκό όσο και σε πραγματικό περιβάλλον.

5.4 Βασικοί τύποι έρευνας

Η ποιοτική έρευνα συνεπάγεται σε βάθος διερεύνηση μέσω της χρήσης τεχνικών που περιλαμβάνουν ανάλυση περιεχομένου, συνεντεύξεις και παρατηρήσεις. Επιδιώκει να συλλάβει διάφορα πλαίσια και νοήματα, καθιστώντας το ιδανικό για την κατανόηση κοινωνικών γεγονότων ή υποκειμενικών εμπειριών. Η ποσοτική έρευνα δίνει μεγάλη έμφαση στα αριθμητικά δεδομένα και τη στατιστική ανάλυση προκειμένου να γενικεύσει τα ευρήματα. Αυτή η μέθοδος χρησιμοποιεί συχνά έρευνες, πειράματα ή δομημένες παρατηρήσεις, οι οποίες επιτρέπουν τη μεθοδική διερεύνηση και τη στατιστική επικύρωση.

Η προσέγγιση μεικτών μεθόδων συνδυάζει ποιοτικές και ποσοτικές μεθόδους προκειμένου να εκμεταλλευτεί τα πλεονεκτήματα της καθεμίας. Με τον τριγωνισμό των δεδομένων για μια πιο εμπειριστατωμένη κατανόηση, αυτή η μέθοδος βελτιώνει την πληρότητα. Αυτές οι διάφορες ερευνητικές προσεγγίσεις αντιμετωπίζουν διάφορα ερευνητικά ζητήματα και στόχους, ενώ προσφέρουν διαφορετικές δυνάμεις και εφαρμογές. Η απόφασή τους είναι συχνά σύμφωνη με το είδος της μελέτης που γίνεται και το εύρος ή το βάθος των πληροφοριών που αναζητούνται.

5.5 Ερευνητικά στοιχεία

Υπάρχουν διάφορες μορφές ερευνητικού σχεδιασμού, συμπεριλαμβανομένης της μελέτης περίπτωσης, της συσχετιστικής και της πειραματικής, που όλες επηρεάζουν τον τρόπο διεξαγωγής και οργάνωσης μιας μελέτης. Ο σκοπός των τεχνικών συλλογής δεδομένων, όπως έρευνες, συνεντεύξεις ή παρατηρήσεις, είναι η συλλογή πληροφοριών σχετικά με τους στόχους της μελέτης. Η τυχαία, η στρωματοποιημένη ή σκόπιμη δειγματοληψία είναι μεταξύ των βασικών προσεγγίσεων δειγματοληψίας για τη μείωση της μεροληψίας, καθώς έχουν αντίκτυπο στην αντιπροσωπευτικότητα του πληθυσμού της έρευνας.

Προκειμένου να διευκολυνθεί η εξαγωγή σημαντικών πληροφοριών, οι τεχνικές ανάλυσης δεδομένων περιλαμβάνουν στατιστική ανάλυση για ποσοτικά δεδομένα και ανάλυση θεμάτων για ποιοτικά δεδομένα. Η επικύρωση και η αξιοπιστία, που επιτυγχάνονται συχνά με μεθόδους, όπως η αξιοπιστία μεταξύ των αξιολογητών ή οι πιλοτικές δοκιμές για την επικύρωση εργαλείων έρευνας, εγγυώνται την ακρίβεια και τη συνέπεια των δεδομένων. Μαζί, αυτά τα ερευνητικά στοιχεία ενισχύουν την αυστηρότητα, τη συνοχή και την αξιοπιστία της μελέτης, ενώ βοηθούν τους ερευνητές στη μεθοδική πλοήγηση στις προκλήσεις που παρουσιάζουν οι περίπλοκες μελέτες τους.

5.6 Αναλυτικά εργαλεία και λογισμικό

Ισχυρές πλατφόρμες προσφέρονται για αποτελεσματική επεξεργασία, διαχείριση και ανάλυση δεδομένων, τα αναλυτικά εργαλεία όπως το SPSS, το NVivo ή το R είναι απαραίτητα για την ανάλυση δεδομένων. Με τη βοήθεια λογισμικού στατιστικής ανάλυσης, όπως το SPSS, οι ερευνητές μπορούν να πραγματοποιήσουν μια σειρά από στατιστικές δοκιμές και να βοηθήσουν στην ποσοτική ερμηνεία των δεδομένων. Αντίθετα, το NVivo διευκολύνει την ποιοτική ανάλυση οργανώνοντας και

κατηγοριοποιώντας σημαντικούς όγκους ποιοτικών δεδομένων, γεγονός που καθιστά δυνατή την ανάλυση θεμάτων και περιεχομένου. Αυτά τα εργαλεία παρέχουν μια σειρά δυνατοτήτων, όπως ανάλυση παλινδρόμησης, περιγραφικά στατιστικά στοιχεία και οπτικοποίηση δεδομένων, που βοηθούν τους ερευνητές να εντοπίσουν σημαντικά μοτίβα στα δεδομένα τους και να καταλήξουν σε αξιόπιστα συμπεράσματα.

Η ικανότητά τους να απλοποιούν περίπλοκες αναλύσεις και να εγγυώνται την ακρίβεια, την αξιοπιστία και την επαναληψιμότητα των αποτελεσμάτων εξηγεί τη σημασία τους στις ερευνητικές έρευνες. Από τις κοινωνικές επιστήμες έως τις επιστήμες υγείας, οι ερευνητές χρησιμοποιούν αυτά τα εργαλεία για να εμβαθύνουν στα δεδομένα τους και να βρουν πρότυπα, συνδέσμους και ιδέες που καθοδηγούν τη λήψη αποφάσεων και την ακαδημαϊκή πρόοδο.

5.7 Διαδικασία ερμηνείας δεδομένων

Χρησιμοποιώντας μια ποικιλία μεθόδων, η ερμηνεία δεδομένων συνεπάγεται την εξαγωγή συμπερασμάτων και νοημάτων από τα συγκεντρωμένα δεδομένα. Στατιστικές τεχνικές, όπως η παλινδρόμηση, η ANOVA και η παραγοντική ανάλυση χρησιμοποιούνται στην ποσοτική ανάλυση για την εύρεση προτύπων και σχέσεων σε αριθμητικά δεδομένα. Η θεματική κωδικοποίηση και η ανάλυση περιεχομένου είναι δύο μέθοδοι που χρησιμοποιούνται στην ποιοτική έρευνα για την εύρεση επαναλαμβανόμενων θεμάτων ή μοτίβων σε κειμενικά ή οπτικά δεδομένα.

Η επικύρωση των αναλυόμενων δεδομένων σε σχέση με τους ερευνητικούς στόχους είναι ένα απαραίτητο βήμα για την εξαγωγή ευρημάτων. Καθορίζοντας εάν τα γεγονότα επιβεβαιώνουν ή αντικρούουν τις θεωρίες που διατυπώνονται, οι ερευνητές δημιουργούν συνδέσμους μεταξύ των ευρημάτων τους και των αρχικών υποθέσεων ή των ερωτημάτων μελέτης. Αποσαφηνίζουν τις επιπτώσεις και τη σημασία των πορισμάτων τους για την επίτευξη των ερευνητικών στόχων εντάσσοντας τα αποτελέσματα μέσα σε θεωρητικά πλαίσια ή σώμα της τρέχουσας βιβλιογραφίας.

Τα ευρήματα της έρευνας και οι αρχικοί στόχοι είναι εγγυημένα ότι ευθυγραμμίζονται όταν η ανάλυση δεδομένων συνδέεται με ερευνητικούς στόχους. Συνεπάγεται επανεξέταση των ερευνητικών ερωτημάτων ξανά και ξανά για την εξακρίβωση ότι η ερμηνεία των δεδομένων ευθυγραμμίζεται με τους επιθυμητούς στόχους και βελτιώνει την εγκυρότητα και τη δυνατότητα εφαρμογής των ευρημάτων της μελέτης.

5.8 Στοιχεία έρευνας

Η ερευνητική μέθοδος που χρησιμοποιήθηκε σε αυτή τη μελέτη βασίζεται κυρίως σε ποσοτικές μεθόδους έρευνας. Το κύριο εργαλείο συλλογής πληροφοριών είναι ένα ερωτηματολόγιο με 37 ερωτήσεις κλειστού τύπου. Αυτή η μέθοδος διευκολύνει τη λήψη αξιόπιστων, μετρήσιμων δεδομένων, τα οποία στη συνέχεια μπορούν να αναλυθούν στατιστικά και να χρησιμοποιηθούν για την εύρεση προτύπων ή συσχετίσεων στα δεδομένα. Η μέθοδος του ερωτηματολογίου διευκολύνει τη λήψη πληροφοριών από ένα ευρύ φάσμα ερωτηθέντων, γεγονός που εξασφαλίζει μια μεθοδική προσέγγιση για την επίτευξη των στόχων της μελέτης. Το παρόν ερωτηματολόγιο δημιουργήθηκε για τη συγκεκριμένη έρευνα με βάση τη βιβλιογραφία και την πολυετή εμπειρία της κυρίας Τουρνά Ελένης καθηγήτρια του μεταπτυχιακού, την οποία και ευχαριστώ θερμά. Το πρώτο μέρος συγκεντρώνει τα δημογραφικά στοιχεία των συμμετεχόντων, συμπεριλαμβανομένου του φύλου, της ηλικίας, του επιπέδου εκπαίδευσης και της επαγγελματικής κατάστασης. Στο δεύτερο μέρος, οι ερωτήσεις αφορούν τη φορολογική συνείδηση, καθώς και τους παράγοντες που την επηρεάζουν. Στο τρίτο μέρος, οι ερωτηθέντες καλούνται να απαντήσουν σε θέματα σχετικά με τη φοροδιαφυγή και τη φοροαποφυγή. Τέλος, στις τελευταίες δύο ενότητες παρουσιάζονται ερωτήσεις που βασίζονται στην εμπιστοσύνη των νέων απέναντι στην κυβέρνηση και στο φορολογικό σύστημα και στην άποψή τους για τους φορολογικούς ελέγχους που πραγματοποιούνται στον ελλαδικό χώρο.

Το δείγμα επιλέχθηκε με στόχο να είναι τυχαίο και συγκεκριμένα επιλέχθηκαν εκατόν επτά (107) νέοι Έλληνες ηλικίας από 18 έως 37 ετών. Επίσης, έγινε προσπάθεια να συμμετέχουν νέοι διάφορων επαγγελμάτων. Τα ερωτηματολόγια μοιράστηκαν μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου (ερωτηματολόγια μέσω google forms). Η διαδικασία αποστολής και συλλογής των ερωτηματολογίων διήρκησε από τον Ιούνιο 2023 έως και τον Αύγουστο 2023.

Για την ανάλυση δεδομένων, το Statistical Package for the Social Sciences (SPSS) ήταν το κύριο εργαλείο που χρησιμοποιήθηκε. Αυτό το πρόγραμμα διευκόλυνε την εξέταση ολόκληρου του συνόλου δεδομένων και έκανε πολλές στατιστικές δοκιμές, συμπεριλαμβανομένων αναλύσεων συσχέτισης, περιγραφικών στατιστικών και δοκιμών συμπερασμάτων. Το SPSS βοήθησε πολύ στην οργάνωση, τον καθαρισμό και την αξιολόγηση των δεδομένων που συγκεντρώθηκαν. Αυτό εξασφάλισε ότι υπήρχε ένας μεθοδικός τρόπος εύρεσης μοτίβων, τάσεων και συνδέσεων στα δεδομένα.

Οι περιγραφικές αναλύσεις έδωσαν μια γρήγορη ματιά στις κεντρικές τάσεις, τη διασπορά και τις κατανομές συχνότητας των μεταβλητών. Στη συνέχεια, χρησιμοποιήθηκαν στατιστικά συμπερασματικά τεστ όπως chi - square για την εύρεση σχέσεων ή διαφορών μεταξύ των μεταβλητών. Αυτό έδωσε στους ερευνητές περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τις θεωρίες τους.

Τέλος, χρησιμοποιήθηκε μια αυστηρή μέθοδος επικύρωσης για να διασφαλιστεί ότι τα δεδομένα ήταν σωστά και αξιόπιστα. Αυτό περιελάμβανε τον καθαρισμό των δεδομένων για την απαλλαγή από τυχόν λάθη ή ασυνέπειες και, στη συνέχεια, τη διεξαγωγή μιας διεξοδικής δοκιμής αξιοπιστίας για την διαβεβαίωση ότι οι κλίμακες μέτρησης ήταν όλες ίδιες. Επίσης, έγιναν έλεγχοι εγκυρότητας για να εξασφαλιστεί ότι τα δεδομένα που συλλέχθηκαν ήταν σωστά και σχετικά με τους στόχους της μελέτης. Αυτό διασφάλισε ότι τα αποτελέσματα από τις αναλύσεις SPSS ήταν ακριβή και έγκυρα.

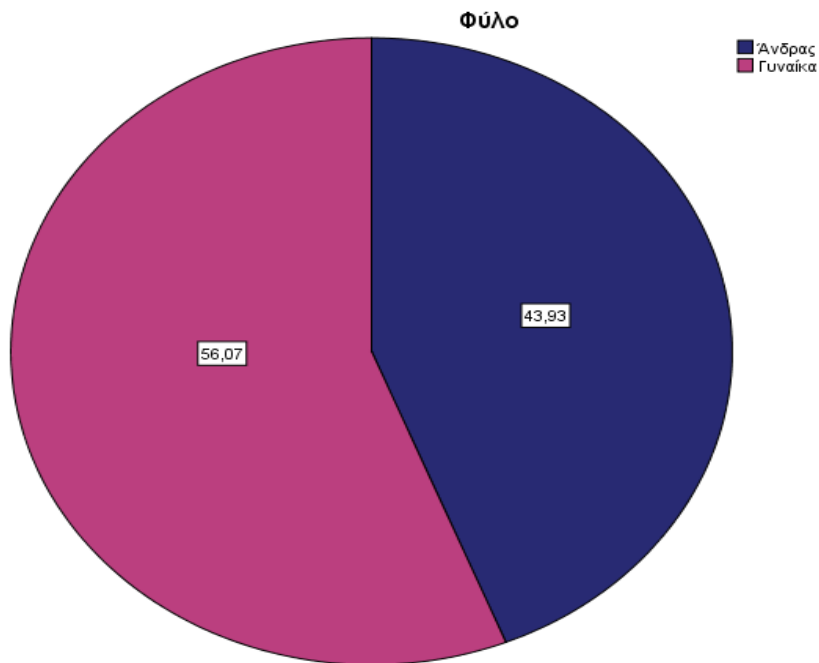
6 Κεφάλαιο: Αποτελέσματα της έρευνας

6.1 Αναφορά δημογραφικών στοιχείων και ομαδοποίηση ερωτήσεων

Η ανάλυση των αποτελεσμάτων και η συσχέτιση των δημογραφικών στοιχείων με τις διάφορες επιλογές των νέων που απάντησαν ανά ερώτηση έγιναν με το πρόγραμμα Statistical Package for the Social Sciences (SPSS) και παρουσιάζονται παρακάτω με τη βοήθεια γραφημάτων, πινάκων αλλά και ιστογραμμάτων. Επίσης, οι ερωτήσεις έχουν διαχωρισθεί σε τέσσερις ομάδες, οι οποίες είναι: φορολογική συνείδηση, φοροδιαφυγή και φοροαποφυγή, εμπιστοσύνη στην κυβέρνηση και στο φορολογικό σύστημα και τέλος φορολογικοί έλεγχοι.

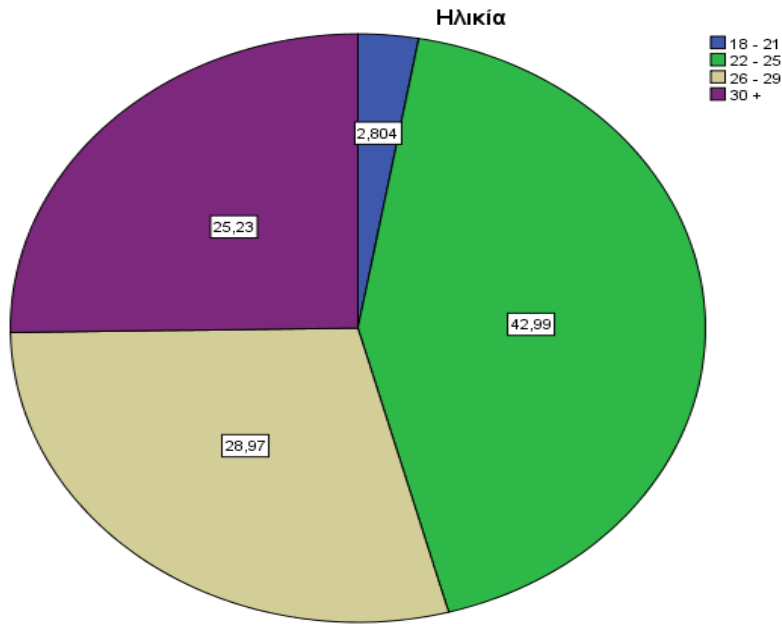
6.1.1 Δημογραφικά στοιχεία

Αρχικά, θα αναφερθούν τα δημογραφικά στοιχεία των ερωτηθέντων και στη συνέχεια ο σχολιασμός και τα τελικά αποτελέσματα της έρευνας.

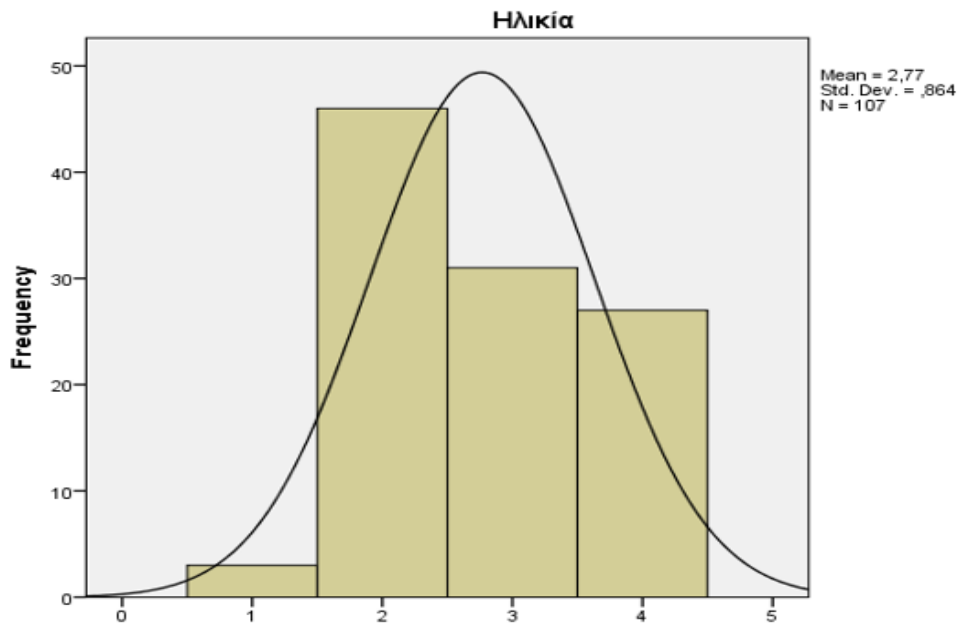
Γράφημα 1: Φύλο

Η έρευνα απαντήθηκε στο σύνολο από 107 άτομα. Διακρίνουμε ότι το 53,07% των συμμετεχόντων είναι γυναίκες, ενώ το 43,93% ήταν άνδρες.

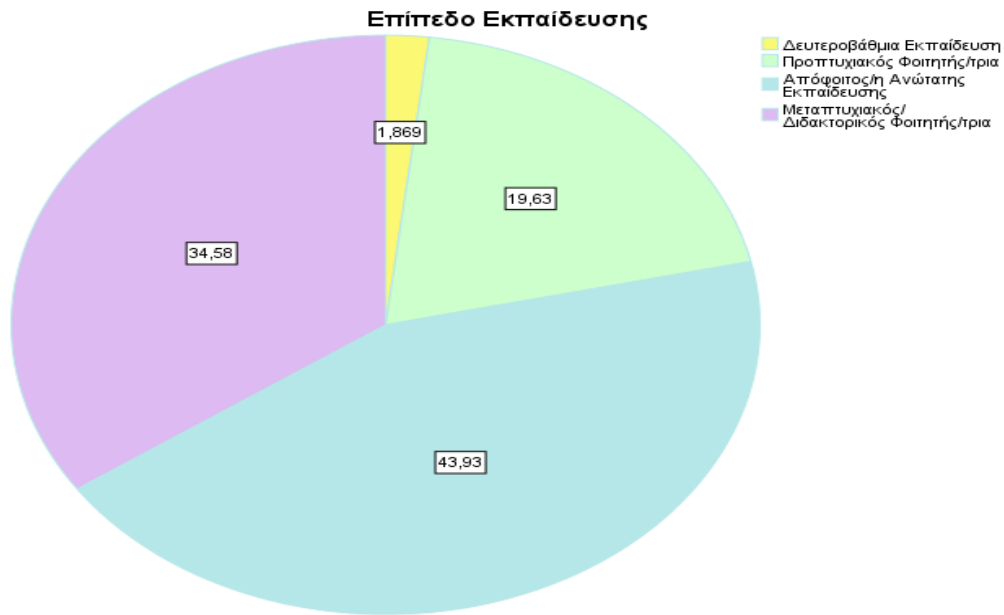
Γράφημα 2: Ηλικία

Το 2,8% των ερωτηθέντων, ανήκαν στην ηλικιακή ομάδα 18 – 21 ετών, το 42,99% στην ομάδα 22 – 25 ετών, το 28,97% ήταν μεταξύ 26 έως 29 ετών και το 25,34% ήταν από 30 ετών και άνω.

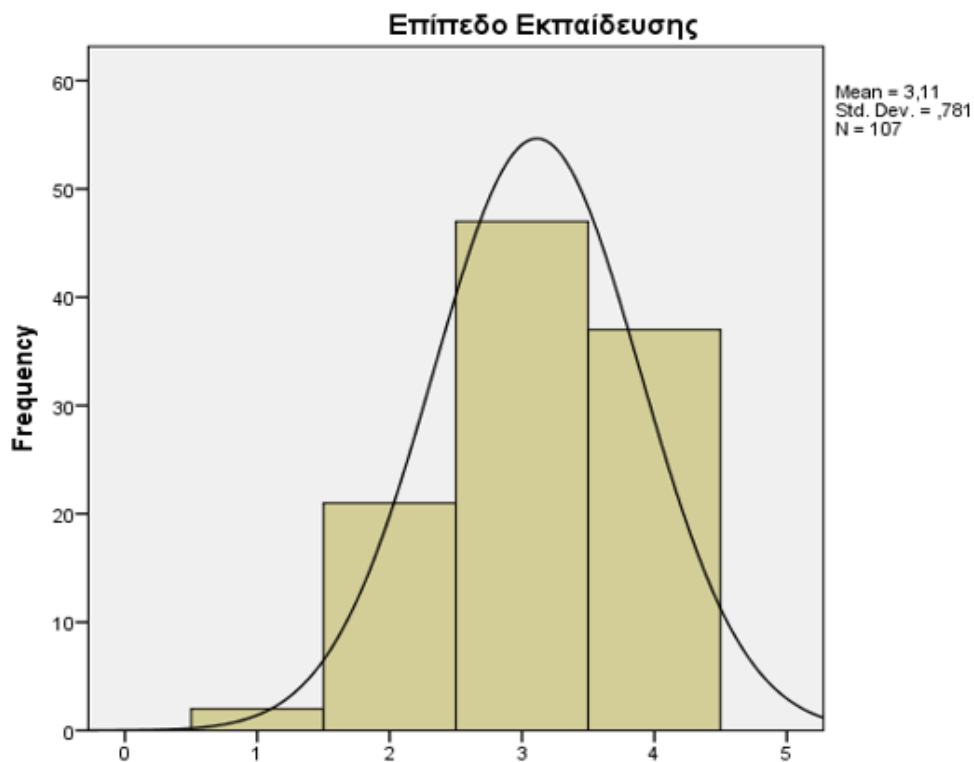
Διάγραμμα 1: Ηλικία

Από το συγκεκριμένο ιστόγραμμα μπορούμε να αντιληφθούμε ότι η μέση ηλικία είναι περίπου 27 ετών.

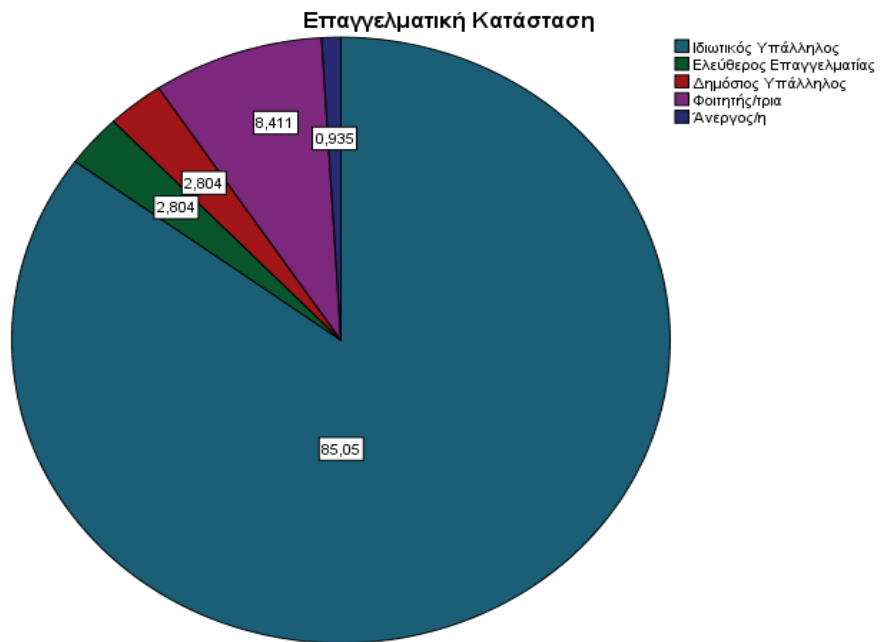
Γράφημα 3: Επίπεδο Εκπαίδευσης

Το 1,86% ήταν μαθητές της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, το 19,63% προπτυχιακοί φοιτητές, το 43,93% απόφοιτοι ανώτατης εκπαίδευσης και το 34,58% μεταπτυχιακοί ή διδακτορικοί φοιτητές.

Διάγραμμα 2: Επίπεδο Εκπαίδευσης

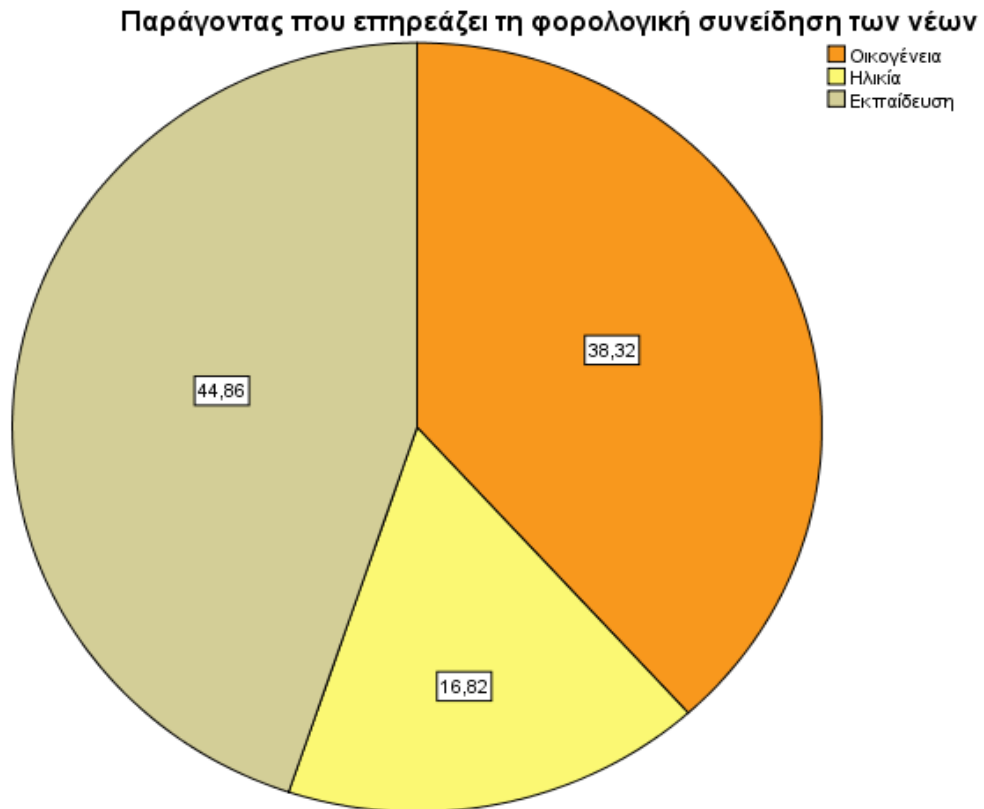
Το μέσο επίπεδο εκπαίδευσης στο δείγμα είναι πτυχιούχοι ανώτατης εκπαίδευσης.

Γράφημα 4: Επαγγελματική Κατάσταση

Το 85,05% των ερωτηθέντων ήταν ιδιωτικοί υπάλληλοι, το 2,8% ελεύθεροι επαγγελματίες, το 2,8% δημόσιοι υπάλληλοι, το 8,4% φοιτητές και το 0,93% άνεργοι.

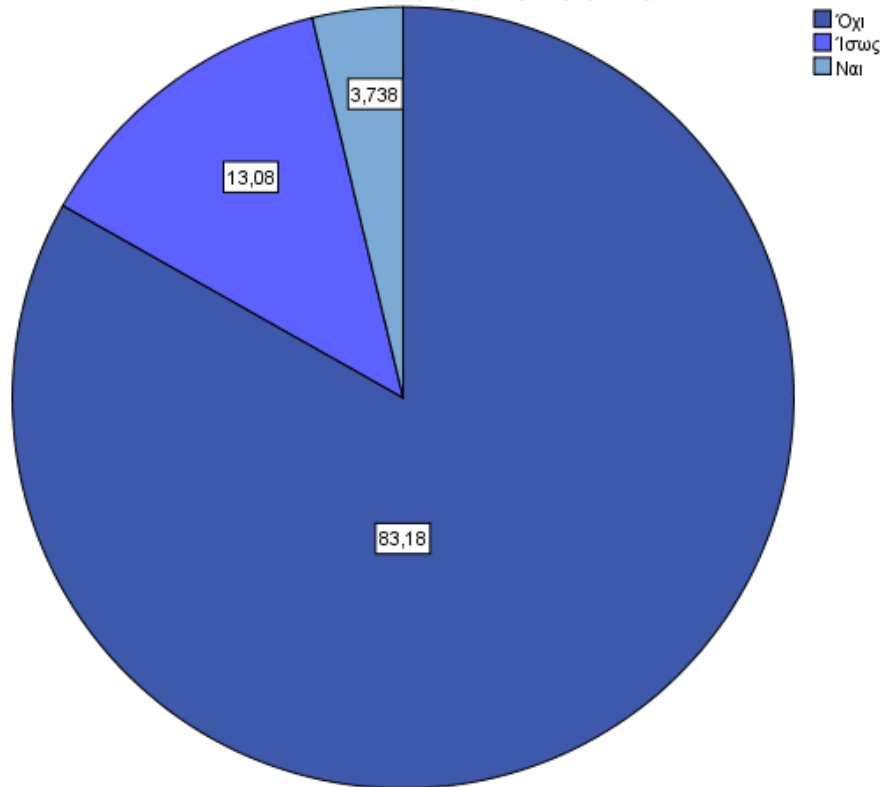
6.1.2 Φορολογική συνείδηση

Γράφημα 1: Παράγοντας που επηρεάζει τη φορολογική συνείδηση των νέων

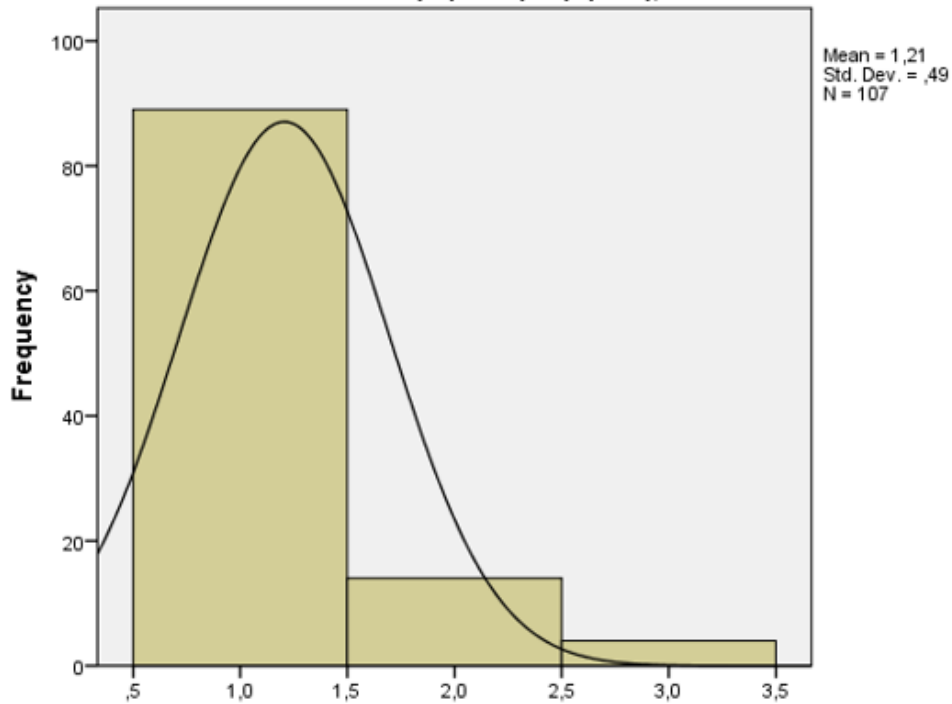
Το 38,32% των ερωτηθέντων θεωρούν πως εκείνος ο παράγοντας που επηρεάζει τη φορολογική συνείδηση των νέων, είναι η οικογένεια. Το 16,82% πως είναι η ηλικία και το 44,86% πως είναι η εκπαίδευση.

Η κοινωνία, οι θεσμοί της και το κράτος πιστεύετε πως σας έχουν διδάξει να έχετε φορολογική ηθική;

Γράφημα 6: Η κοινωνία, οι θεσμοί της και το κράτος πιστεύετε πως σας έχουν διδάξει να έχετε φορολογική ηθική;

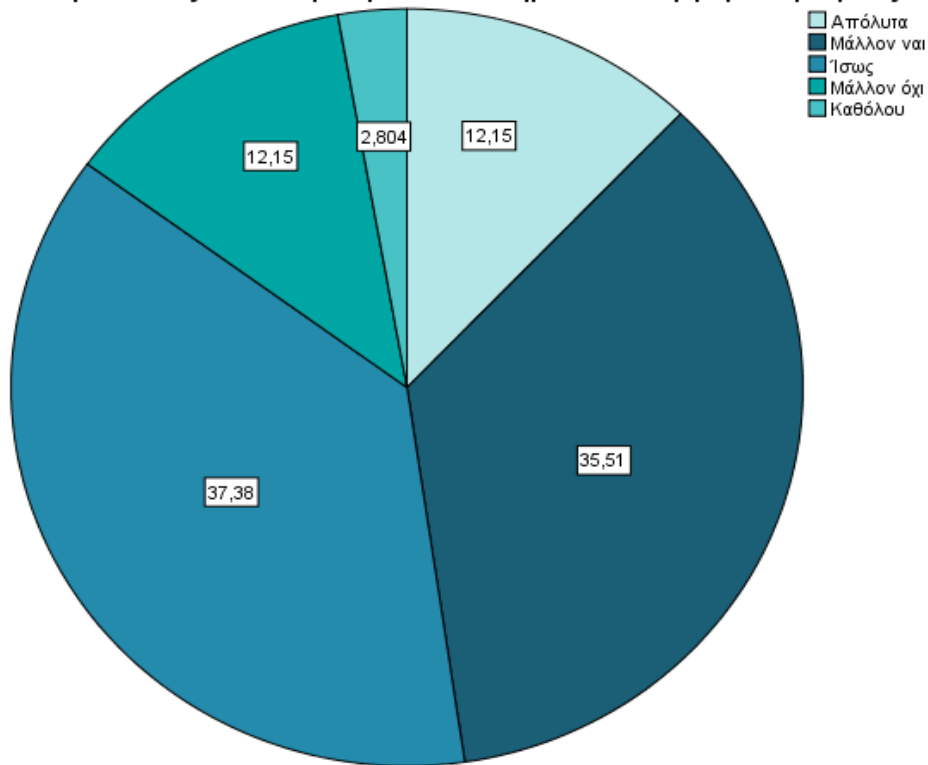
Το 3,7% των συμμετεχόντων της έρευνας, θεωρεί πως η κοινωνία, οι θεσμοί της και το κράτος, τους έχουν διδάξει να έχουν φορολογική ηθική. Το 13,08% θεωρεί πως αυτό δεν ισχύει, ενώ το 83,16% πως ίσως ισχύει.

Η κοινωνία, οι θεσμοί της και το κράτος πιστεύετε πως σας έχουν διδάξει να έχετε φορολογική ηθική;

Διάγραμμα 3: Η κοινωνία, οι θεσμοί της και το κράτος πιστεύετε πως σας έχουν διδάξει να έχετε φορολογική ηθική;

Το ιστόγραμμα απεικονίζει ένα σύνολο δεδομένων με μέσο όρο 1,21, υποδεικνύοντας την κεντρική τάση ή τη μέση τιμή γύρω από την οποία επικεντρώνονται τα δεδομένα. Η τυπική απόκλιση 0,49 υποδηλώνει μια σχετικά στενή διαφορά ή μεταβλητότητα μεταξύ των τιμών, με τα περισσότερα σημεία δεδομένων να αποκλίνουν περίπου 0,49 μονάδες από τη μέση τιμή.

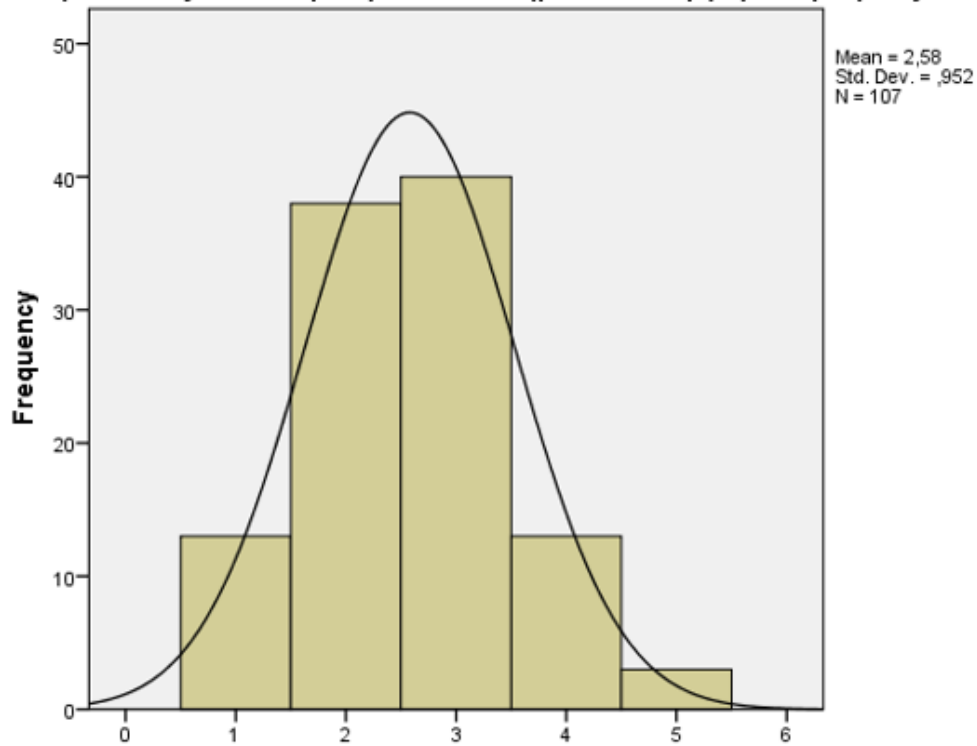
Θεωρείτε πως τα ΜΜΕ μπορούν να επηρεάσουν τη φορολογική σας συνείδηση;

Γράφημα 7: Θεωρείτε πως τα ΜΜΕ μπορούν να επηρεάσουν τη φορολογική σας συνείδηση;

Το 12,15% των ερωτηθέντων θεωρούν απόλυτα, πως τα ΜΜΕ μπορούν να επηρεάσουν τη φορολογική τους συνείδηση, το 35,51% πως μάλλον ναι, το 37,38% πως ίσως, το 12,15% πως μάλλον όχι και το 2,8% πως καθόλου.

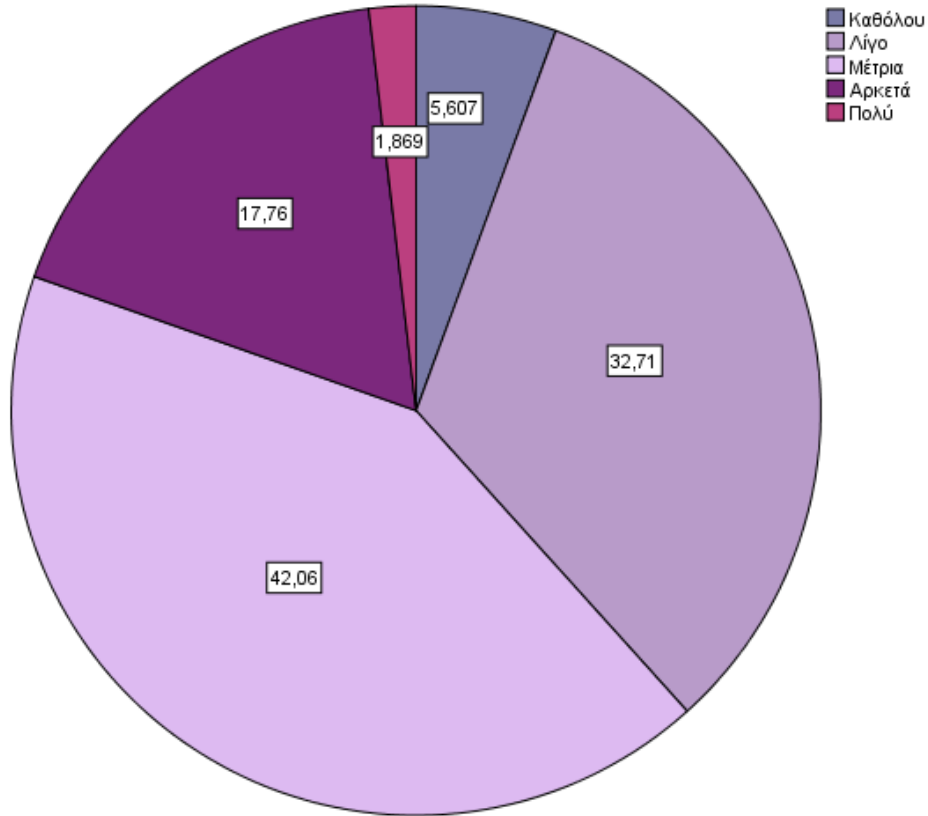
Θεωρείτε πως τα ΜΜΕ μπορούν να επηρεάσουν τη φορολογική σας συνείδηση;

Διάγραμμα 4: Θεωρείτε πως τα ΜΜΕ μπορούν να επηρεάσουν τη φορολογική σας συνείδηση;

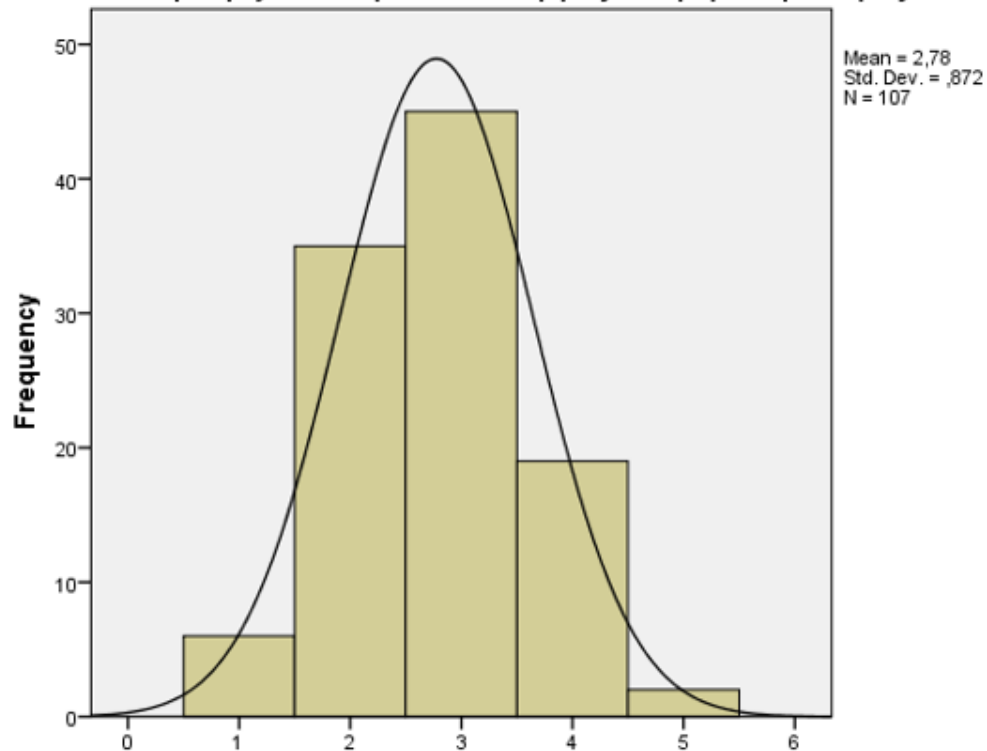
Το ιστόγραμμα αντιπροσωπεύει ένα σύνολο δεδομένων με μέσο όρο 2,5, που αντικατοπτρίζει την κεντρική τάση ή τη μέση τιμή γύρω από την οποία τείνουν να ομαδοποιούνται τα δεδομένα. Η τυπική απόκλιση 0,952 υποδεικνύει ένα μέτριο επίπεδο μεταβλητότητας ή εξάπλωσης μεταξύ των τιμών, με τα περισσότερα σημεία δεδομένων να αποκλίνουν περίπου 0,952 μονάδες από τη μέση τιμή.

Κατά πόσο γνωρίζετε τον τρόπο λειτουργίας του φορολογικού μας συστήματος;

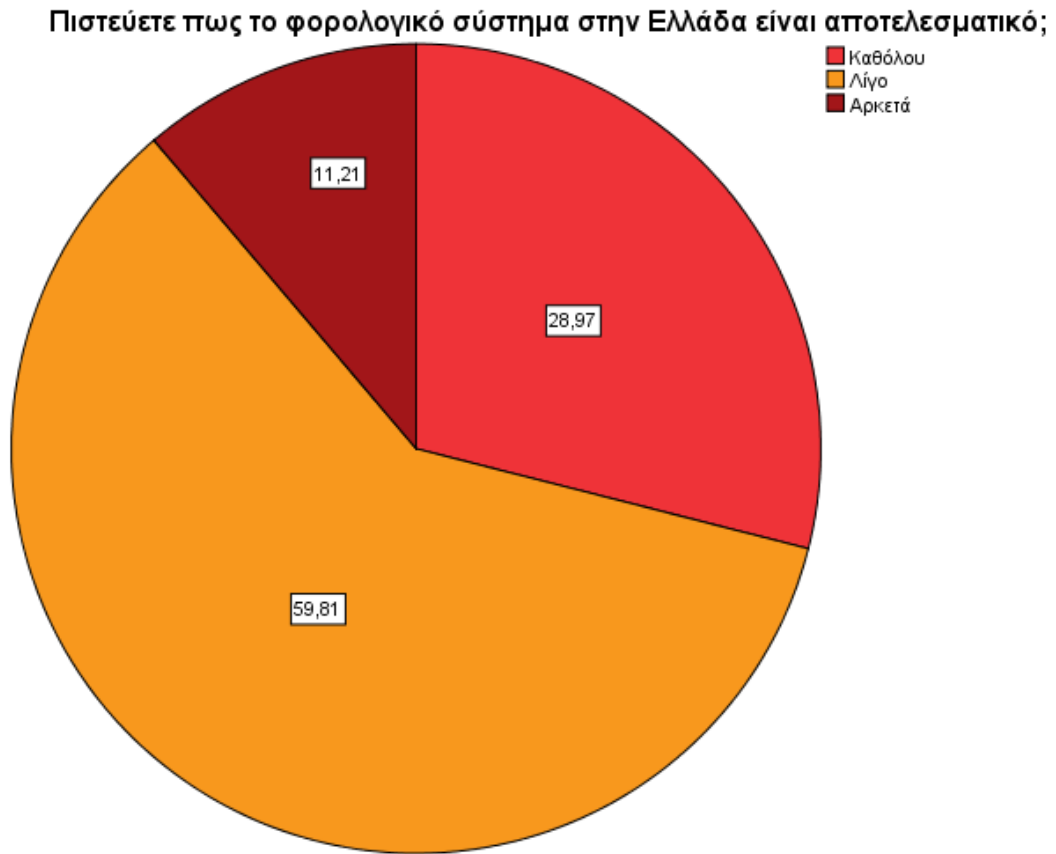
Γράφημα 8: Κατά πόσο γνωρίζετε τον τρόπο λειτουργίας του φορολογικού μας συστήματος;

Το 5,6% των ερωτηθέντων δε γνωρίζει καθόλου τον τρόπο λειτουργίας του ελληνικού φορολογικού συστήματος, το 32,71% το γνωρίζει λίγο, το 42,06% μέτρια, το 17,76% αρκετά και το 1,86%, πολύ.

Κατά πόσο γνωρίζετε τον τρόπο λειτουργίας του φορολογικού μας συστήματος;

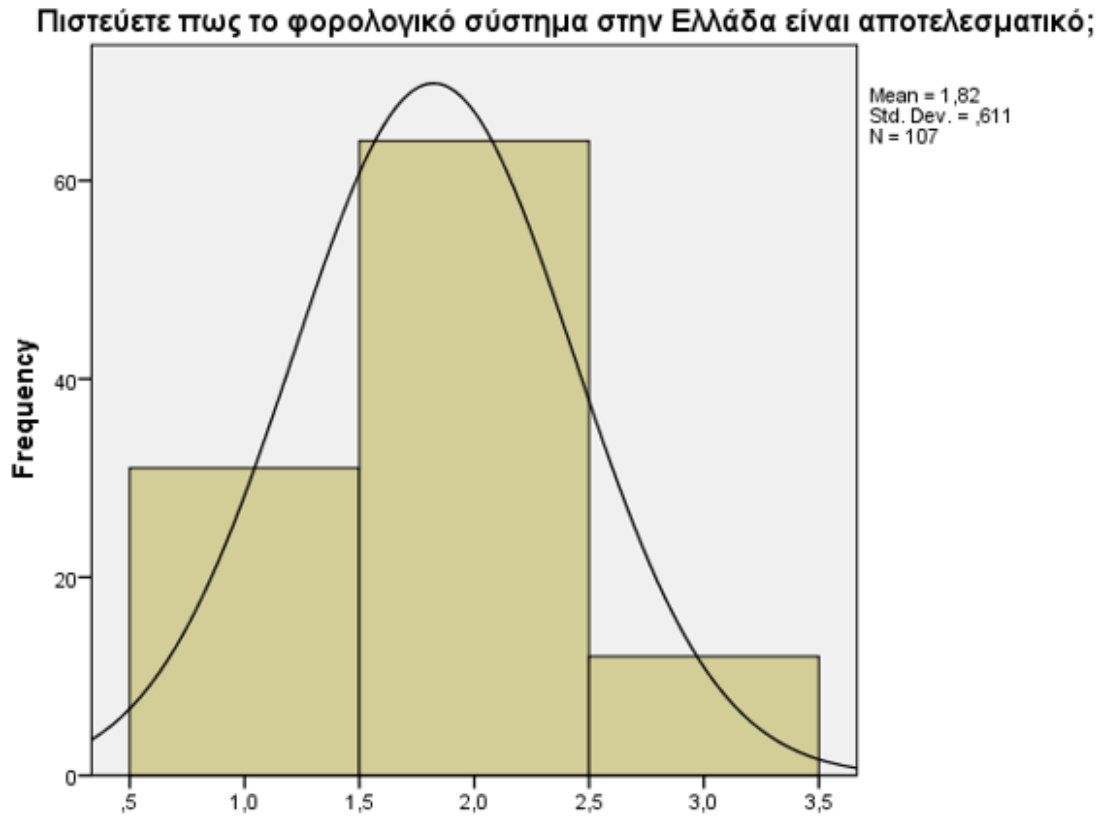
Διάγραμμα 5: Κατά πόσο γνωρίζετε τον τρόπο λειτουργίας του φορολογικού μας συστήματος;

Το ιστόγραμμα αντιπροσωπεύει ένα σύνολο δεδομένων με μέσο όρο 2,78, υποδεικνύοντας την κεντρική τάση ή τη μέση τιμή γύρω από την οποία συγκεντρώνονται τα δεδομένα. Η τυπική απόκλιση 0,872 υποδηλώνει ένα μέτριο επίπεδο μεταβλητότητας ή εξάπλωσης μεταξύ των τιμών, με τα περισσότερα σημεία δεδομένων να αποκλίνουν περίπου 0,872 μονάδες από τη μέση τιμή.

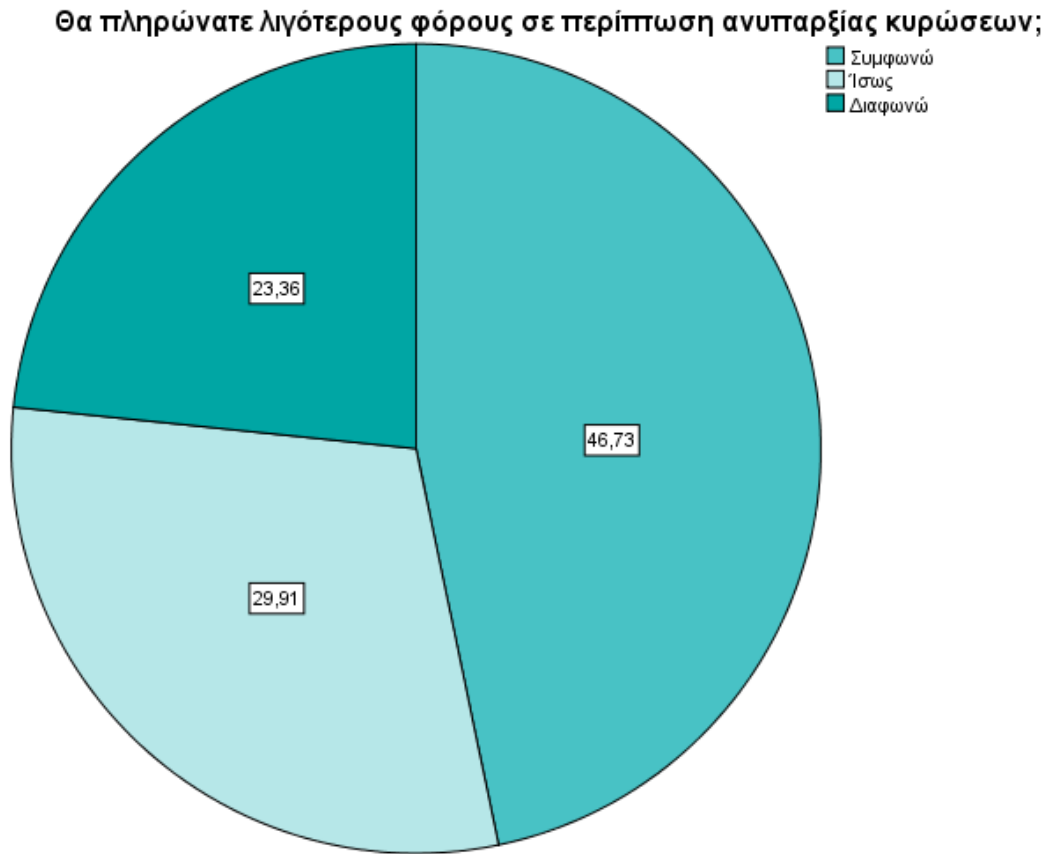
Γράφημα 9: Πιστεύετε πως το φορολογικό σύστημα στην Ελλάδα είναι αποτελεσματικό;

Το 28,97% των ατόμων που συμμετείχαν στην έρευνα, θεωρεί πως το φορολογικό σύστημα στην Ελλάδα είναι καθόλου αποτελεσματικό, το 59,81% πως είναι λίγο και το 11,21% πως είναι αρκετά.

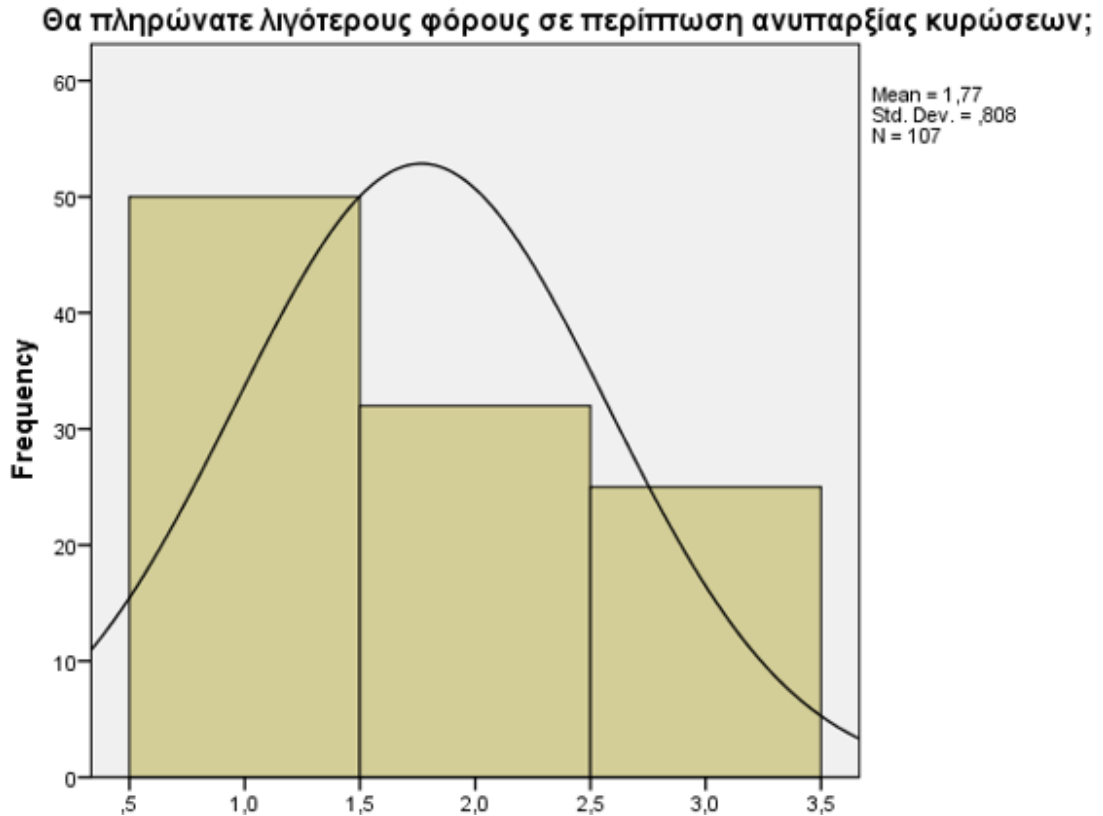
Διάγραμμα 6: Πιστεύετε πως το φορολογικό σύστημα στην Ελλάδα είναι αποτελεσματικό;

Το ιστόγραμμα απεικονίζει ένα σύνολο δεδομένων με μέσο όρο 1,82, που αντιπροσωπεύει την κεντρική τάση ή τη μέση τιμή γύρω από την οποία συγκεντρώνονται τα δεδομένα. Η τυπική απόκλιση 0,611 υποδεικνύει ένα μέτριο επίπεδο μεταβλητότητας ή εξάπλωσης μεταξύ των τιμών, με τα περισσότερα σημεία δεδομένων να αποκλίνουν περίπου 0,611 μονάδες από τη μέση τιμή.

Γράφημα 10: Θα πληρώνετε λιγότερους φόρους σε περίπτωση ανυπαρξίας κυρώσεων;

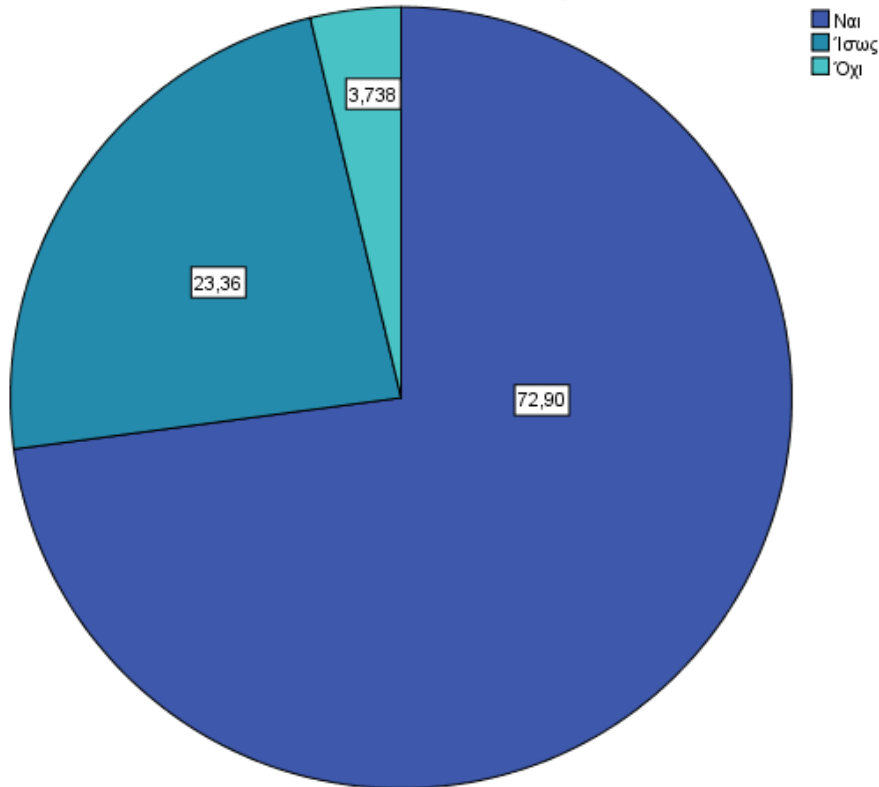
Το 46,73% των ερωτηθέντων θα πλήρωνε λιγότερους φόρους, σε περίπτωση ανυπαρξίας κυρώσεων, το 29,91% ίσως να πλήρωνε λιγότερους και το 23,36% δε θα προέβαινε σε αυτή την ενέργεια.

Διάγραμμα 7: Θα πληρώνετε λιγότερους φόρους σε περίπτωση ανυπαρξίας κυρώσεων;

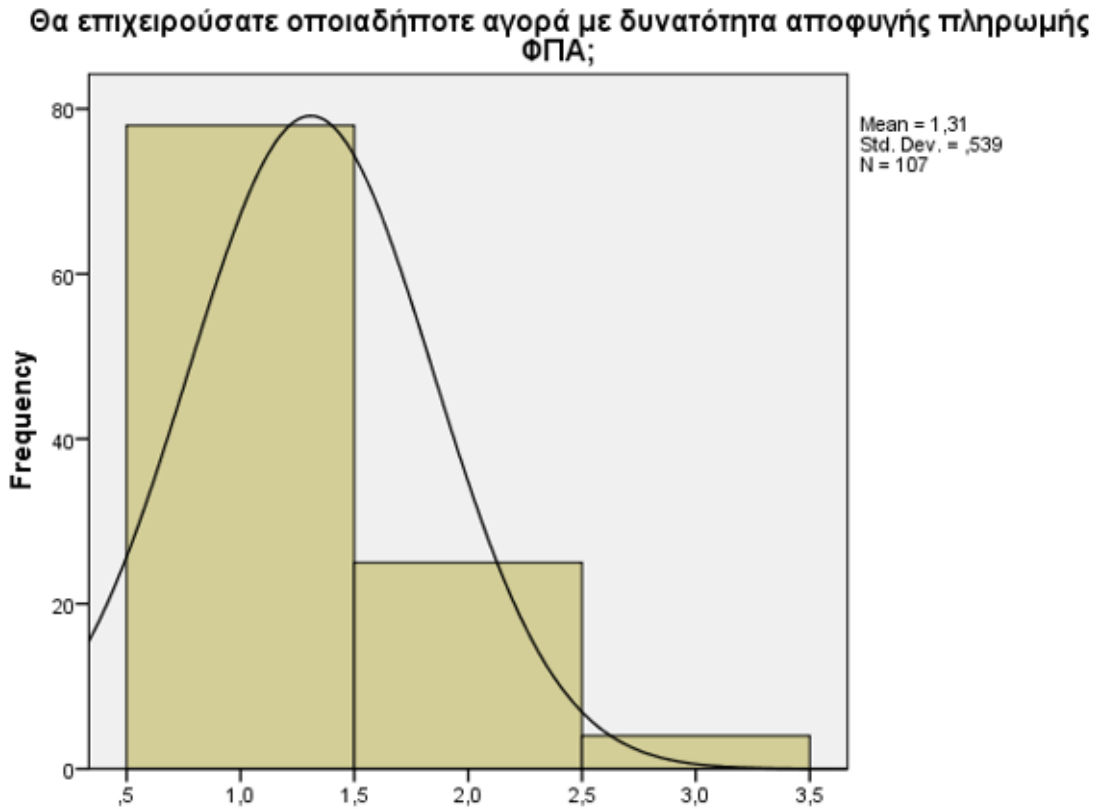
Το ιστόγραμμα απεικονίζει ένα σύνολο δεδομένων με μέσο όρο 1,77, υποδηλώνοντας την κεντρική τάση ή τη μέση τιμή γύρω από την οποία τείνουν να συγκεντρωθούν τα δεδομένα. Η τυπική απόκλιση 0,808 υποδηλώνει ένα μέτριο επίπεδο μεταβλητότητας ή εξάπλωσης μεταξύ των τιμών, με τα περισσότερα σημεία δεδομένων να αποκλίνουν περίπου 0,808 μονάδες από τη μέση τιμή.

Θα επιχειρούσατε οποιαδήποτε αγορά με δυνατότητα αποφυγής πληρωμής ΦΠΑ;

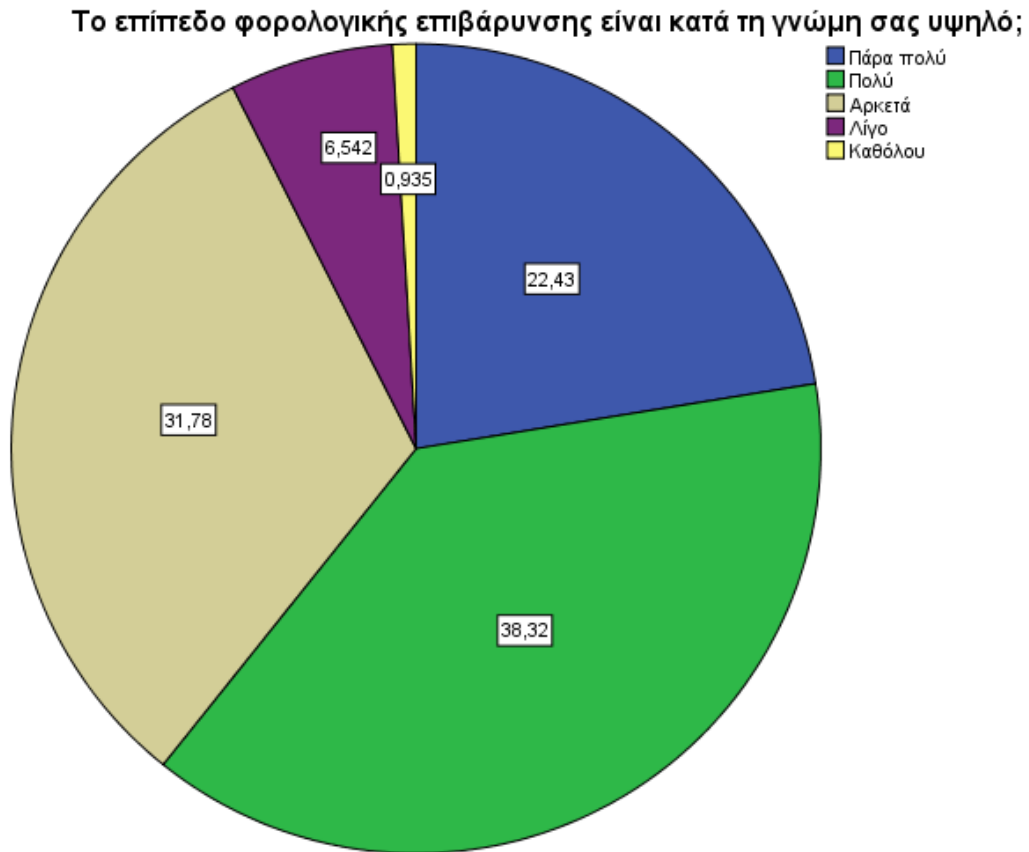
Γράφημα 11: Θα επιχειρούσατε οποιαδήποτε αγορά με δυνατότητα αποφυγής πληρωμής ΦΠΑ;

Το 72,9% θα επιχειρούσαν οποιαδήποτε αγορά, με δυνατότητα αποφυγής πληρωμής ΦΠΑ, το 23,36% ίσως και να το επιχειρούσαν και το 3,73% δε θα το επιχειρούσαν.

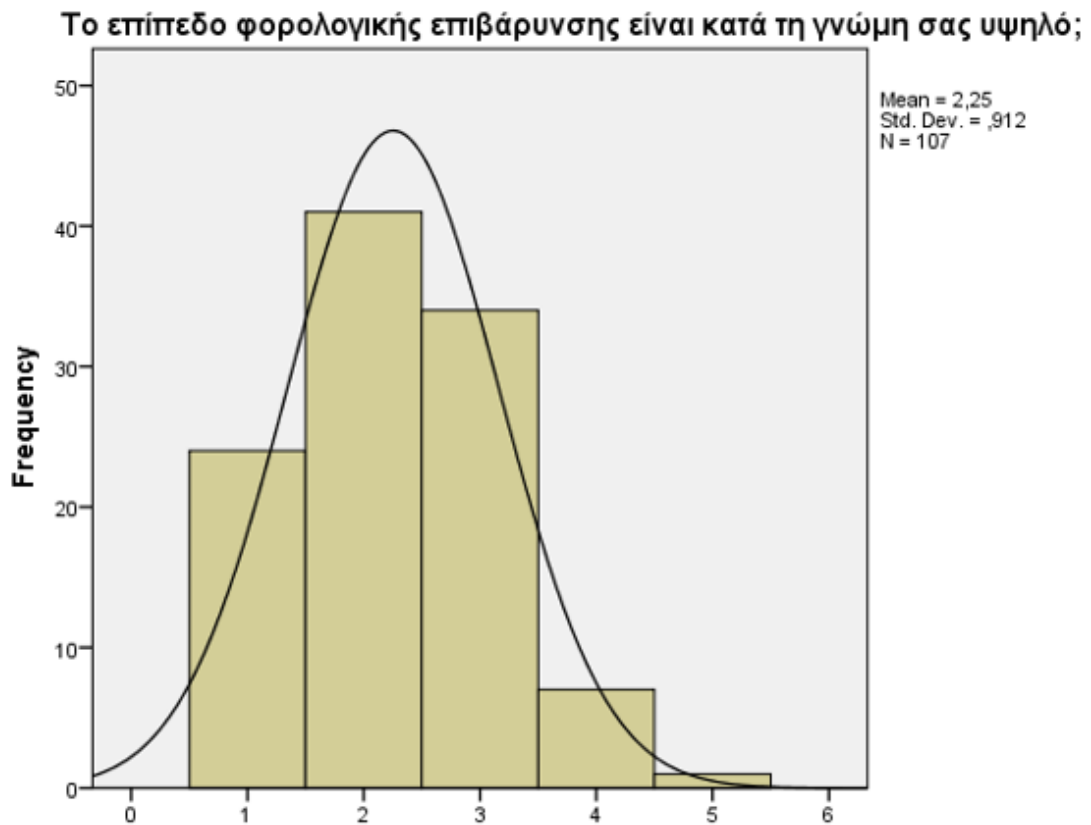
Διάγραμμα 8: Θα επιχειρούσατε οποιαδήποτε αγορά με δυνατότητα αποφυγής πληρωμής ΦΠΑ;

Το ιστόγραμμα εμφανίζει ένα σύνολο δεδομένων με μέσο όρο 1,31, που αντιπροσωπεύει την κεντρική τάση ή τη μέση τιμή γύρω από την οποία συγκεντρώνονται τα δεδομένα. Η τυπική απόκλιση 0,539 υποδεικνύει ένα μέτριο επίπεδο μεταβλητότητας ή εξάπλωσης μεταξύ των τιμών, με τα περισσότερα σημεία δεδομένων να αποκλίνουν περίπου 0,539 μονάδες από τη μέση τιμή.

Γράφημα 12: Το επίπεδο φορολογικής επιβάρυνσης είναι κατά τη γνώμη σας υψηλό;

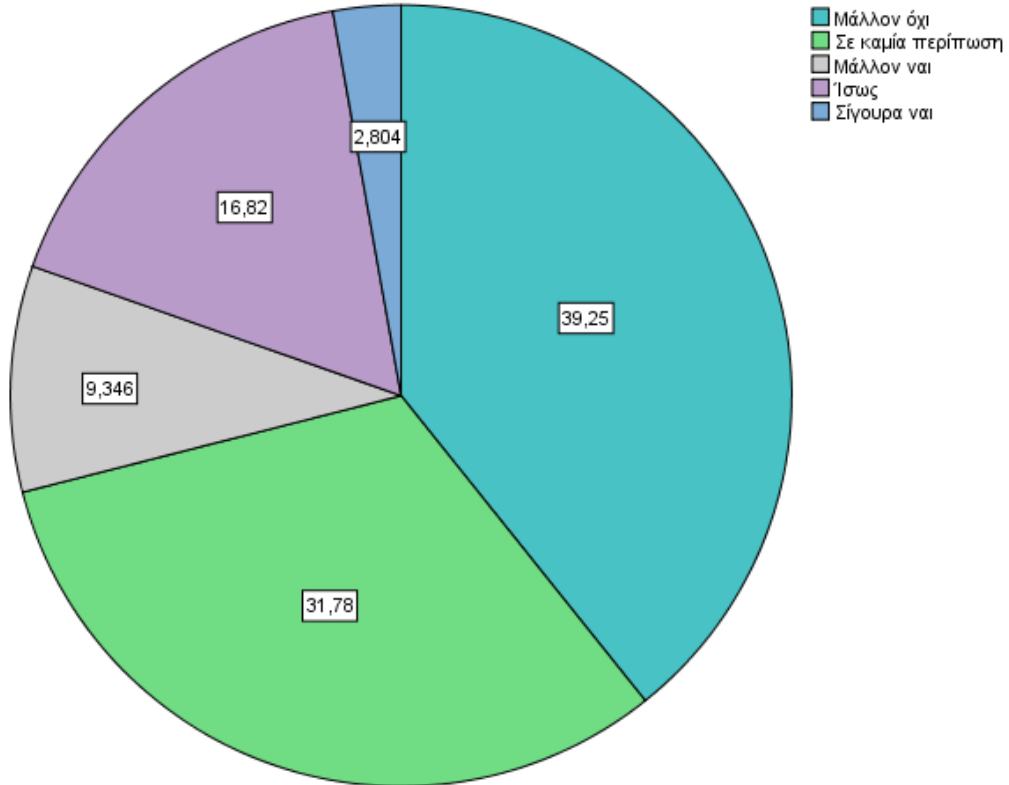
Το 22,43% των συμμετεχόντων της έρευνας, θεωρεί πως το επίπεδο φορολογικής επιβάρυνσης είναι πάρα πολύ υψηλό, το 38,32% πως είναι υψηλό, το 31,78% πως είναι αρκετά υψηλό, το 6,5% πως είναι λίγο υψηλό και το 0,93% πως είναι καθόλου υψηλό.

Διάγραμμα 9: Το επίπεδο φορολογικής επιβάρυνσης είναι κατά τη γνώμη σας υψηλό;

Το ιστόγραμμα απεικονίζει ένα σύνολο δεδομένων με μέσο όρο 1,25, που αντιπροσωπεύει την κεντρική τάση ή τη μέση τιμή γύρω από την οποία τείνουν να ομαδοποιούνται τα δεδομένα. Η τυπική απόκλιση 0,912 υποδηλώνει μια σχετικά μεγάλη διαφορά ή μεταβλητότητα μεταξύ των τιμών, με τα περισσότερα σημεία δεδομένων να αποκλίνουν περίπου 0,912 μονάδες από τη μέση τιμή.

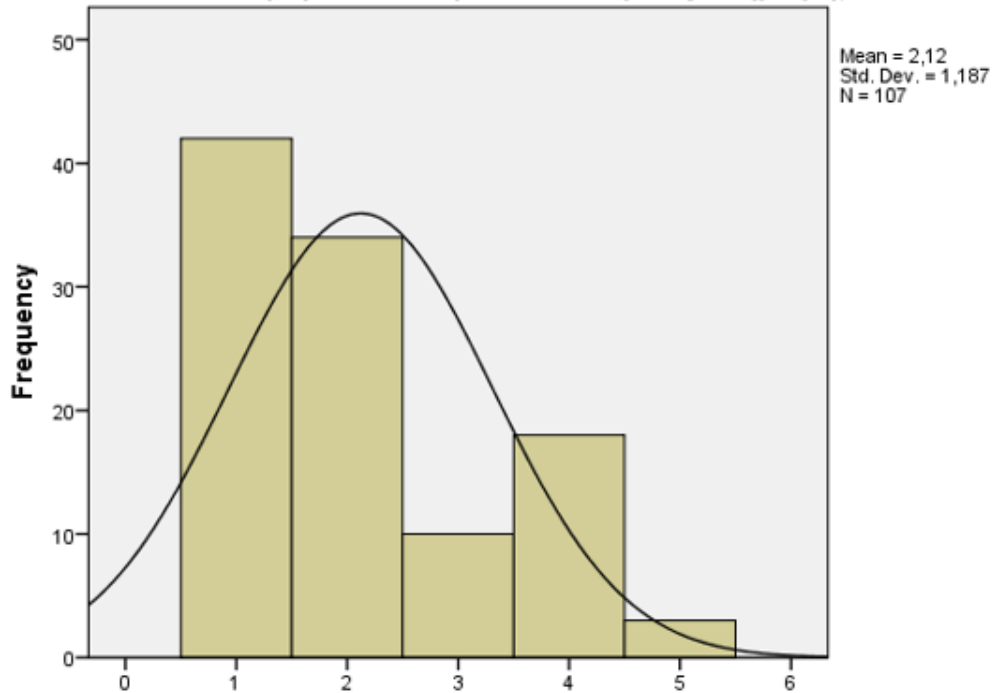
Σε περίπτωση που η πληρωμή φόρων δεν αποτελούσε κάτι υποχρεωτικό, θα προβαίνατε στην εθελοντική τους πληρωμή;

Γράφημα 13: Σε περίπτωση που η πληρωμή φόρων δεν αποτελούσε κάτι υποχρεωτικό, θα προβαίνατε στην εθελοντική τους πληρωμή;

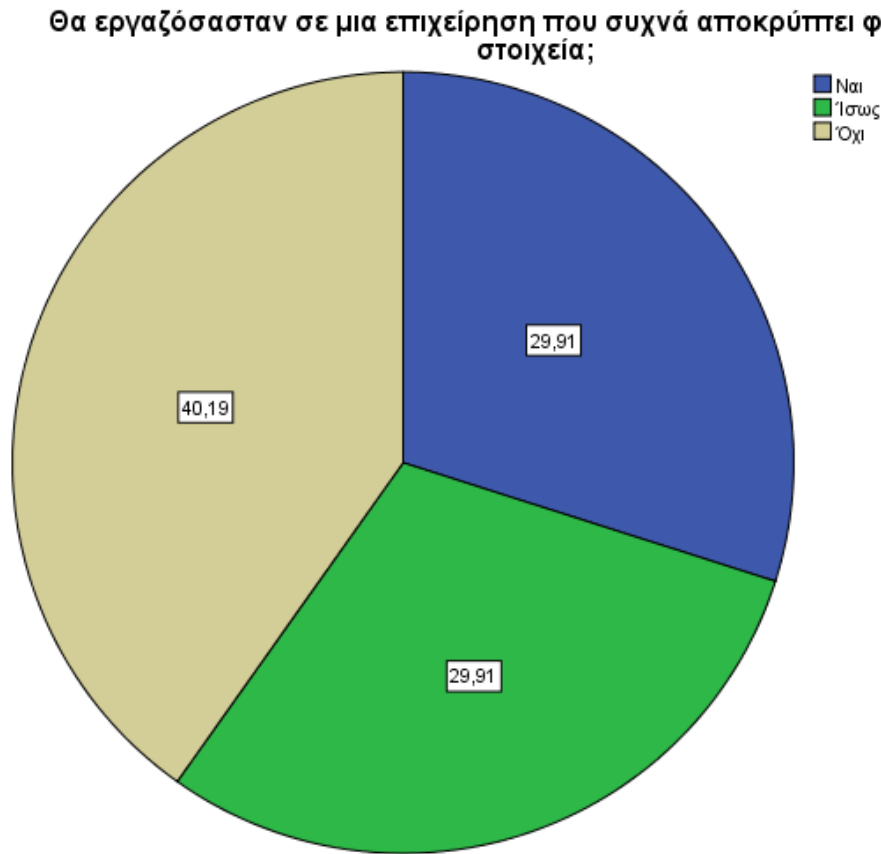
Σε περίπτωση που η πληρωμή φόρων δεν αποτελούσε κάτι υποχρεωτικό, το 39,25% μάλλον δε θα πρόβαινε σε εθελοντική πληρωμή αυτών, το 31,78% δε θα πρόβαινε σε καμία περίπτωση σε κάποια τέτοια ενέργεια, το 9,34% μάλλον θα πρόβαινε, το 16,82% ίσως και το 2,8%, σίγουρα ναι.

Σε περίπτωση που η πληρωμή φόρων δεν αποτελούσε κάτι υποχρεωτικό, θα προβαίνατε στην εθελοντική τους πληρωμή;

Γράφημα 10: Σε περίπτωση που η πληρωμή φόρων δεν αποτελούσε κάτι υποχρεωτικό, θα προβαίνατε στην εθελοντική τους πληρωμή;

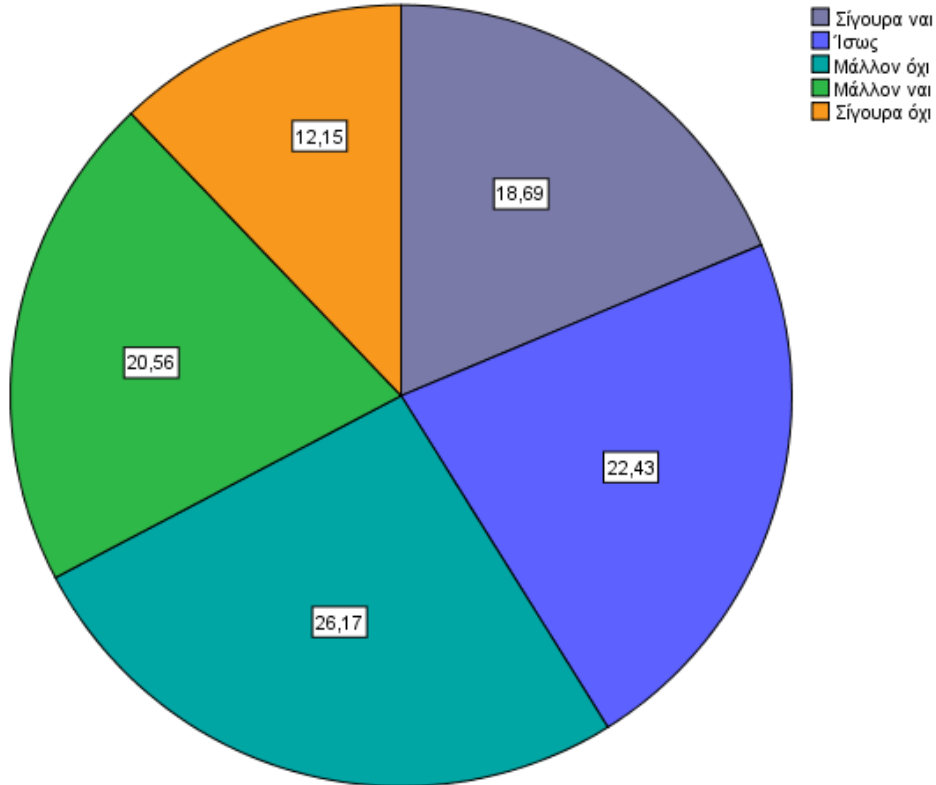
Το ιστόγραμμα απεικονίζει ένα σύνολο δεδομένων με μέσο όρο 1,25, που αντιπροσωπεύει την κεντρική τάση ή τη μέση τιμή γύρω από την οποία τείνουν να ομαδοποιούνται τα δεδομένα. Η τυπική απόκλιση 0,912 υποδηλώνει μια σχετικά μεγάλη διαφορά ή μεταβλητότητα μεταξύ των τιμών, με τα περισσότερα σημεία δεδομένων να αποκλίνουν περίπου 0,912 μονάδες από τη μέση τιμή.

Γράφημα 14: Θα εργαζόσασταν σε μία επιχείρηση που συχνά αποκρύπτει φορολογικά στοιχεία;

Το 29,91% των ερωτηθέντων, θα εργαζόντουσαν σε μία επιχείρηση που συχνά αποκρύπτει φορολογικά στοιχεία, το 29,91% ίσως να εργαζόντουσαν και το 40,19% δε θα εργαζόντουσαν.

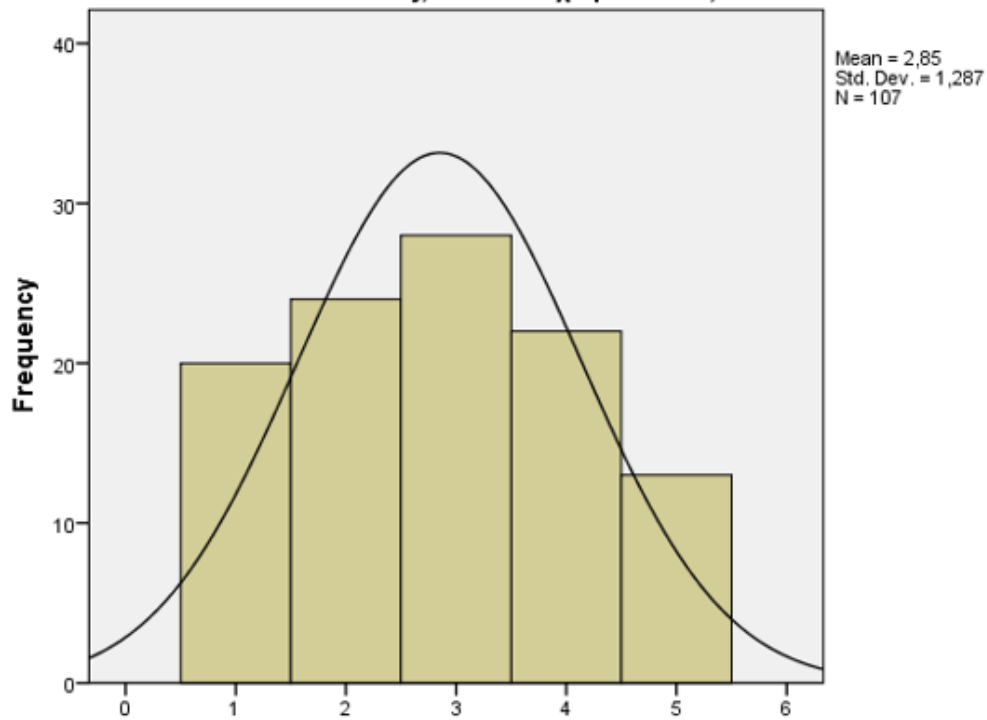
Αν είχατε τη δυνατότητα σήμερα (ή και στο μέλλον) να μη δηλώσετε το εισόδημά σας, θα το επιχειρούσατε;

Γράφημα 15: Αν είχατε τη δυνατότητα σήμερα (ή και στο μέλλον) να μη δηλώσετε το εισόδημά σας, θα το επιχειρούσατε;

Το 12,15% των ατόμων που συμμετείχαν στην έρευνα, αν είχαν τη δυνατότητα σήμερα ή στο μέλλον, να μη δηλώσουν το εισόδημα του, σίγουρα δε θα το επιχειρούσαν, το 26,17% μάλλον δε θα το επιχειρούσαν, το 22,43% ίσως να το επιχειρούσαν, το 20,56% μάλλον θα το επιχειρούσαν και το 18,69% σίγουρα θα το επιχειρούσαν.

Αν είχατε τη δυνατότητα σήμερα (ή και στο μέλλον) να μη δηλώσετε το εισόδημά σας, θα το επιχειρούσατε;

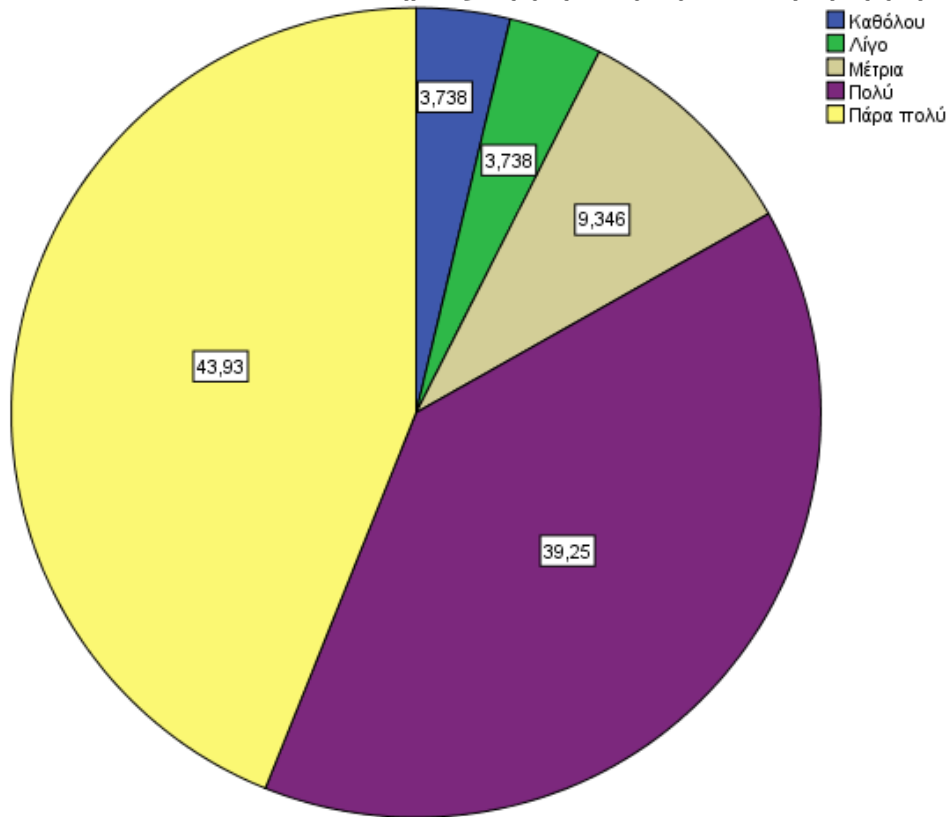

Διάγραμμα 12: Αν είχατε τη δυνατότητα σήμερα (ή και στο μέλλον) να μη δηλώσετε το εισόδημά σας, θα το επιχειρούσατε;

Το ιστόγραμμα απεικονίζει ένα σύνολο δεδομένων με μέσο όρο 1,25, που αντιπροσωπεύει την κεντρική τάση ή τη μέση τιμή γύρω από την οποία τείνουν να ομαδοποιούνται τα δεδομένα. Η τυπική απόκλιση 0,912 υποδηλώνει μια σχετικά μεγάλη διαφορά ή μεταβλητότητα μεταξύ των τιμών, με τα περισσότερα σημεία δεδομένων να αποκλίνουν περίπου 0,912 μονάδες από τη μέση τιμή.

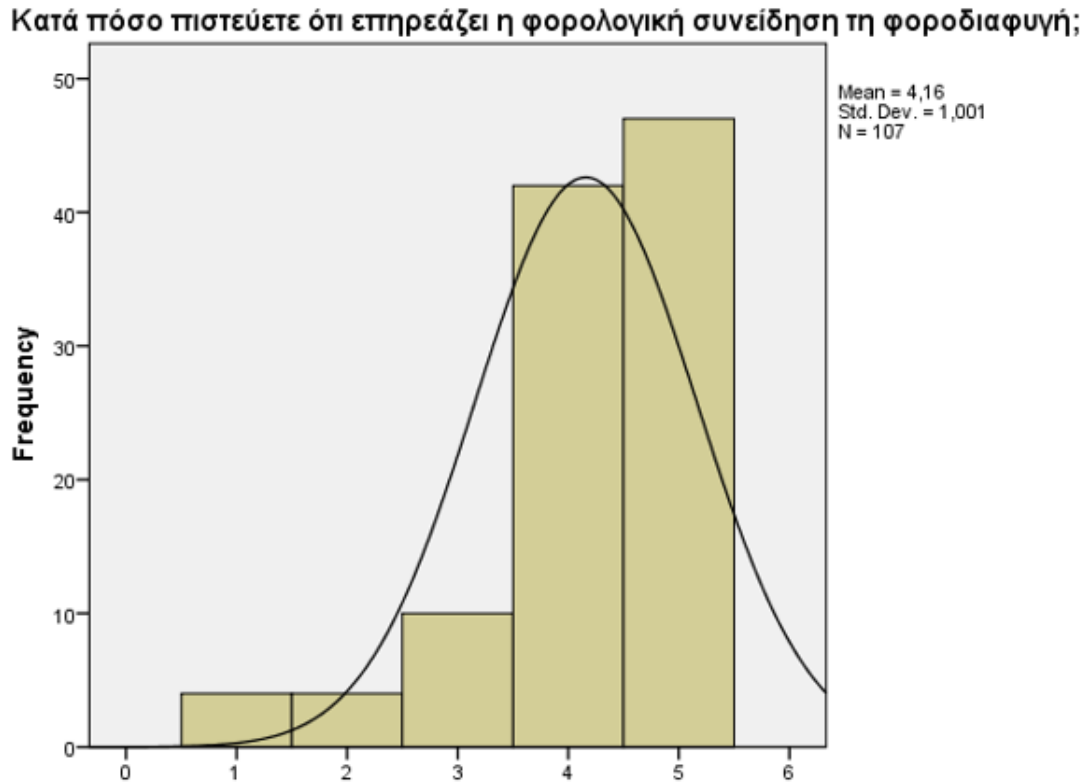
6.1.3 Φοροδιαφυγή – Φοροαποφυγή

Κατά πόσο πιστεύετε ότι επηρεάζει η φορολογική συνείδηση τη φοροδιαφυγή;

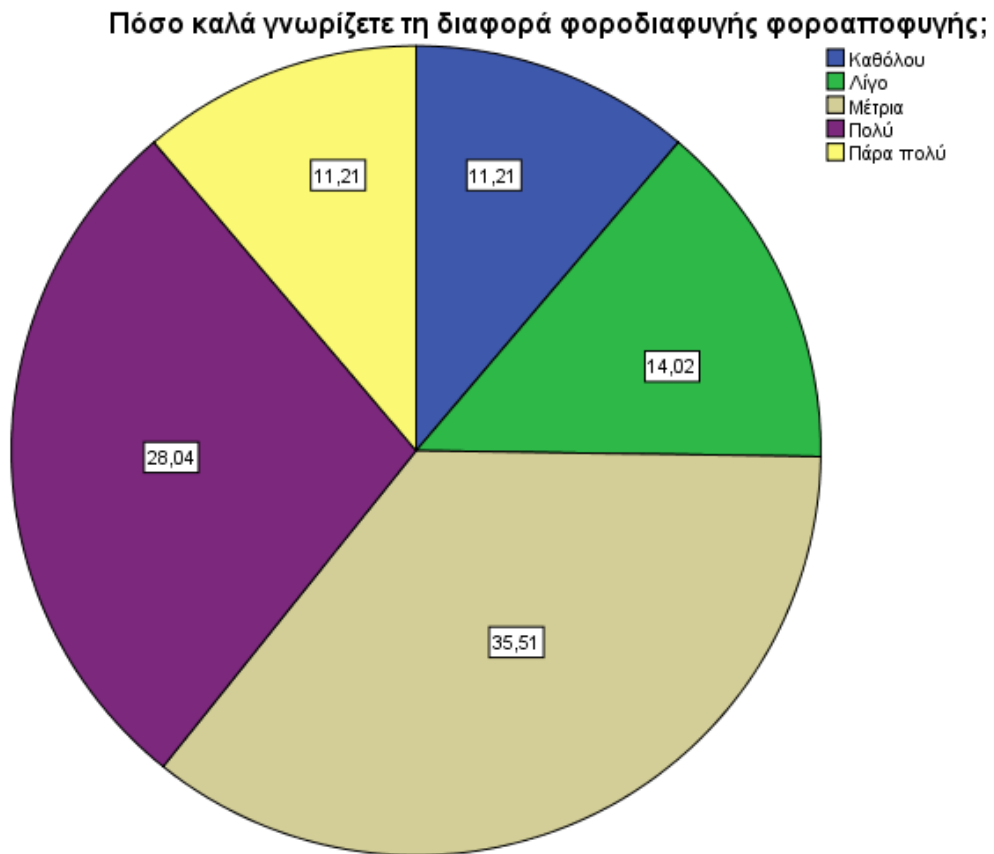
Γράφημα 16: Κατά πόσο πιστεύετε ότι επηρεάζει η φορολογική συνείδηση τη φοροδιαφυγή;

Το 3,7% των ερωτηθέντων θεωρούν πως η φορολογική συνείδηση, επηρεάζει καθόλου τη φοροδιαφυγή, το 3,7% πως επηρεάζει λίγο, το 9,34% πως επηρεάζει μέτρια, το 39,25% πως επηρεάζει πολύ και το 43,93% πως επηρεάζει πάρα πολύ.

Διάγραμμα 13: Κατά πόσο πιστεύετε ότι επηρεάζει η φορολογική συνείδηση τη φοροδιαφυγή;

Το ιστόγραμμα απεικονίζει ένα σύνολο δεδομένων με μέσο όρο 4,16, υποδεικνύοντας την κεντρική τάση ή τη μέση τιμή γύρω από την οποία τείνουν να ομαδοποιούνται τα δεδομένα. Η τυπική απόκλιση του 1.001 υποδηλώνει ένα μέτριο επίπεδο μεταβλητότητας ή εξάπλωσης μεταξύ των τιμών, με τα περισσότερα σημεία δεδομένων να αποκλίνουν περίπου 1.001 μονάδες από τη μέση τιμή.

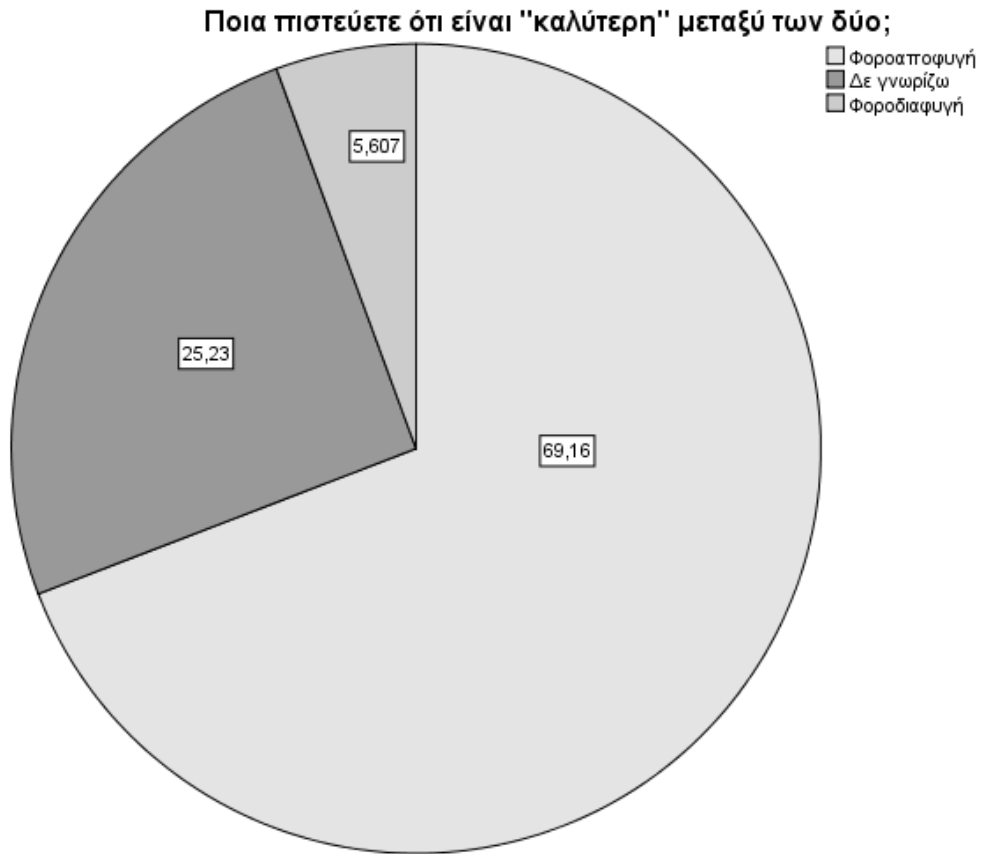
Γράφημα 17: Πόσο καλά γνωρίζετε τη διαφορά φοροδιαφυγής - φοροαποφυγής;

Το 11,21% δε γνωρίζει καθόλου τη διαφορά μεταξύ της έννοιας της φοροδιαφυγής και φοροαποφυγής, το 14,02% τη γνωρίζουν λίγο, το 35,51% τη γνωρίζουν μέτρια, το 28,04% πολύ και το 11,21% πάρα πολύ.

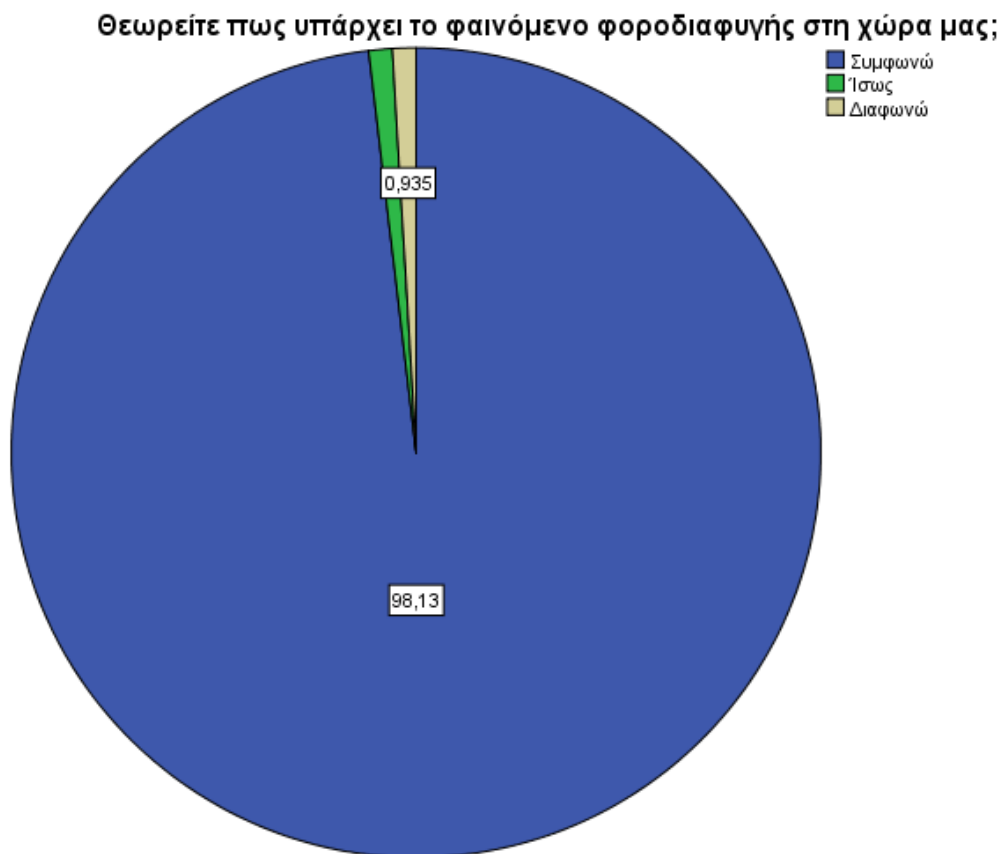
Διάγραμμα 14: Πόσο καλά γνωρίζετε τη διαφορά φοροδιαφυγής - φοροαποφυγής;

Το ιστόγραμμα εμφανίζει ένα σύνολο δεδομένων με μέσο όρο 3,14, που αντιπροσωπεύει την κεντρική τάση ή τη μέση τιμή γύρω από την οποία τείνουν να ομαδοποιούνται τα δεδομένα. Η τυπική απόκλιση 1,145 υποδηλώνει μέτρια έως ευρεία εξάπλωση ή μεταβλητότητα μεταξύ των τιμών, με τα περισσότερα σημεία δεδομένων να αποκλίνουν περίπου 1,145 μονάδες από τη μέση τιμή.

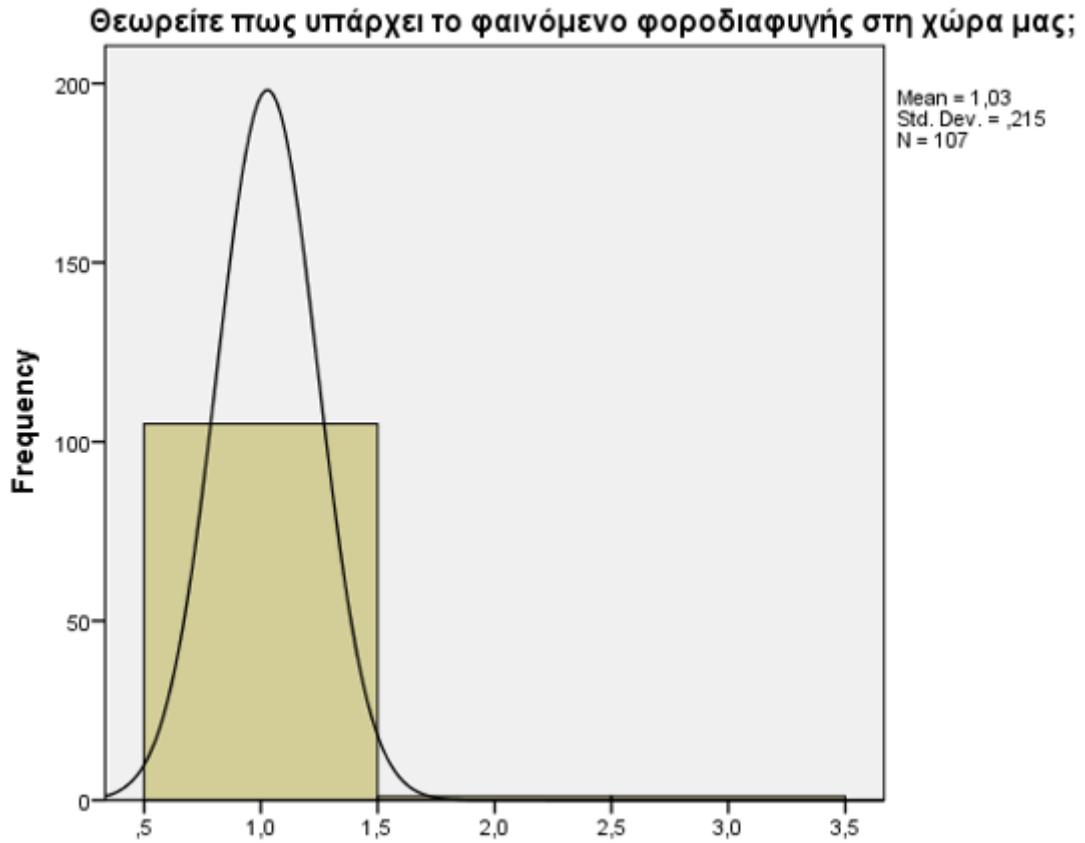
Γράφημα 18: Ποια πιστεύεται ότι είναι "καλύτερη" μεταξύ των δύο;

Το 69,16% των ατόμων θεωρούν ότι η φοροαποφυγή είναι «καλύτερη», το 5,6% πως είναι η φοροδιαφυγή, ενώ το 25,23% δεν έχει γνώση επί του θέματος.

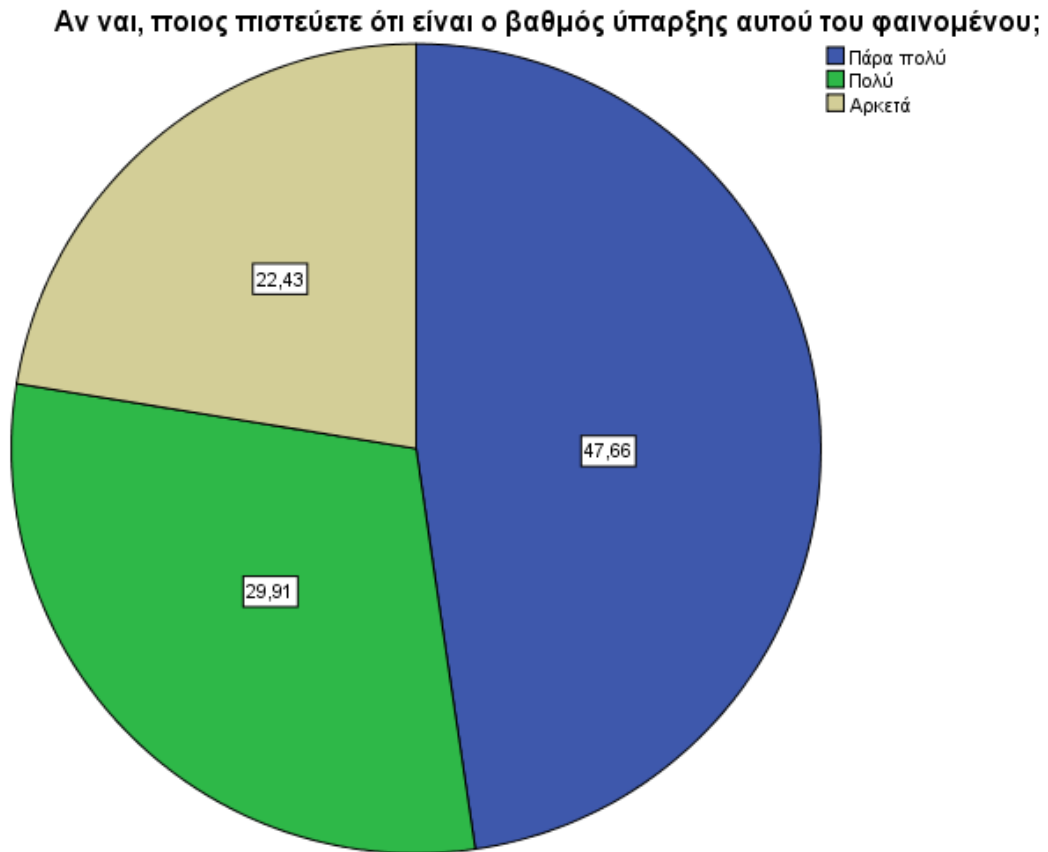
Γράφημα 19: Θεωρείτε πως υπάρχει το φαινόμενο της φοροδιαφυγής στη χώρα μας;

Το συντριπτικό ποσοστό 98,13% των ατόμων θεωρούν πως υπάρχει το φαινόμενο της φοροδιαφυγής στην Ελλάδα.

Διάγραμμα 15: Θεωρείτε πως υπάρχει το φαινόμενο της φοροδιαφυγής στη χώρα μας;

Το ιστόγραμμα αντιπροσωπεύει ένα σύνολο δεδομένων με μέσο όρο 1,03, υποδεικνύοντας την κεντρική τάση ή τη μέση τιμή γύρω από την οποία συγκεντρώνονται τα δεδομένα. Η τυπική απόκλιση 0,215 υποδηλώνει σχετικά χαμηλό επίπεδο μεταβλητότητας ή διασποράς μεταξύ των τιμών, με τα περισσότερα σημεία δεδομένων να αποκλίνουν περίπου 0,215 μονάδες από τη μέση τιμή.

Γράφημα 20: Αν ναι, ποιος πιστεύετε ότι είναι ο βαθμός ύπαρξης αυτού του φαινομένου;

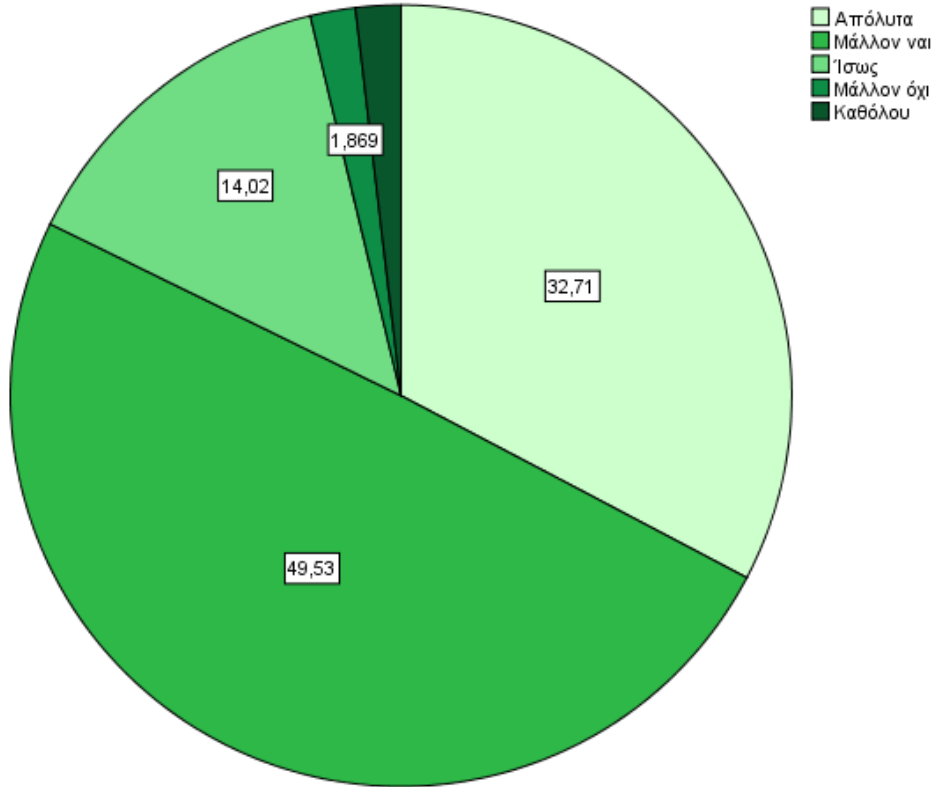
Το 47,66% αυτών, θεωρούν πως το φαινόμενο αυτό είναι πάρα πολύ μεγάλο στον ελλαδικό χώρο, το 29,91% πως είναι πολύ μεγάλο και το 22,43% πως είναι αρκετά μεγάλο.

Διάγραμμα 16: Αν ναι, ποιος πιστεύετε ότι είναι ο βαθμός ύπαρξης αυτού του φαινομένου;

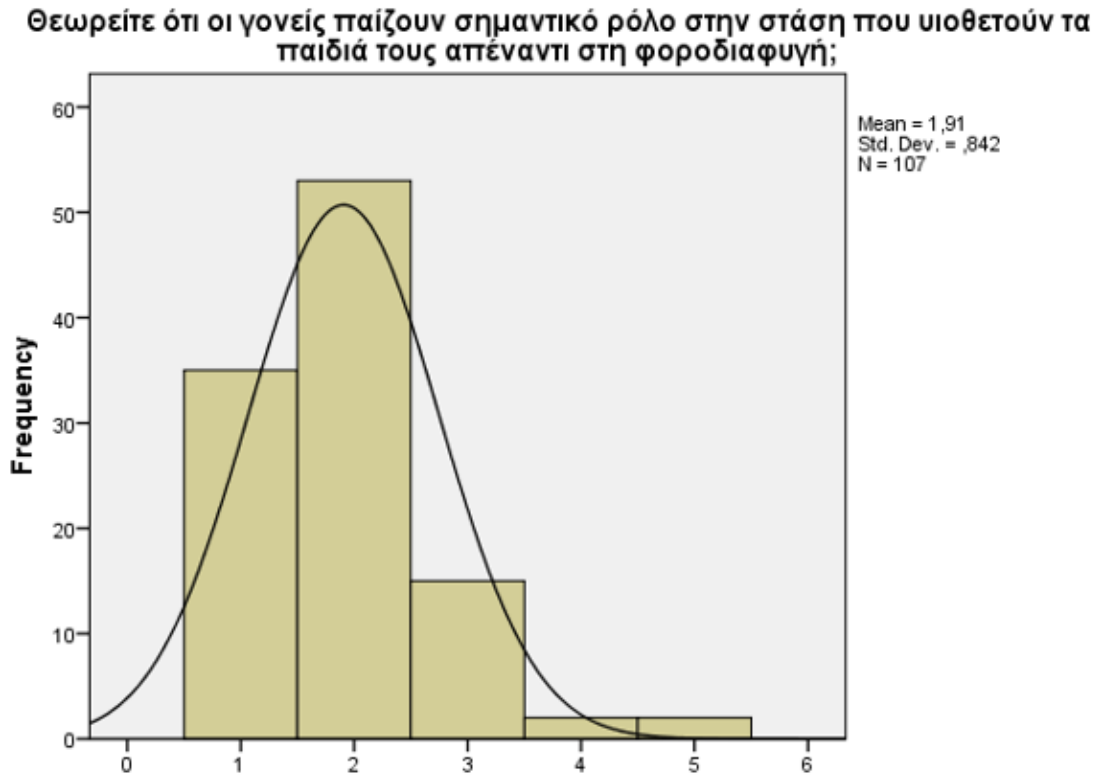
Το ιστόγραμμα απεικονίζει ένα σύνολο δεδομένων με μέσο όρο 1,75, υποδηλώνοντας την κεντρική τάση ή τη μέση τιμή γύρω από την οποία τείνουν να συγκεντρωθούν τα δεδομένα. Η τυπική απόκλιση 0,802 υποδηλώνει ένα μέτριο επίπεδο μεταβλητότητας ή εξάπλωσης μεταξύ των τιμών, με τα περισσότερα σημεία δεδομένων να αποκλίνουν περίπου 0,802 μονάδες από τη μέση τιμή.

Θεωρείτε ότι οι γονείς παίζουν σημαντικό ρόλο στην στάση που υιοθετούν τα παιδιά τους απέναντι στη φοροδιαφυγή;

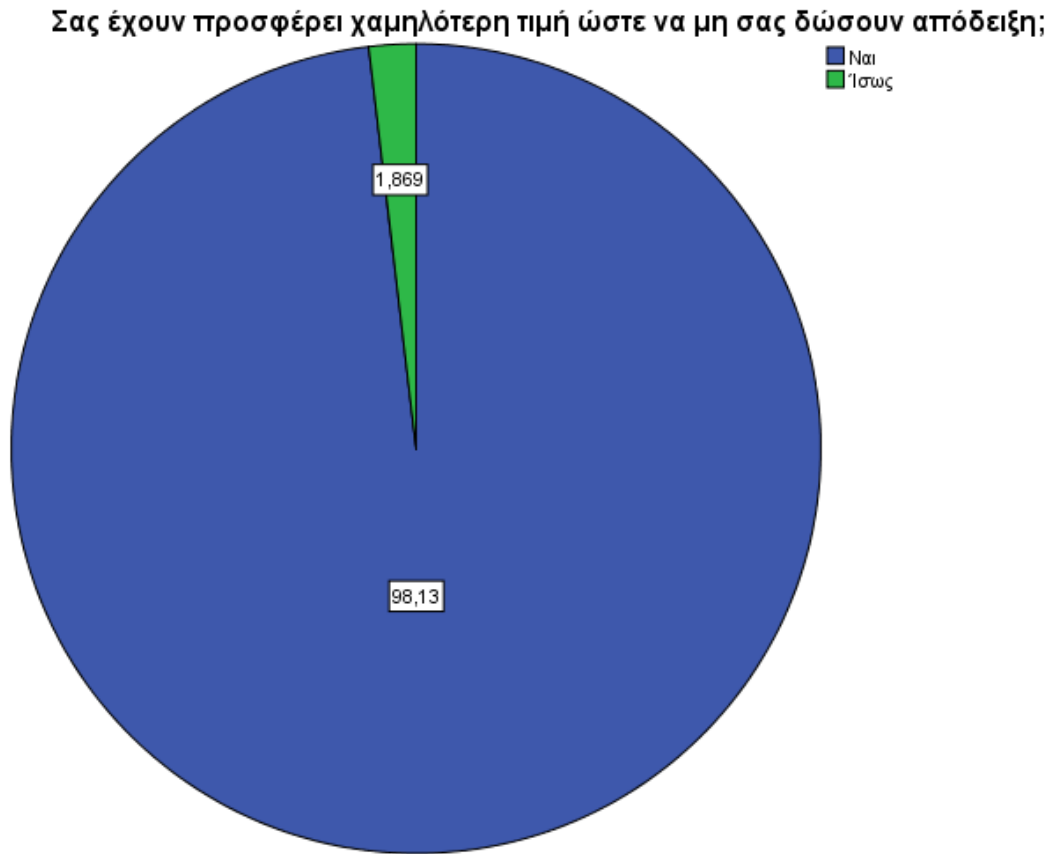
Γράφημα 21: Θεωρείτε ότι οι γονείς παίζουν σημαντικό ρόλο στην στάση που υιοθετούν τα παιδιά τους απέναντι στη φοροδιαφυγή;

Το 32,71% των ερωτηθέντων, πιστεύουν απόλυτα πως οι γονείς παίζουν σημαντικό ρόλο στη στάση, που υιοθετούν τα παιδιά τους απέναντι στη φοροδιαφυγή, το 49,53 πιστεύουν πως μάλλον συμβαίνει αυτό, το 14,02% πως ίσως συμβαίνει, το 1,86% πως μάλλον όχι και το 1,86% πως δε συμβαίνει αυτό.

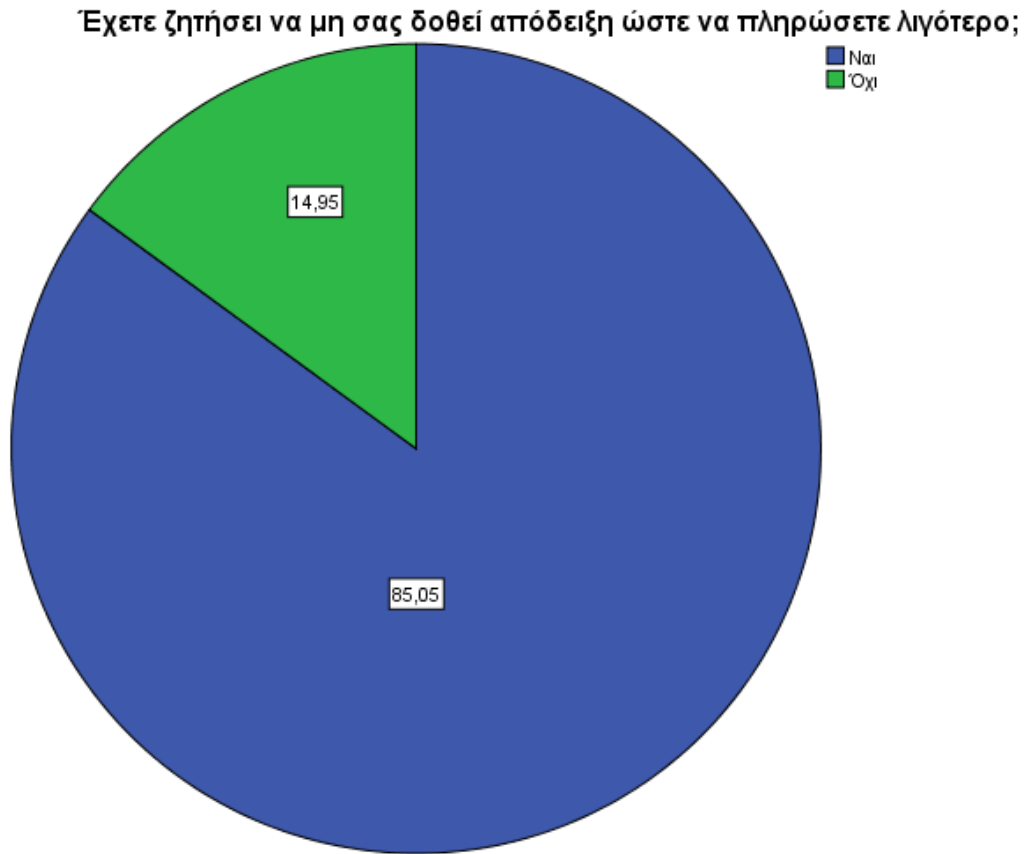
Διάγραμμα 17: Θεωρείτε ότι οι γονείς παίζουν σημαντικό ρόλο στην στάση που υιοθετούν τα παιδιά τους απέναντι στη φοροδιαφυγή;

Το ιστόγραμμα απεικονίζει ένα σύνολο δεδομένων με μέσο όρο 1,91, υποδεικνύοντας την κεντρική τάση ή τη μέση τιμή γύρω από την οποία συγκεντρώνονται τα δεδομένα. Η τυπική απόκλιση 0,842 υποδηλώνει ένα μέτριο επίπεδο μεταβλητότητας ή εξάπλωσης μεταξύ των τιμών, με τα περισσότερα σημεία δεδομένων να αποκλίνουν περίπου 0,842 μονάδες από τη μέση τιμή.

Γράφημα 22: Σας έχουν προσφέρει χαμηλότερη τιμή, ώστε να μη σας δώσουν απόδειξη;

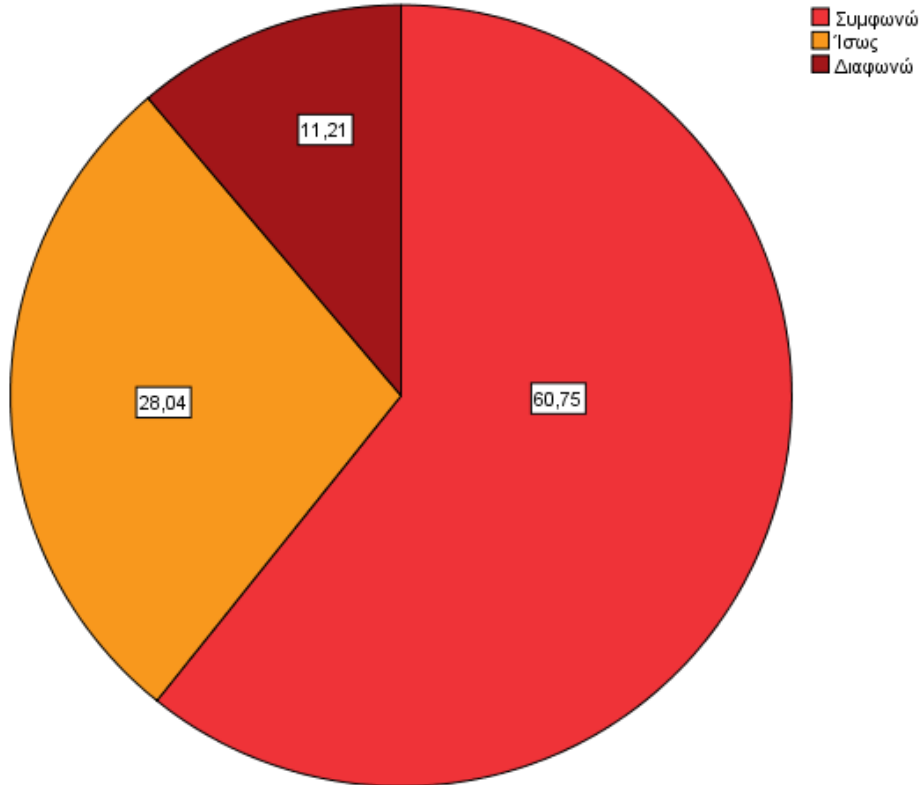
Στην πλειονότητα των ατόμων (98,13%), τους έχουν προσφέρει χαμηλότερη τιμή, ώστε να μην τους δώσουν απόδειξη.

Γράφημα 23: Έχετε ζητήσει να μη σας δοθεί απόδειξη, ώστε να πληρώσετε λιγότερο;

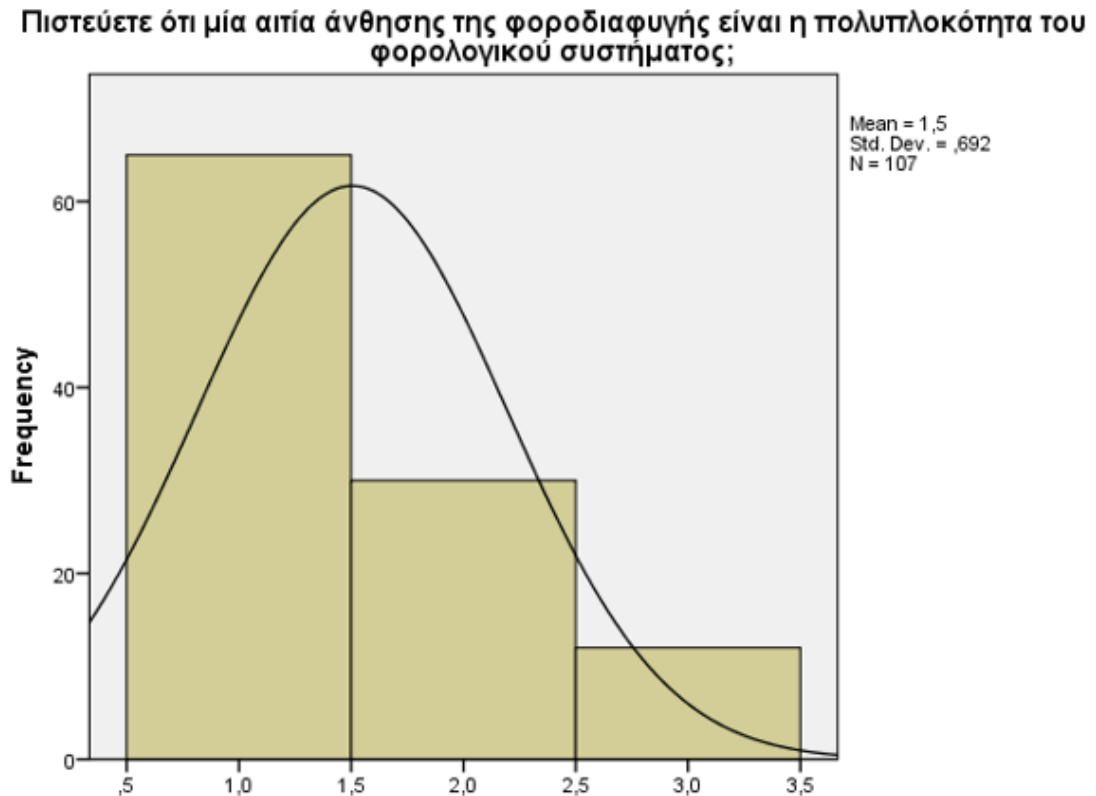
Ενώ παράλληλα, το 85,05% των ερωτηθέντων, έχουν ζητήσει οι ίδιοι, να μην τους δοθεί απόδειξη, ώστε να πληρώσουν λιγότερο.

Πιστεύετε ότι μία αιτία άνθησης της φοροδιαφυγής είναι η πολυπλοκότητα του φορολογικού συστήματος;

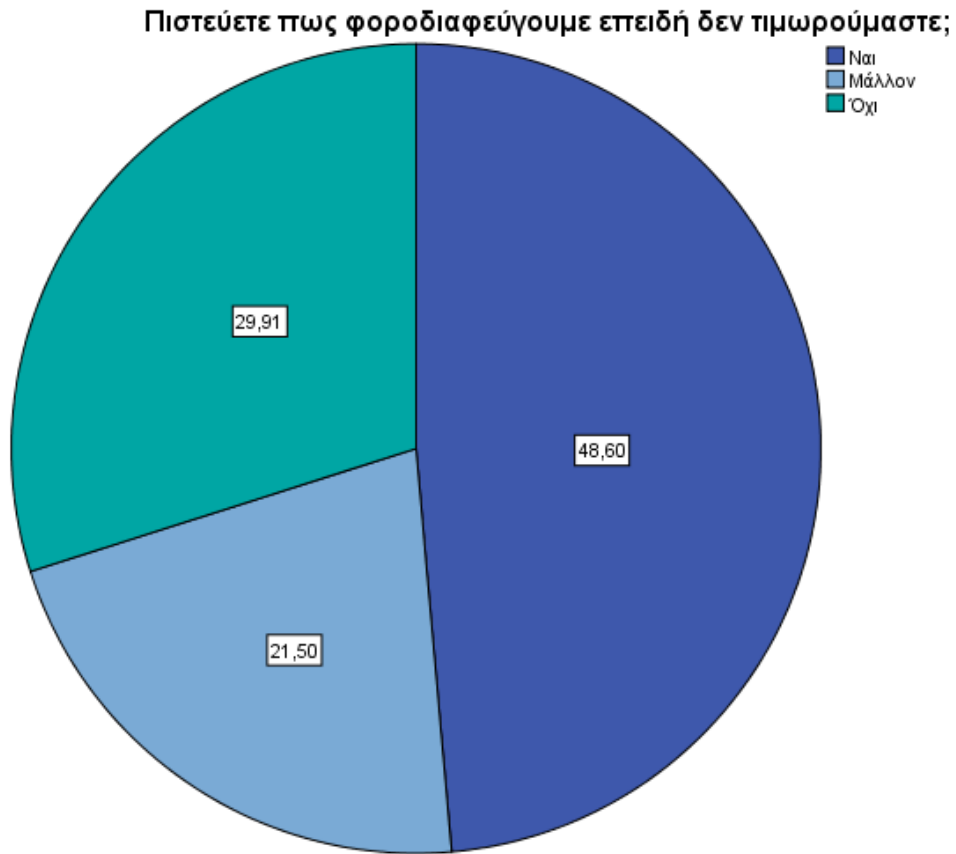
Γράφημα 24: Πιστεύετε ότι μία αιτία άνθησης της φοροδιαφυγής, είναι η πολυπλοκότητα του φορολογικού συστήματος;

Σχετικά με την άποψη «Πιστεύετε ότι μία αιτία άνθησης της φοροδιαφυγής, είναι η πολυπλοκότητα του φορολογικού συστήματος;», το 60,75% απάντησαν πως συμφωνούν, το 11,21% πως διαφωνούν και το 28,04% παρουσιάζουν ουδετερότητα.

Διάγραμμα 18: Πιστεύετε ότι μία αιτία άνησης της φοροδιαφυγής, είναι η πολυπλοκότητα του φορολογικού συστήματος;

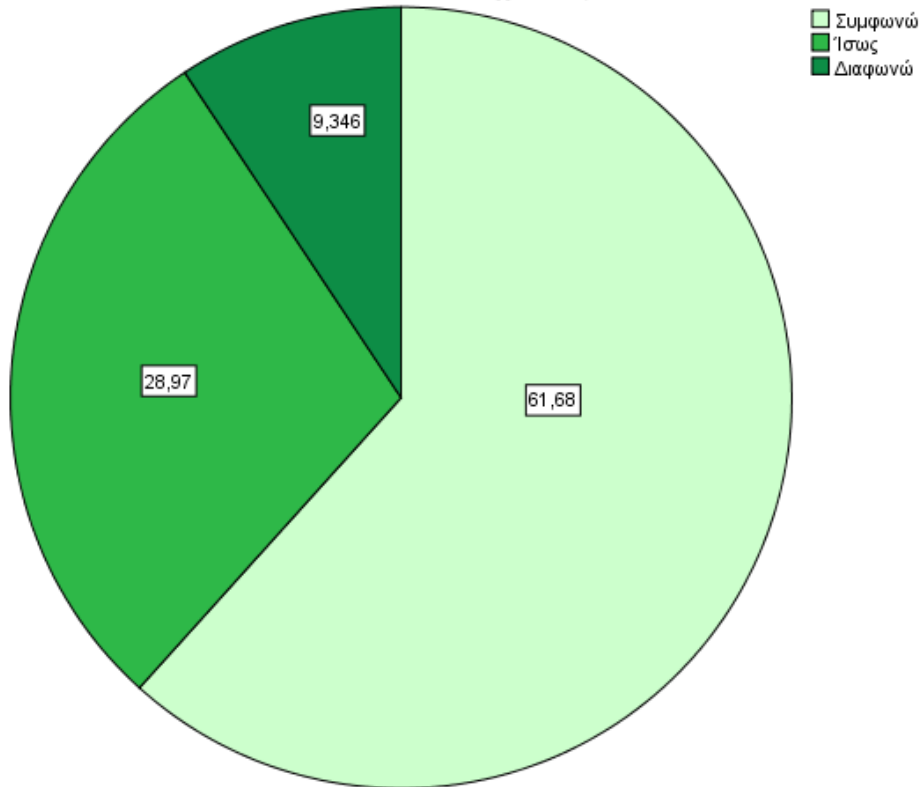
Το ιστόγραμμα απεικονίζει ένα σύνολο δεδομένων με μέσο όρο 1,5, υποδεικνύοντας την κεντρική τάση ή τη μέση τιμή γύρω από την οποία τείνουν να συγκεντρωθούν τα δεδομένα. Η τυπική απόκλιση 0,692 υποδηλώνει ένα μέτριο επίπεδο μεταβλητότητας ή εξάπλωσης μεταξύ των τιμών, με τα περισσότερα σημεία δεδομένων να αποκλίνουν περίπου 0,692 μονάδες από τη μέση τιμή.

Γράφημα 25: Πιστεύετε πως φοροδιαφεύγουμε επειδή δεν τιμωρούμαστε;

Σχετικά με την άποψη «Πιστεύετε πως φοροδιαφεύγουμε επειδή δεν τιμωρούμαστε;», το 48,6% απάντησαν θετικά, το 29,91% αρνητικά και το 21,5% παρουσιάζουν ουδετερότητα.

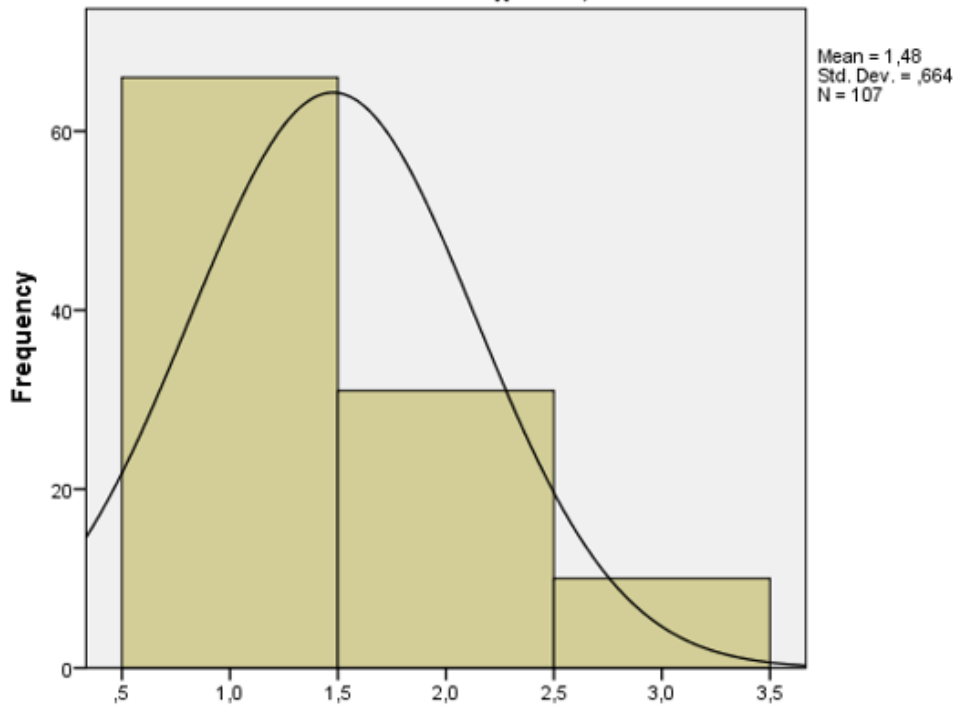
Θεωρείτε ότι η στάση μας απέναντι στη φοροδιαφυγή μπορεί να βελτιωθεί από το σχολείο;

Γράφημα 26: Θεωρείτε ότι η στάση μας απέναντι στη φοροδιαφυγή μπορεί να βελτιωθεί από το σχολείο;

Σχετικά με την άποψη «Θεωρείτε ότι η στάση μας απέναντι στη φοροδιαφυγή μπορεί να βελτιωθεί από το σχολείο;», το 61,68% απάντησαν θετικά, το 9,34% αρνητικά και το 28,97% παρουσιάζουν ουδετερότητα.

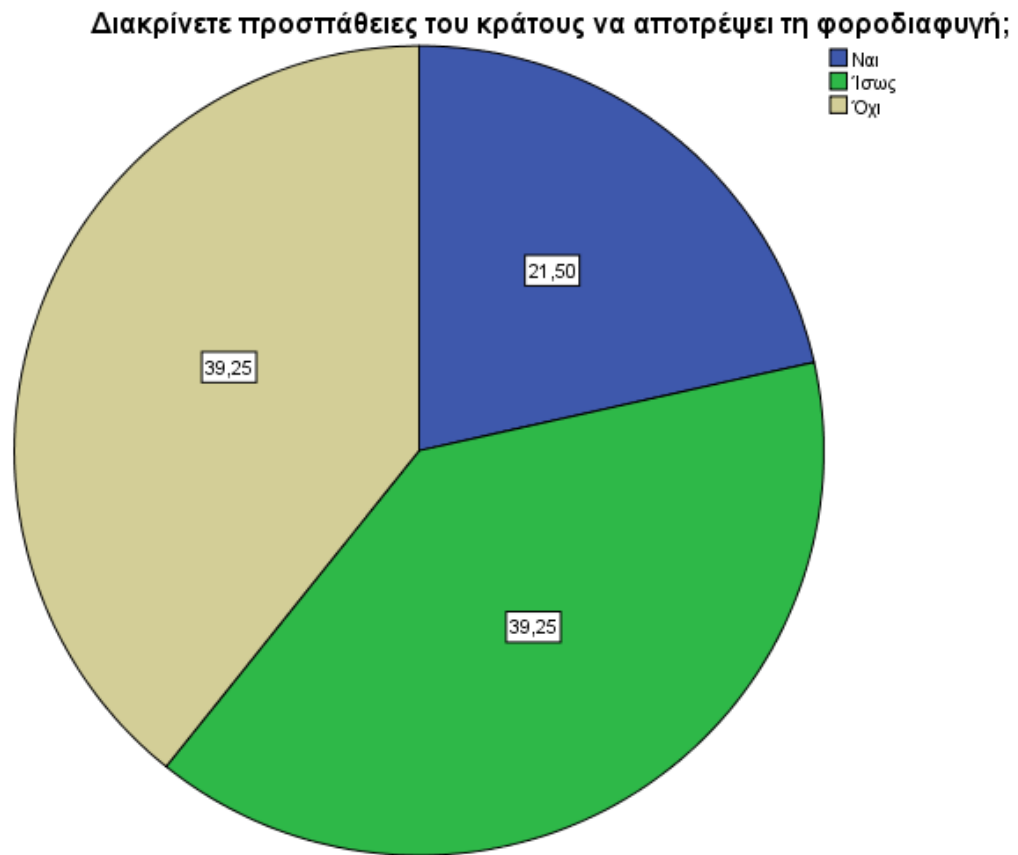
Θεωρείτε ότι η στάση μας απέναντι στη φοροδιαφυγή μπορεί να βελτιωθεί από το σχολείο;

Διάγραμμα 19: Θεωρείτε ότι η στάση μας απέναντι στη φοροδιαφυγή μπορεί να βελτιωθεί από το σχολείο;

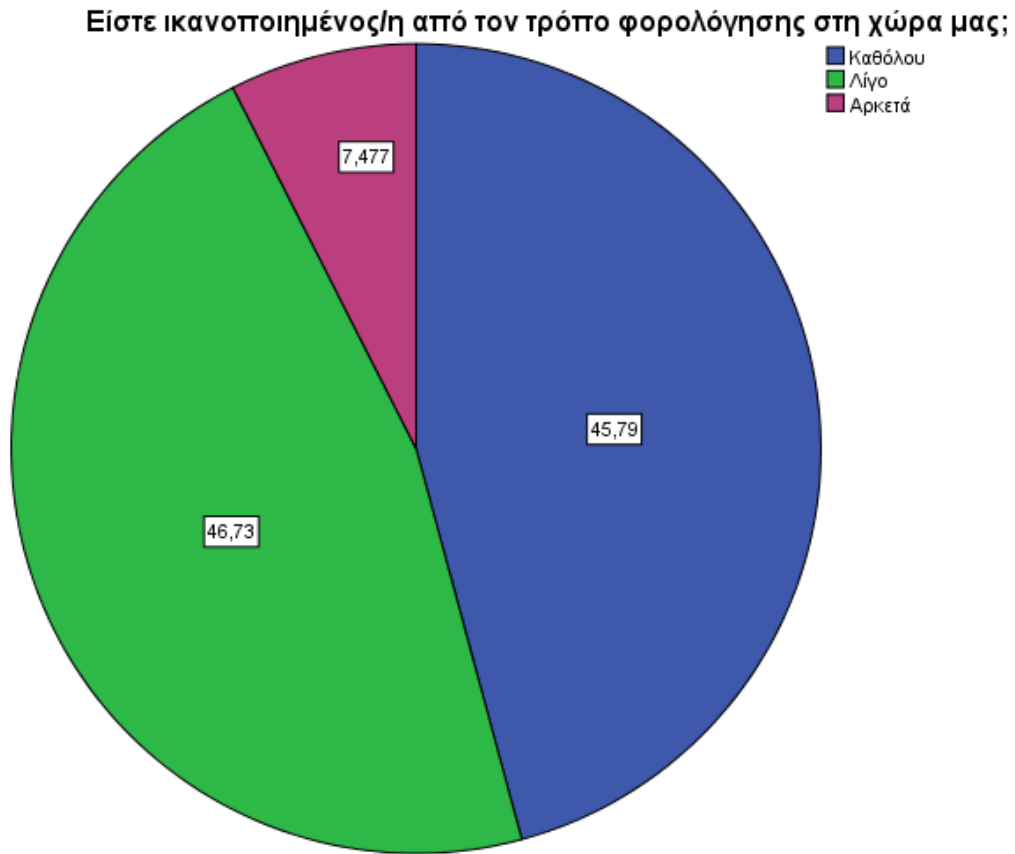
Το ιστόγραμμα αντιπροσωπεύει ένα σύνολο δεδομένων με μέσο όρο 1,48, αντικατοπτρίζοντας την κεντρική τάση ή τη μέση τιμή γύρω από την οποία τείνουν να ομαδοποιούνται τα δεδομένα. Η τυπική απόκλιση 0,664 υποδηλώνει ένα μέτριο επίπεδο μεταβλητότητας ή εξάπλωσης μεταξύ των τιμών, με τα περισσότερα σημεία δεδομένων να αποκλίνουν περίπου 0,664 μονάδες από τη μέση τιμή. Με μέγεθος δείγματος 107, το ιστόγραμμα δείχνει οπτικά πώς αυτές οι τιμές κατανέμονται γύρω από το μέσο όρο σε αυτό το συγκεκριμένο σύνολο δεδομένων. Αυτή η γραφική αναπαράσταση βοηθά στην κατανόηση του σχήματος και της διασποράς των δεδομένων, τονίζοντας τη μεταβλητότητα και το μοτίβο κατανομής που παρατηρείται σε αυτό το σύνολο δεδομένων γύρω από την κεντρική τιμή του 1,48.

6.1.4 Εμπιστοσύνη στην κυβέρνηση και στο φορολογικό σύστημα

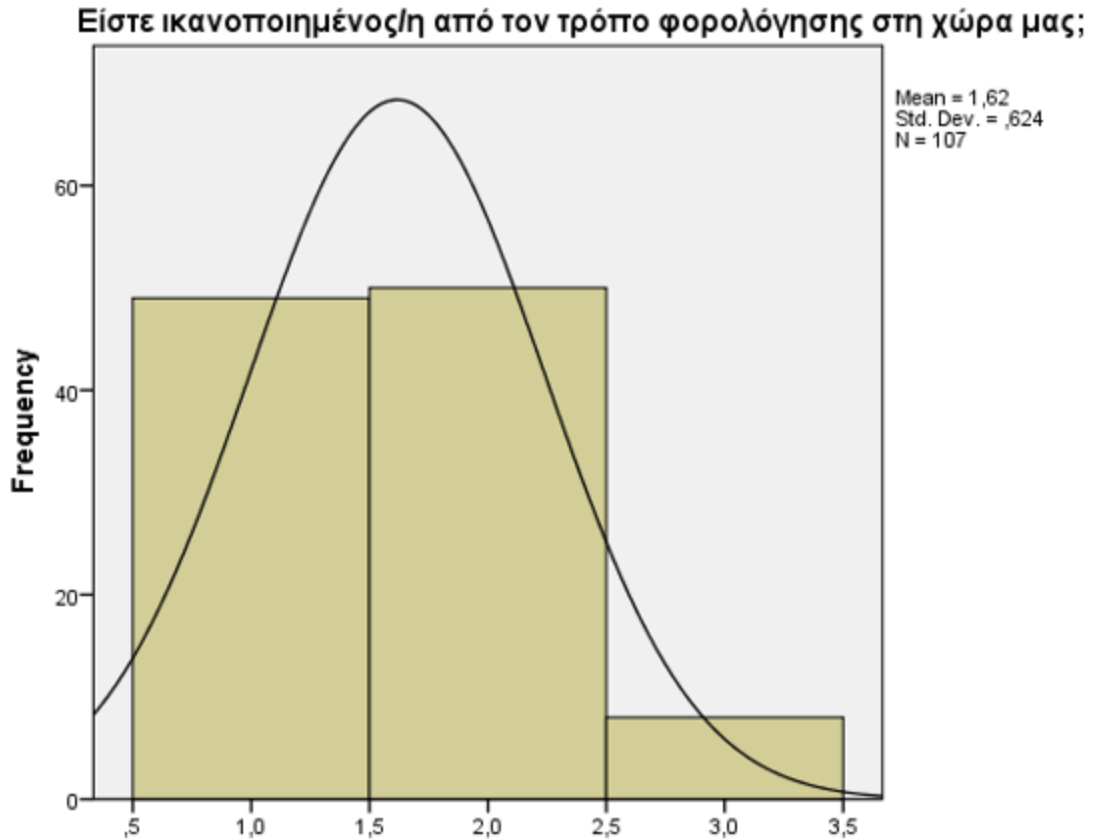
Γράφημα 27: Διακρίνετε προσπάθειες του κράτους να αποτρέψει τη φοροδιαφυγή;

Το 21,5% των ατόμων που συμμετείχαν στην έρευνα διακρίνουν προσπάθειες, από την πλευρά του ελληνικού κράτους, αποτροπής της φοροδιαφυγής, το 39,25% δε διακρίνουν, ενώ το 39,25% είναι ουδέτεροι σχετικά με το θέμα.

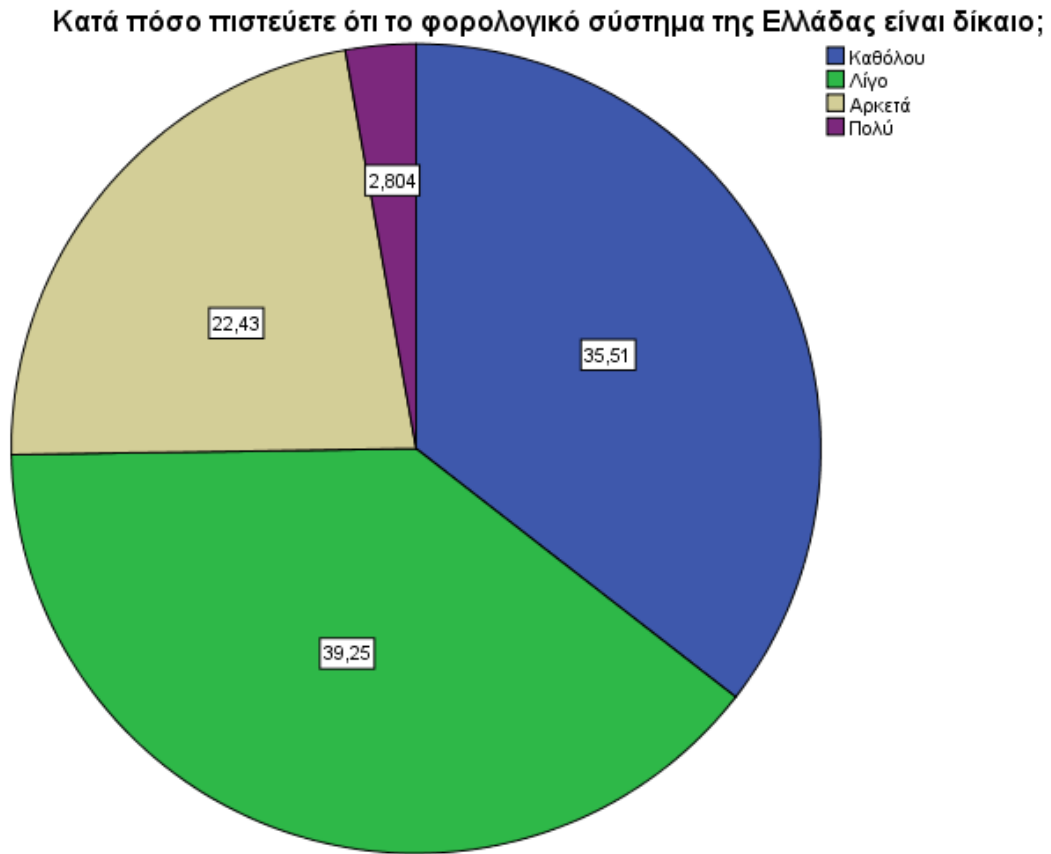
Γράφημα 28: Είστε ικανοποιημένος/η από τον τρόπο φορολόγησης στη χώρα μας;

Το 45,79% των ερωτηθέντων δεν είναι καθόλου ικανοποιημένοι, από τον τρόπο φορολόγησης στην Ελλάδα, το 46,73% είναι λίγο, ενώ το 7,47% είναι αρκετά.

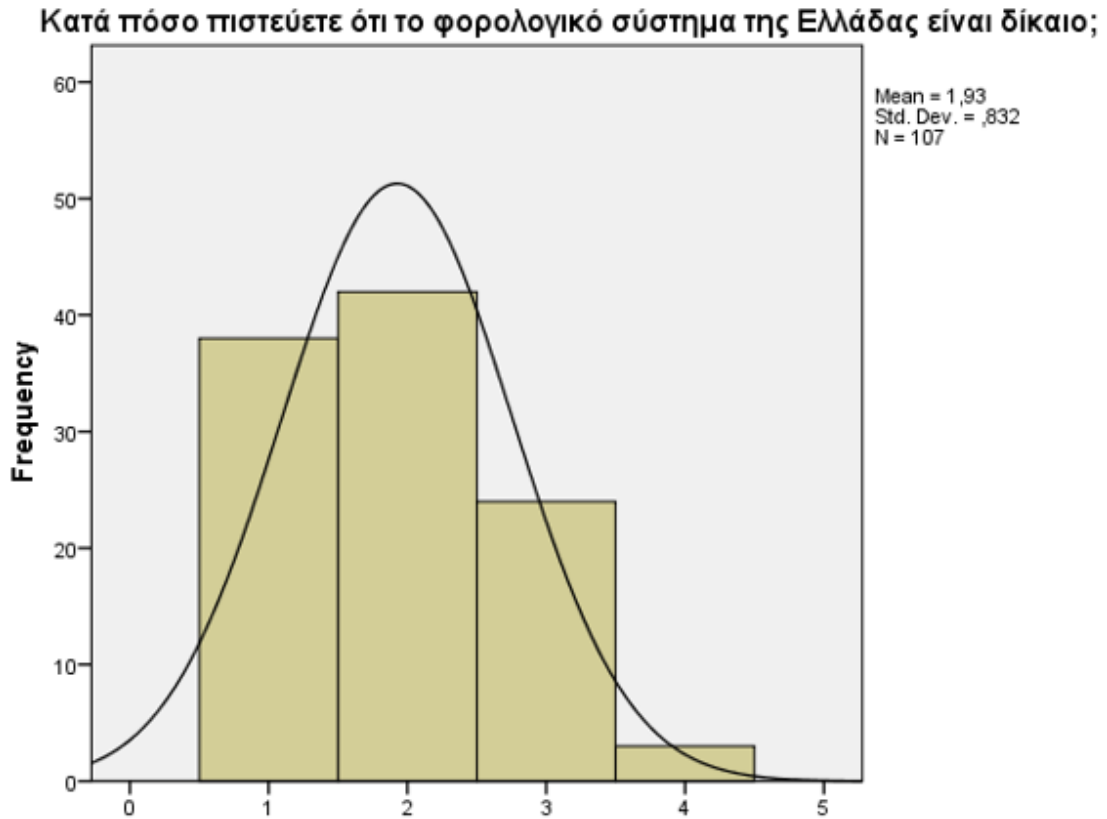
Διάγραμμα 20: Είστε ικανοποιημένος/η από τον τρόπο φορολόγησης στη χώρα μας;

Το ιστόγραμμα αντιπροσωπεύει ένα σύνολο δεδομένων με μέσο όρο 1,62, υποδηλώνοντας την κεντρική τάση ή τη μέση τιμή γύρω από την οποία συγκεντρώνονται τα δεδομένα. Η τυπική απόκλιση 0,624 υποδηλώνει ένα μέτριο επίπεδο μεταβλητότητας ή εξάπλωσης μεταξύ των τιμών, με τα περισσότερα σημεία δεδομένων να αποκλίνουν περίπου 0,624 μονάδες από τη μέση τιμή.

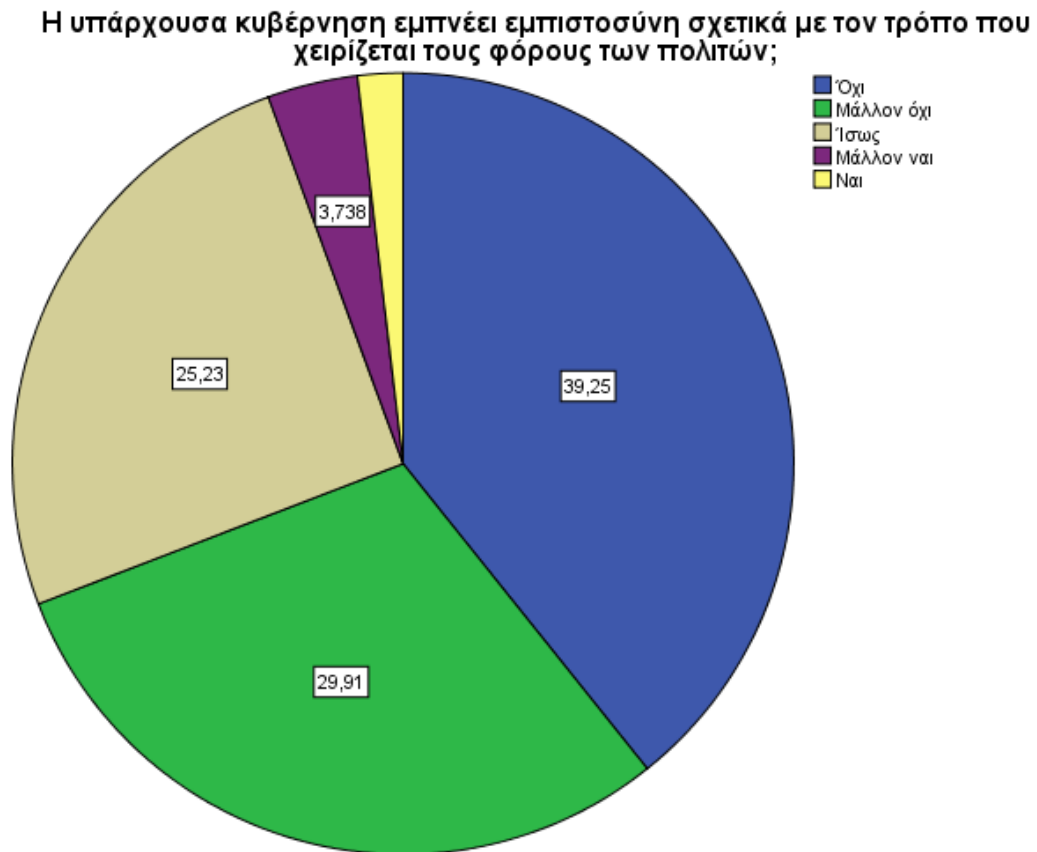
Γράφημα 29: Κατά πόσο πιστεύετε ότι το φορολογικό σύστημα της Ελλάδας είναι δίκαιο;

Το 35,51% θεωρεί πως το φορολογικό σύστημα της Ελλάδας δεν είναι καθόλου δίκαιο, το 39,25% πως είναι λίγο, το 22,43% πως είναι αρκετά, ενώ το 2,8% πως είναι πολύ.

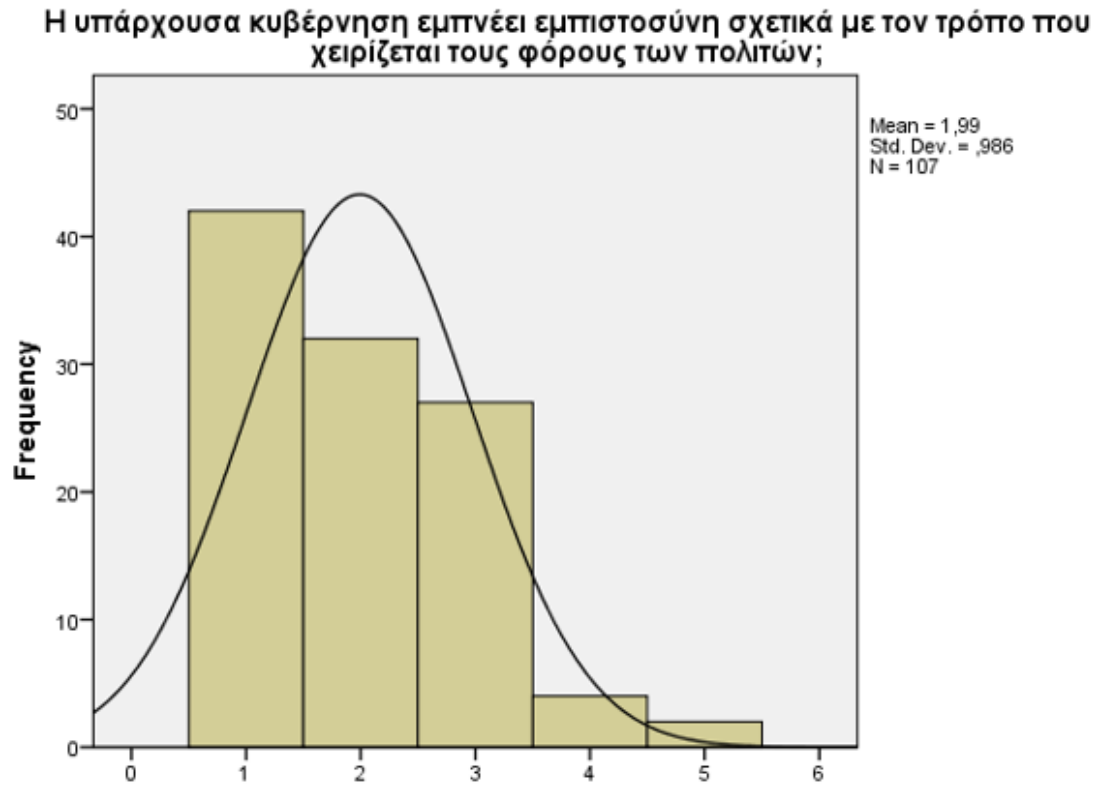
Διάγραμμα 21: Κατά πόσο πιστεύετε ότι το φορολογικό σύστημα της Ελλάδας είναι δίκαιο;

Το ιστόγραμμα απεικονίζει ένα σύνολο δεδομένων με μέσο όρο 1,93, υποδεικνύοντας την κεντρική τάση ή τη μέση τιμή γύρω από την οποία τείνουν να ομαδοποιούνται τα δεδομένα. Η τυπική απόκλιση 0,832 υποδηλώνει ένα μέτριο επίπεδο μεταβλητότητας ή εξάπλωσης μεταξύ των τιμών, με τα περισσότερα σημεία δεδομένων να αποκλίνουν περίπου 0,832 μονάδες από τη μέση τιμή.

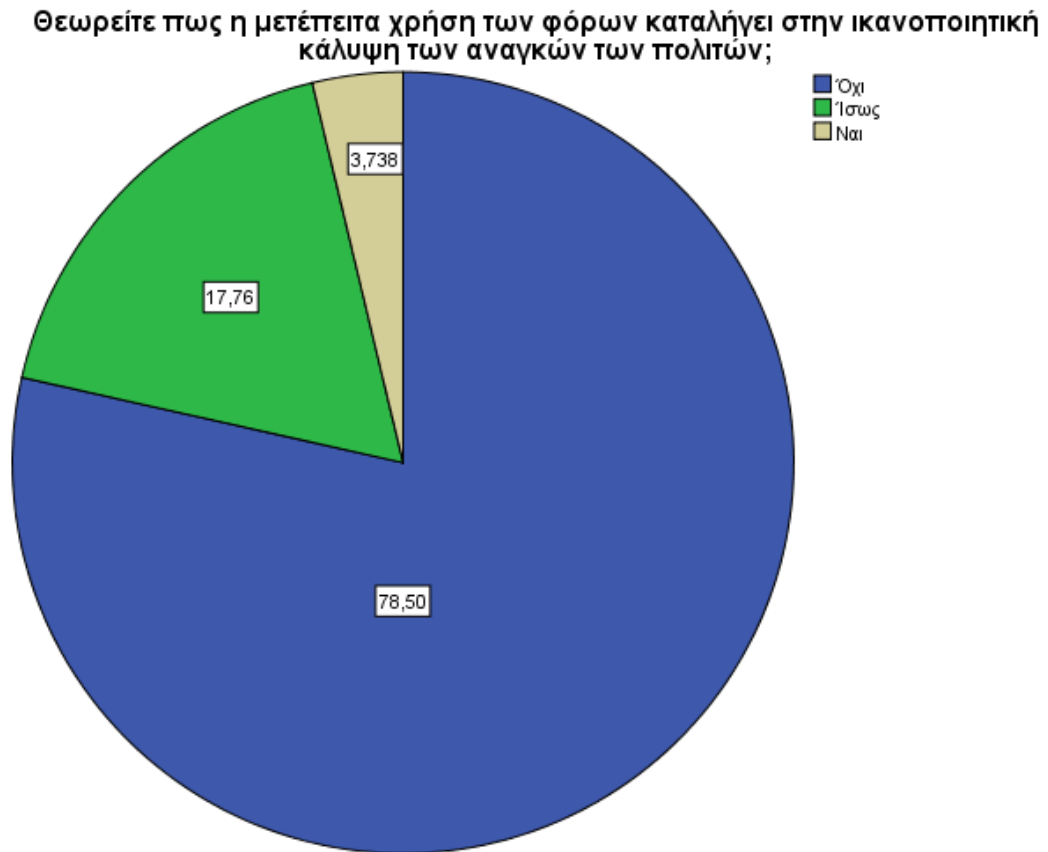
Γράφημα 30: Η υπάρχουσα κυβέρνηση εμπνέει εμπιστοσύνη σχετικά με τον τρόπο που χειρίζεται τους φόρους των πολιτών;

Το 39,25% θεωρούν πως η υπάρχουσα κυβέρνηση δεν εμπνέει εμπιστοσύνη, σχετικά με τον τρόπο που γίνεται ο χειρισμός των φόρων των πολιτών, το 29,91% πιστεύουν πως μάλλον όχι, το 25,23% πως ίσως, το 3,78% πως μάλλον ναι και ένα ελάχιστο ποσοστό, πως ναι.

Διάγραμμα 22: Η υπάρχουσα κυβέρνηση εμπνέει εμπιστοσύνη σχετικά με τον τρόπο που χειρίζεται τους φόρους των πολιτών;

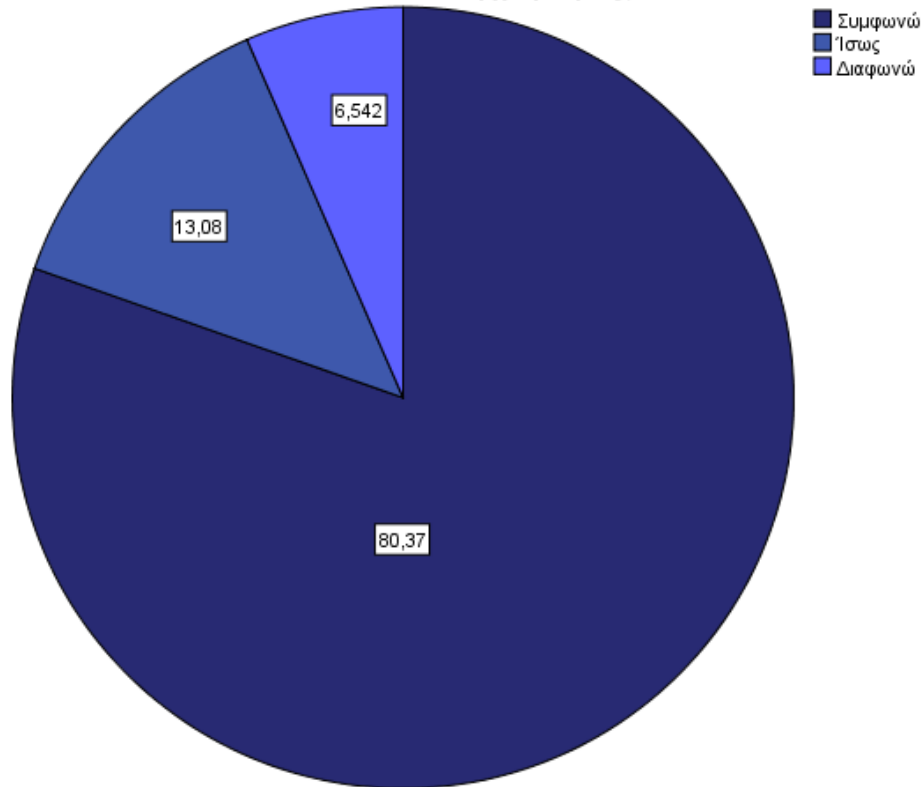
Το ιστόγραμμα απεικονίζει ένα σύνολο δεδομένων με μέσο όρο 1,99, που αντιπροσωπεύει την κεντρική τάση ή τη μέση τιμή γύρω από την οποία τείνουν να ομαδοποιούνται τα δεδομένα. Η τυπική απόκλιση 0,986 υποδηλώνει ένα μέτριο επίπεδο μεταβλητότητας ή εξάπλωσης μεταξύ των τιμών, με τα περισσότερα σημεία δεδομένων να αποκλίνουν περίπου 0,986 μονάδες από τη μέση τιμή.

Γράφημα 31: Θεωρείτε πως η μετέπειτα χρήση των φόρων καταλήγει στην ικανοποιητική κάλυψη των αναγκών των πολιτών;

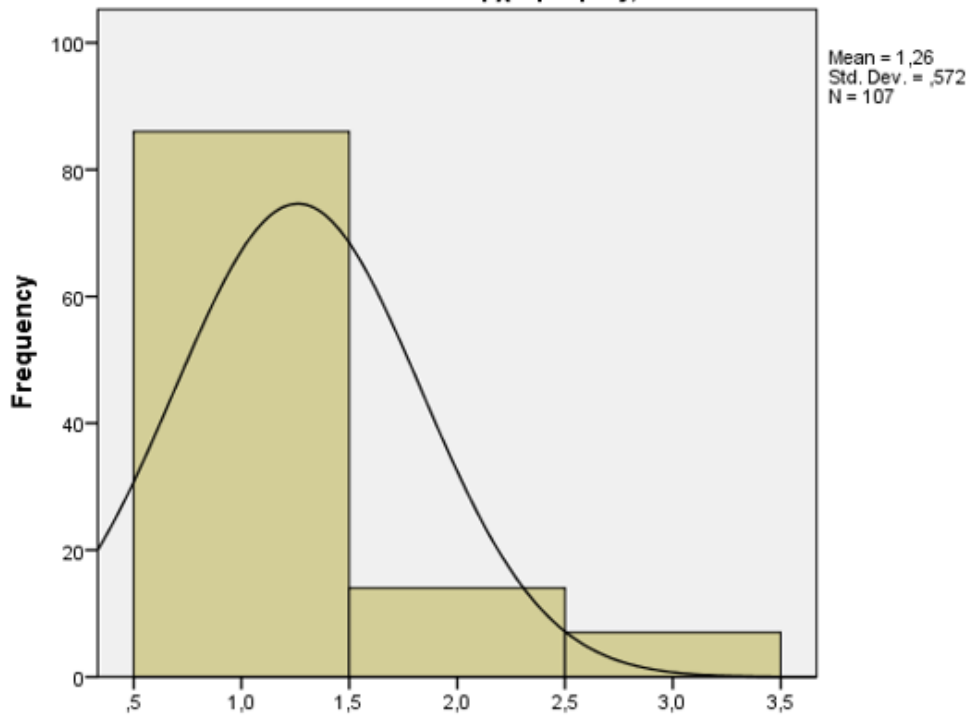
Σχετικά με την άποψη «Θεωρείτε πως η μετέπειτα χρήση των φόρων καταλήγει στην ικανοποιητική κάλυψη των αναγκών των πολιτών;», το 3,73% απάντησαν θετικά, το 78,5% αρνητικά και το 17,76% παρουσιάζουν ουδετερότητα.

Πιστεύετε ότι υπάρχει άνιση κατανομή του φορολογικού βάρους στα νοικοκυριά στη χώρα μας;

Γράφημα 32: Πιστεύετε ότι υπάρχει άνιση κατανομή τους φορολογικού βάρους στα νοικοκυριά της χώρας μας;

Το 80,37% των συμμετεχόντων της έρευνας θεωρούν πως υπάρχει άνιση κατανομή του φορολογικού βάρους, στα νοικοκυριά της Ελλάδας, το 6,5% πως δεν υπάρχει άνιση κατανομή και το 13,08%, παρουσιάζει μία ουδέτερη στάση.

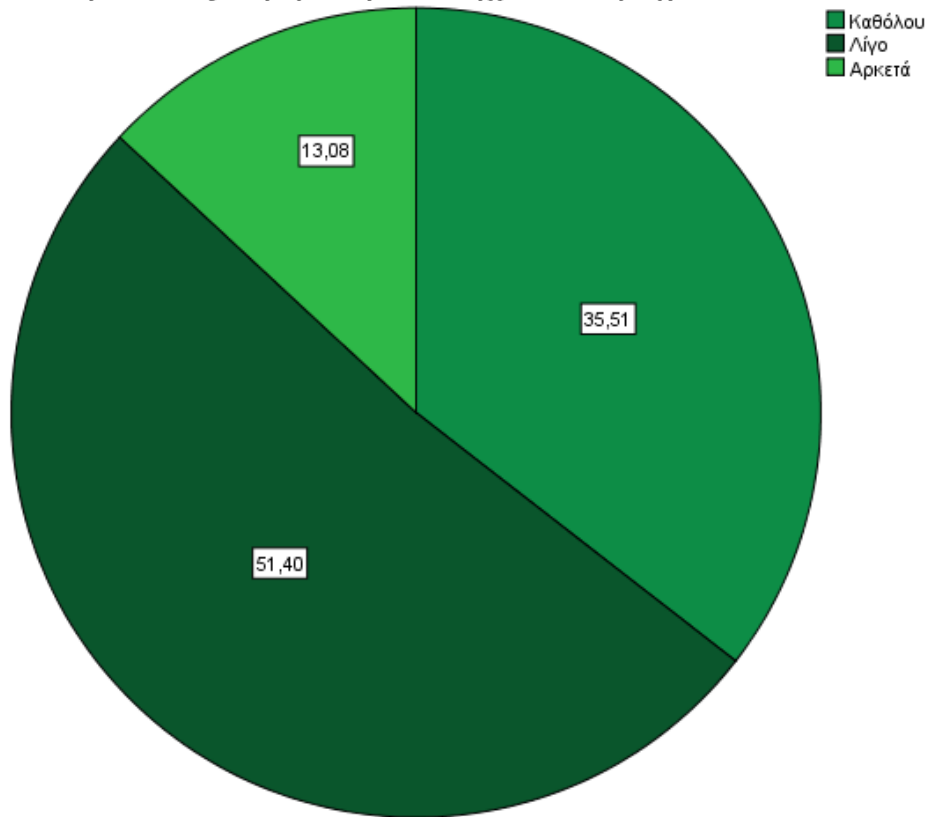
Πιστεύετε ότι υπάρχει άνιση κατανομή του φορολογικού βάρους στα νοικοκυριά στη χώρα μας;

Διάγραμμα 23: Πιστεύετε ότι υπάρχει άνιση κατανομή του φορολογικού βάρους στα νοικοκυριά της χώρας μας;

Το ιστόγραμμα απεικονίζει ένα σύνολο δεδομένων με μέσο όρο 1,26, υποδηλώνοντας την κεντρική τάση ή τη μέση τιμή γύρω από την οποία τείνουν να συγκεντρωθούν τα δεδομένα. Η τυπική απόκλιση 0,572 υποδηλώνει ένα μέτριο επίπεδο μεταβλητότητας ή εξάπλωσης μεταξύ των τιμών, με τα περισσότερα σημεία δεδομένων να αποκλίνουν περίπου 0,572 μονάδες από τη μέση τιμή.

6.1.5 Φορολογικοί Έλεγχοι

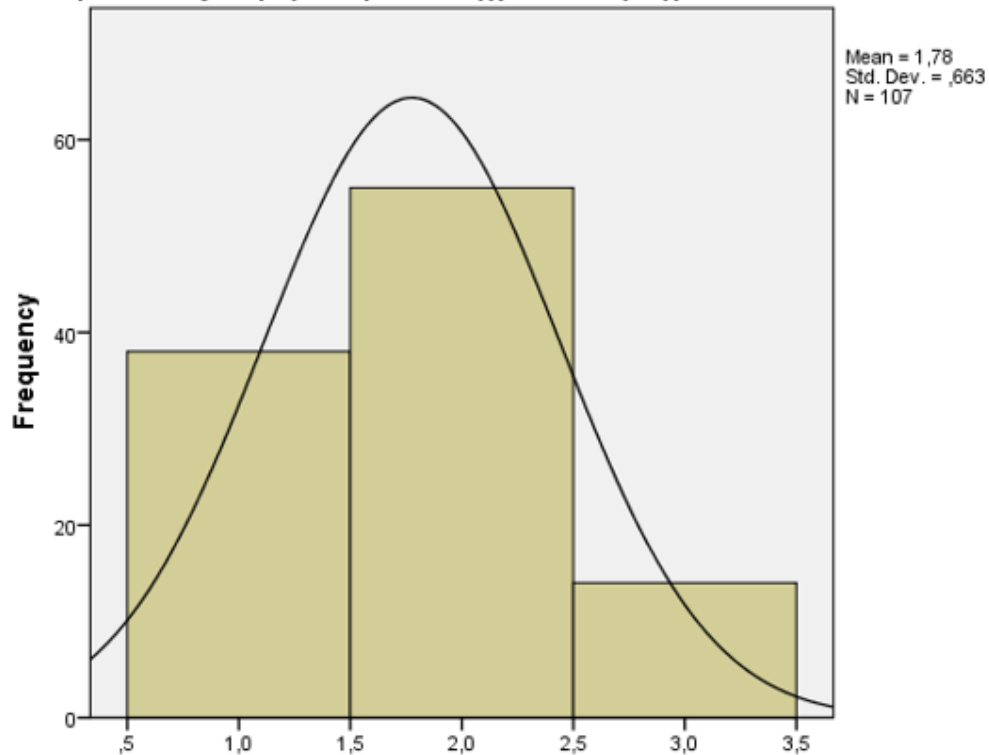
Θεωρείτε πως οι φορολογικοί έλεγχοι που πραγματοποιούνται είναι επαρκείς;

Γράφημα 33: Θεωρείτε πως οι φορολογικοί έλεγχοι που πραγματοποιούνται είναι επαρκείς;

Το 35,51% θεωρούν πως οι φορολογικοί έλεγχοι που πραγματοποιούνται είναι πλήρως ανεπαρκείς, το 51,4% πως είναι λίγο επαρκείς και το 13,08% πως είναι αρκετά επαρκείς.

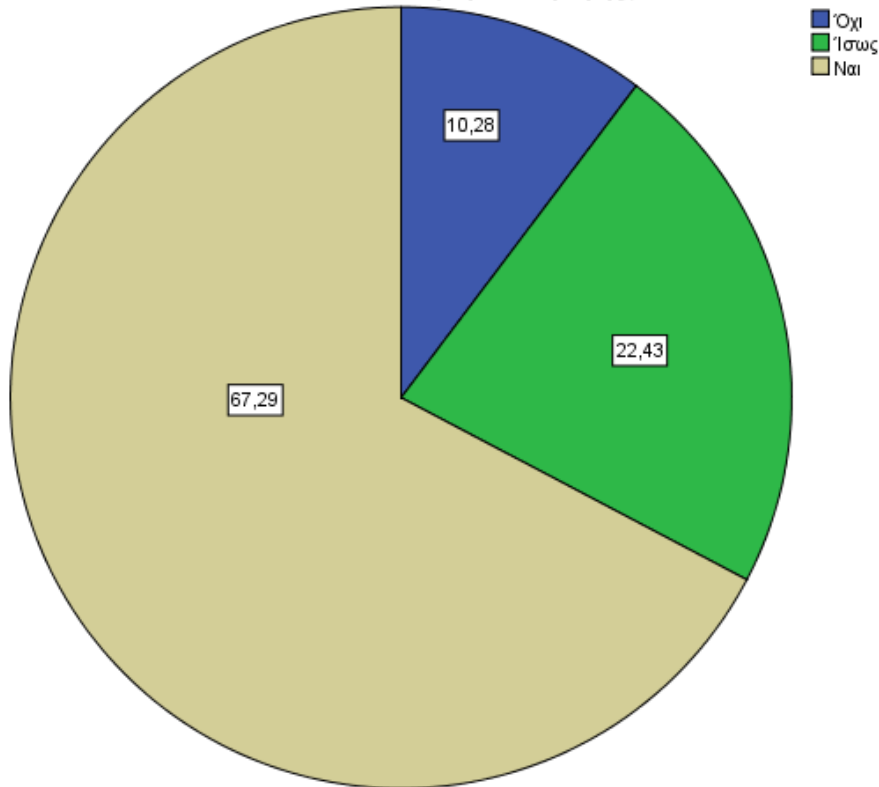
Θεωρείτε πως οι φορολογικοί έλεγχοι που πραγματοποιούνται είναι επαρκείς;

Διάγραμμα 24: Θεωρείτε πως οι φορολογικοί έλεγχοι που πραγματοποιούνται είναι επαρκείς;

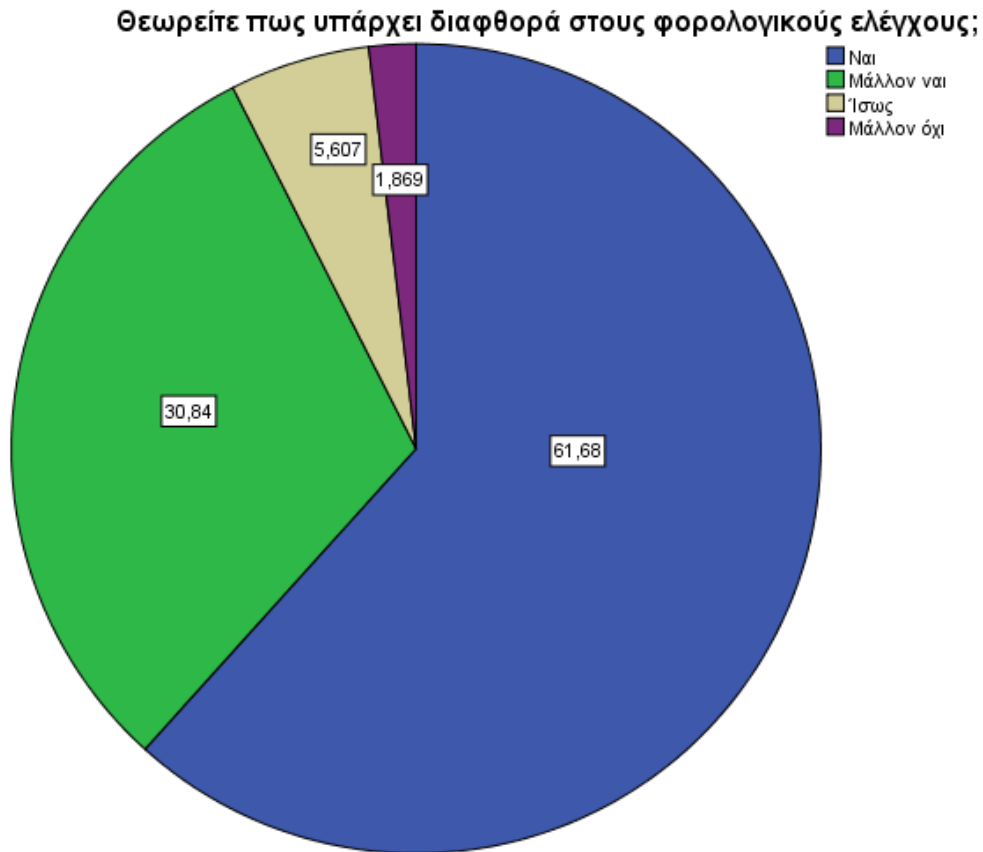
Το ιστόγραμμα αντιπροσωπεύει ένα σύνολο δεδομένων με μέσο όρο 1,78, υποδεικνύοντας την κεντρική τάση ή τη μέση τιμή γύρω από την οποία τείνουν να συγκεντρωθούν τα δεδομένα. Η τυπική απόκλιση 0,663 υποδηλώνει ένα μέτριο επίπεδο μεταβλητότητας ή εξάπλωσης μεταξύ των τιμών, με τα περισσότερα σημεία δεδομένων να αποκλίνουν περίπου 0,663 μονάδες από τη μέση τιμή.

Πιστεύετε ότι η αύξηση των φορολογικών ελέγχων βοηθάει στην μείωση της φοροδιαφυγής;

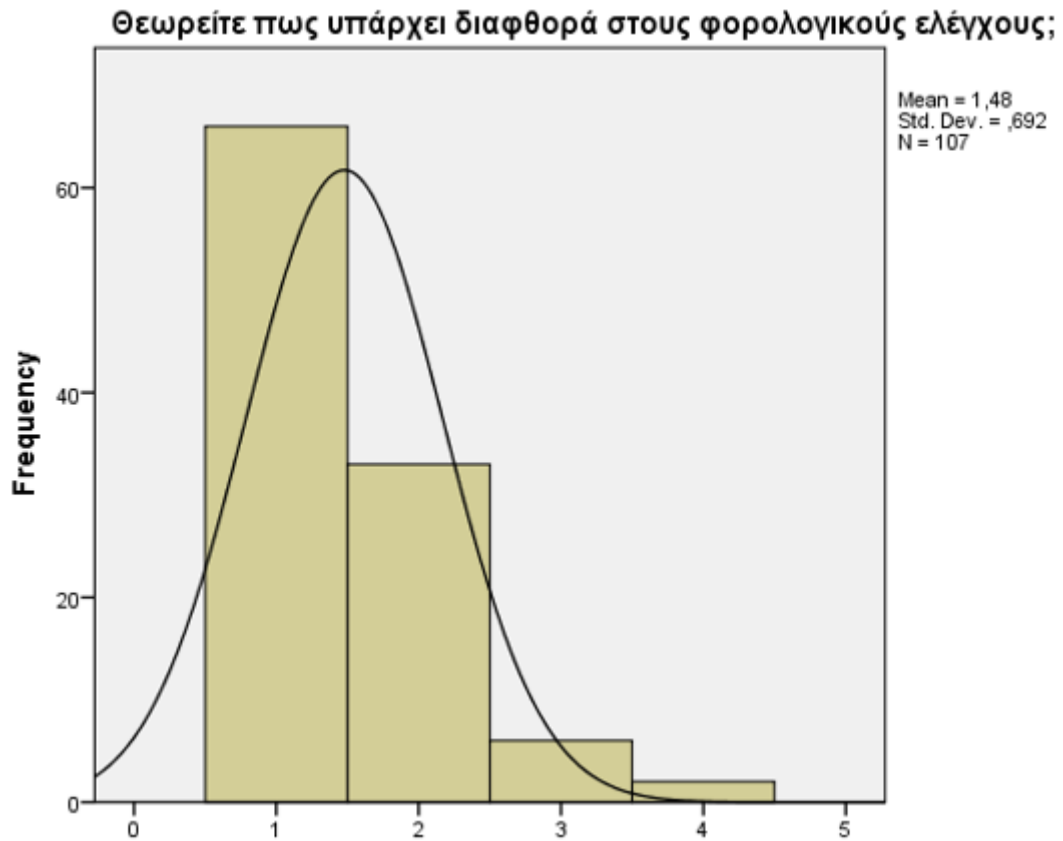
Γράφημα 34: Πιστεύετε ότι η αύξηση των φορολογικών ελέγχων βοηθάει στη μείωση της φοροδιαφυγής;

Σχετικά με την άποψη «Πιστεύετε ότι η αύξηση των φορολογικών ελέγχων βοηθάει στη μείωση της φοροδιαφυγής;», το 67,29% απάντησαν θετικά, το 10,28% αρνητικά και το 22,43% παρουσιάζουν ουδετερότητα.

Γράφημα 35: Θεωρείτε πως υπάρχει διαφθορά στους φορολογικούς ελέγχους;

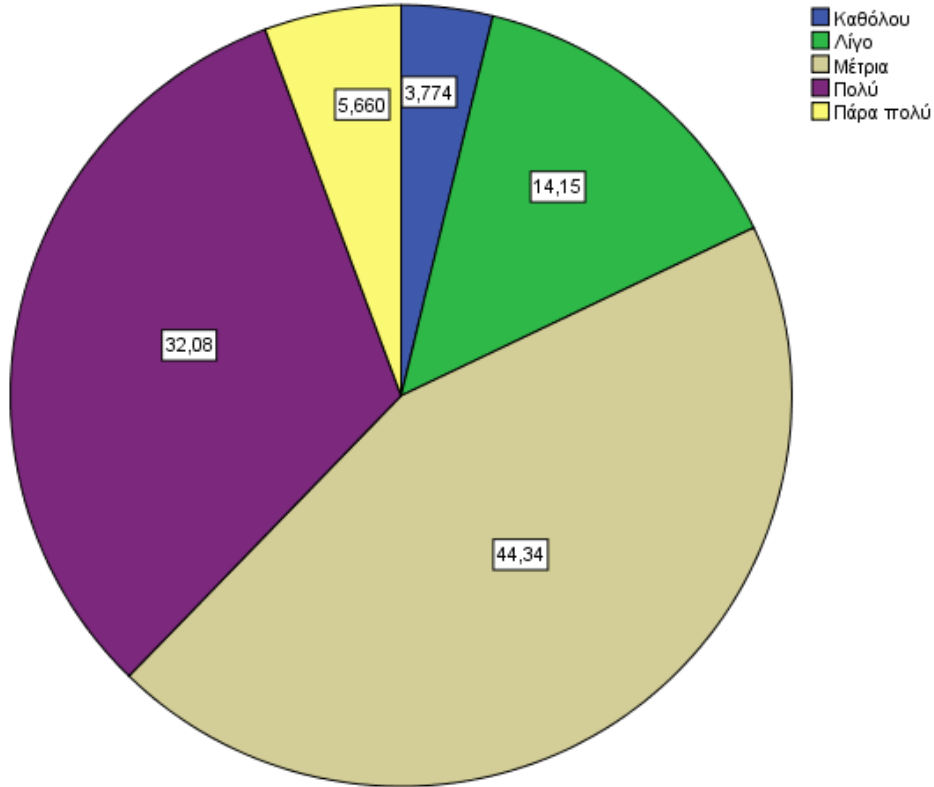
Το 61,68 των συμμετεχόντων της έρευνας, θεωρούν πως υπάρχει διαφθορά στους φορολογικούς ελέγχους, το 30,84% πως μάλλον υπάρχει, το 5,6% πως ίσως υπάρχει και το 1,86% πως δεν υπάρχει.

Διάγραμμα 25: Θεωρείτε πως υπάρχει διαφθορά στους φορολογικούς ελέγχους;

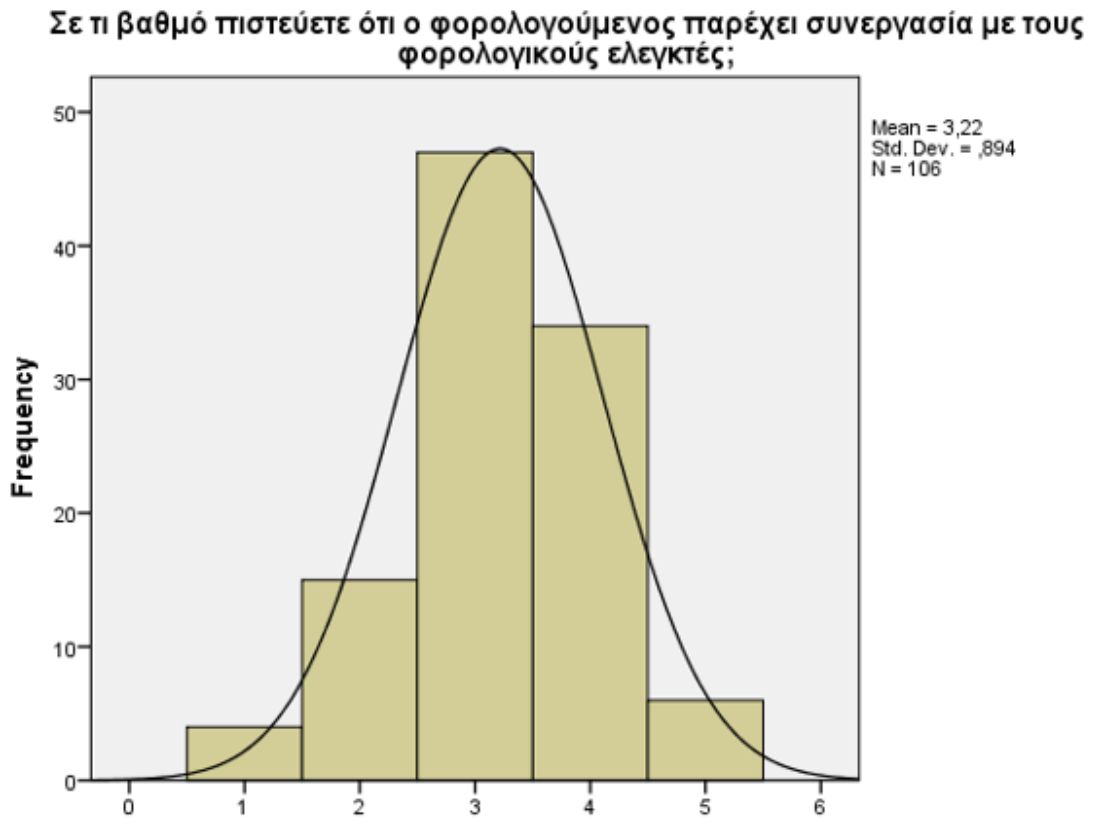
Το ιστόγραμμα εμφανίζει ένα σύνολο δεδομένων με μέσο όρο 1,48, που αντιπροσωπεύει την κεντρική τάση ή τη μέση τιμή γύρω από την οποία τείνουν να ομαδοποιούνται τα δεδομένα. Η τυπική απόκλιση 0,692 υποδηλώνει ένα μέτριο επίπεδο μεταβλητότητας ή εξάπλωσης μεταξύ των τιμών, με τα περισσότερα σημεία δεδομένων να αποκλίνουν περίπου 0,692 μονάδες από τη μέση τιμή.

Σε τι βαθμό πιστεύετε ότι ο φορολογούμενος παρέχει συνεργασία με τους φορολογικούς ελεγκτές;

Γράφημα 36: Σε τι βαθμό πιστεύετε ότι ο φορολογούμενος παρέχει συνεργασία με τους φορολογικούς ελεγκτές;

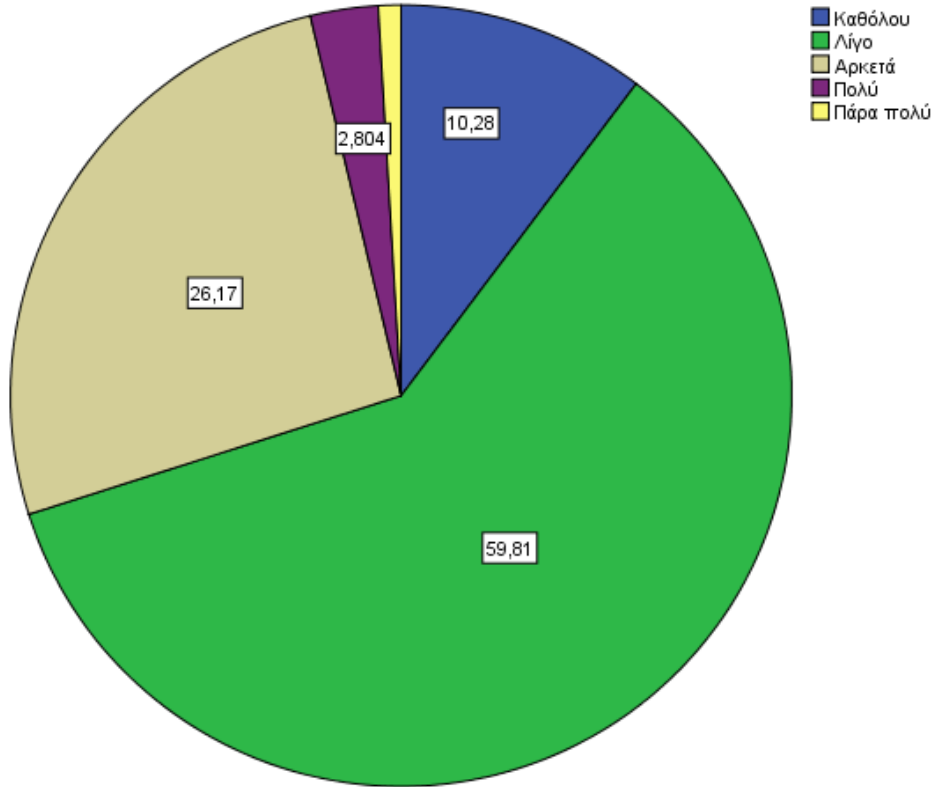
Το 3,77% των ερωτηθέντων θεωρούν πως ο φορολογούμενος δεν παρέχει καμία συνεργασία στους φορολογικούς ελεγκτές, το 14,15% πως παρέχει λίγο, το 44,34% πως παρέχει μέτρια, το 32,08% πως παρέχει πολύ και το 5,66% πως παρέχει πάρα πολύ.

Διάγραμμα 26: Σε τι βαθμό πιστεύετε ότι ο φορολογούμενος παρέχει συνεργασία με τους φορολογικούς ελεγκτές;

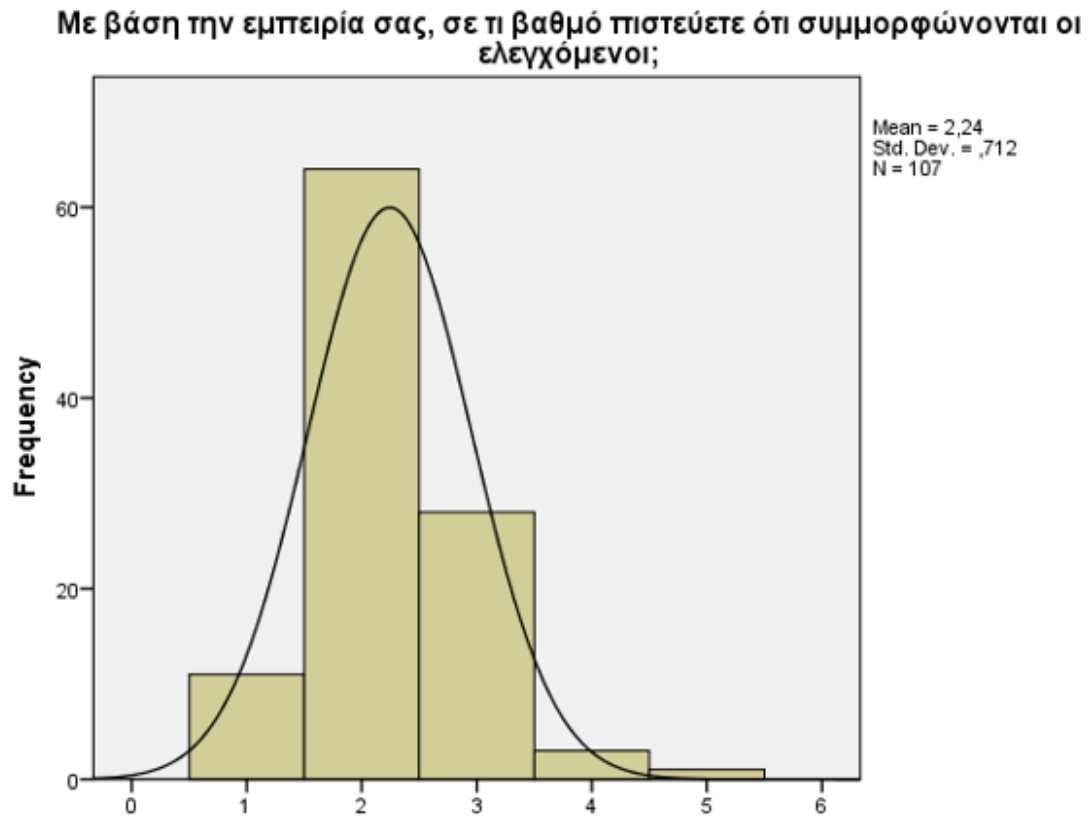
Το ιστόγραμμα αντιπροσωπεύει ένα σύνολο δεδομένων με μέσο όρο 3,22, υποδεικνύοντας την κεντρική τάση ή τη μέση τιμή γύρω από την οποία συγκεντρώνονται τα δεδομένα. Η τυπική απόκλιση 0,894 υποδηλώνει ένα μέτριο επίπεδο μεταβλητότητας ή εξάπλωσης μεταξύ των τιμών, με τα περισσότερα σημεία δεδομένων να αποκλίνουν περίπου 0,894 μονάδες από τη μέση τιμή.

Με βάση την εμπειρία σας, σε τι βαθμό πιστεύετε ότι συμμορφώνονται οι ελεγχόμενοι;

Γράφημα 37: Με βάση την εμπειρία σας, σε τι βαθμό πιστεύετε ότι συμμορφώνονται οι ελεγχόμενοι;

Με βάση την εμπειρία των ερωτηθέντων, το 10,26% αυτών, θεωρούν πως οι ελεγχόμενοι δε συμμορφώνονται, το 59,81% πως συμμορφώνονται λίγο, το 26,17% πως συμμορφώνονται αρκετά, το 2,8% πως συμμορφώνονται πολύ και το 0,9% πως συμμορφώνονται πάρα πολύ.

Διάγραμμα 27: Με βάση την εμπειρία σας, σε τι βαθμό πιστεύετε ότι συμμορφώνονται οι ελεγχόμενοι;

Το ιστόγραμμα αντιπροσωπεύει ένα σύνολο δεδομένων με μέσο όρο 2,24, υποδεικνύοντας την κεντρική τάση ή τη μέση τιμή γύρω από την οποία συγκεντρώνονται τα δεδομένα. Η τυπική απόκλιση 0,712 υποδηλώνει ένα μέτριο επίπεδο μεταβλητότητας ή εξάπλωσης μεταξύ των τιμών, με τα περισσότερα σημεία δεδομένων να αποκλίνουν περίπου 0,712 μονάδες από τη μέση τιμή.

6.2 Συσχετίσεις

Οι παρακάτω πίνακες δείχνουν τα αποτελέσματα της δημοσκόπησης που ρώτησε τους Έλληνες νέους για τα συναισθήματά τους για τους φόρους και έδειξε πώς σχετίζονται μεταξύ τους. Αυτές οι συνδέσεις δείχνουν διαφορετικά μέρη του πώς σκέφτονται οι άνθρωποι για τους φόρους, πώς νιώθουν για την πληρωμή των φόρων τους και πιθανές καταστάσεις που συνδέονται με τις τάσεις φοροδιαφυγής σε διαφορετικές ομάδες ανθρώπων.

Crosstab

Count

		Θα πληρώνετε λιγότερους φόρους σε περίπτωση ανυπαρξίας κυρώσεων;			Total
		Συμφωνώ	Ίσως	Διαφωνώ	
Φύλο	Άνδρας	23	13	11	47
	Γυναίκα	27	19	14	60
Total		50	32	25	107

Πίνακας 1: Πληρωμή φόρων με ανυπαρξία κυρώσεων

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2- sided)
Pearson Chi-Square	,229 ^a	2	,892
Likelihood Ratio	,230	2	,892
Linear-by-Linear Association	,060	1	,806
N of Valid Cases	107		

a. 0 cells (0,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 10,98.

Πίνακας 2: Ανάλυση

Crosstab

Count

		Θα επιχειρούσατε οποιαδήποτε αγορά με δυνατότητα αποφυγής πληρωμής ΦΠΑ;			Total
		Ναι	Ίσως	Όχι	
Φύλο	Άνδρας	37	7	3	47
	Γυναίκα	41	18	1	60
Total		78	25	4	107

Πίνακας 3: Αγορά με δυνατότητα αποφυγής πληρωμής ΦΠΑ

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	4,533 ^a	2	,104
Likelihood Ratio	4,678	2	,096
Linear-by-Linear Association	,292	1	,589
N of Valid Cases	107		

a. 2 cells (33,3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1,76.

Πίνακας 4: Ανάλυση (2)

Ο δεύτερος πίνακας δείχνει πώς νιώθουν οι άνθρωποι που πληρώνουν λιγότερους φόρους εάν δεν υπάρχουν πρόστιμα. Το φύλο δεν φαίνεται να έχει μεγάλη επίδραση σε αυτά τα συναισθήματα ($\chi^2 = 0,229$, $df = 2$, $p = 0,892$). Η αύξηση του αριθμού των ατόμων που συμφωνούν φαίνεται να είναι ίδια τόσο για τους άνδρες όσο και για τις γυναίκες. Επίσης, δεν υπάρχει στατιστικά σημαντική διαφορά μεταξύ των απαντήσεων με βάση το φύλο στον τέταρτο πίνακα που εξετάζει πόσο πιθανό είναι οι άνθρωποι να αγοράσουν κάτι για να αποφύγουν τον ΦΠΑ ($\chi^2 = 4,533$, $df = 2$, $p = 0,104$). Αλλά ένα μεγαλύτερο ποσοστό ανδρών φαίνεται να είναι πιο πιθανό να ενεργήσει με αυτόν τον τρόπο.

Crosstab

Count

		Θα εργαζόσασταν σε μια επιχείρηση που συχνά αποκρύπτει φορολογικά στοιχεία;			Total
		Ναι	Ίσως	Όχι	
Φύλο	Άνδρας	22	11	14	47
	Γυναίκα	10	21	29	60
Total		32	32	43	107

Πίνακας 5: Εργασία σε επιχείρηση που αποκρύπτει τα φορολογικά στοιχεία

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	11,447 ^a	2	,003
Likelihood Ratio	11,551	2	,003
Linear-by-Linear Association	8,965	1	,003
N of Valid Cases	107		

a. 0 cells (0,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 14,06.

Πίνακας 6: Ανάλυση (3)

Καθώς προχωράμε στους τομείς εργασίας και την πιθανότητα φοροδιαφυγής, το έκτο πλαίσιο δείχνει μια ισχυρή σχέση μεταξύ του φύλου και της πιθανότητας εργασίας σε εταιρείες που αποκρύπτουν φορολογικά τους στοιχεία ($\chi^2 = 11.447$, $df = 2$, $p = 0.003$). Φαίνεται ότι οι γυναίκες είναι λιγότερο πιθανό από τους άνδρες να εργαστούν σε τέτοιου είδους επιχειρήσεις.

Count

	Αν είχατε τη δυνατότητα σήμερα (ή και στο μέλλον) να μη δηλώσετε το εισόδημά σας, θα το επιχειρούσατε;					Total
	Σίγουρα ναι	Ίσως	Μάλλον όχι	Μάλλον ναι	Σίγουρα όχι	
Άνδρας	12	11	10	9	5	47
Φύλο Γυναίκα	8	13	18	13	8	60
Total	20	24	28	22	13	107

Πίνακας 7: Δυνατότητα μη δήλωσης του εισοδήματος

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	3,139 ^a	4	,535
Likelihood Ratio	3,137	4	,535
Linear-by-Linear Association	1,844	1	,175
N of Valid Cases	107		

a. 0 cells (0,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 5,71.

Πίνακας 8: Ανάλυση (4)

Τέλος, όσον αφορά την πιθανότητα μη δήλωσης εισοδήματος εάν δοθεί η ευκαιρία, το φύλο δεν έχει μεγάλη επίδραση στις απαντήσεις ($\chi^2 = 3,139$, $df = 4$, $p = 0,535$). Τόσο οι άνδρες όσο και οι γυναίκες έχουν παρόμοιες κλίσεις σε διαφορετικούς τύπους αποκρίσεων.

6.3 Ανάλυση συσχετίσεων

Ορισμένες διαφορές στον τρόπο με τον οποίο αντιδρούν οι άνδρες και οι γυναίκες σε κάποιες καταστάσεις είναι αισθητές, αλλά το φύλο δεν εμφανίζεται πάντα ως βασικός παράγοντας στο πώς αισθάνονται οι άνθρωποι για τους φόρους. Αυτά τα αποτελέσματα δείχνουν ότι υπάρχει μια διαφορετική σχέση μεταξύ των απόψεων του φύλου και των φορολογικών απόψεων στους Έλληνες νέους. Αυτό δείχνει πόσο σημαντικό είναι να γίνει περισσότερη έρευνα για την πλήρη κατανόηση των περίπλοκων παραγόντων που επηρεάζουν τη φορολογική ηθική και τις συμπεριφορές συμμόρφωσης. Επίσης, αυτά τα στοιχεία δείχνουν ότι απαιτούνται συγκεκριμένες αλλαγές στην εκπαίδευση και την πολιτική για να βοηθήσουν τους νεότερους στην Ελλάδα να συμπεριφέρονται με πιο ενημερωμένο, υπεύθυνο και ηθικό τρόπο όσον αφορά τους φόρους.

Εν κατακλείδι, η φορολογική γνώση των Ελλήνων εφήβων και νεαρών ενηλίκων φαίνεται να επηρεάζεται σε μεγάλο βαθμό από το πώς μεγάλωσαν και τι μαθαίνουν στο σχολείο. Τα αποτελέσματα της έρευνας δείχνουν ότι η οικογένεια (38,32%) και το σχολείο (44,86%) είναι δύο από τους πιο σημαντικούς παράγοντες που επηρεάζουν το πόσο φορολογικά ενήμεροι είναι οι άνθρωποι. Με βάση αυτούς τους παράγοντες, φαίνεται ότι η πρόωμη έκθεση των νέων σε φορολογικές συζητήσεις εντός των

οικογενειών και δομημένα προγράμματα φορολογικής εκπαίδευσης έχει μεγάλο αντίκτυπο στον τρόπο με τον οποίο σκέφτονται και κατανοούν τα φορολογικά προβλήματα. Επίσης, το γεγονός ότι το 83,16% των ερωτηθέντων γνώριζε ότι οι θεσμοί και η κοινωνία θα μπορούσαν να έχουν επίδραση στη φορολογική ηθική δείχνει ότι υπάρχουν πολλά πράγματα που μπορούν να επηρεάσουν τις φορολογικές γνώσεις των ανθρώπων. Το 12,15% όσων απάντησαν είπαν επίσης ότι τα μέσα ενημέρωσης έχουν επίδραση, αλλά δεν φαίνεται να είναι τόσο ισχυρή όσο άλλες επιρροές.

7 Κεφάλαιο: Συμπεράσματα, μελλοντική έρευνα και αδυναμίες

7.1 Συμπεράσματα έρευνας

Για τη συγκεκριμένη έρευνα έγινε προσπάθεια να χρησιμοποιηθεί ένα τυχαίο και αντικειμενικό δείγμα. Παρ' όλα αυτά, το δείγμα δεν μπορεί να θεωρηθεί αντικειμενικό λόγω πίεσης χρόνου κατά κύριο λόγο, αλλά και μη απαντήσεων από κάποιους ερωτώμενους. Τα συμπεράσματα της παρούσας έρευνας έχουν σημασία και μπορούν να θεωρηθούν σημαντικά για πληθυσμούς που έχουν παρόμοια σύσταση με το δείγμα που χρησιμοποιήθηκε.

Τα δημογραφικά στοιχεία της μελέτης ήταν σημαντικά, αφού το 43,93% των συμμετεχόντων ήταν άνδρες και το 56,07% ήταν γυναίκες. Με 2,8% στην ηλικιακή ομάδα 18–21 ετών, 42,99% στην ηλικιακή ομάδα 22–25 ετών, 28,97% στην ηλικιακή ομάδα 26–29 ετών και 25,34% στην ηλικιακή ομάδα 30 ετών και άνω, οι ηλικιακές ομάδες είχαν καλή εκπροσώπηση. Το 1,86% του πληθυσμού είχε ολοκληρώσει μόνο το γυμνάσιο, το 19,63% είχε ολοκληρώσει προπτυχιακό τίτλο, το 43,93% είχε ολοκληρώσει την τριτοβάθμια εκπαίδευση και το 34,58% παρακολουθούσε μεταπτυχιακό ή διδακτορικό. Υπήρχε διακύμανση στην κατάσταση απασχόλησης: 2,8% αυτοαπασχολούμενοι, 2,8% δημόσιοι υπάλληλοι, 8,4% φοιτητές, 0,9% άνεργοι και 0,93% ιδιωτικοί εργαζόμενοι.

Η έρευνα ανακάλυψε ότι η φορολογική ευαισθητοποίηση των νέων επηρεάστηκε σε μεγάλο βαθμό από την οικογένειά τους (38,32%) και την εκπαίδευση (44,86%). Επιπλέον, το 83,16% είπε ότι οι θεσμοί και η κοινωνία ενδέχεται να έχουν αντίκτυπο στη φορολογική ηθική. Ένα σημαντικό ποσοστό των ερωτηθέντων πίστευε ότι τα μέσα μαζικής ενημέρωσης είχαν αντίκτυπο στη φορολογική ευαισθητοποίηση, με το 12,15% να συμφωνεί απόλυτα.

Το 5,6% των ανθρώπων δεν γνώριζε το ελληνικό φορολογικό σύστημα, ενώ το 42,06% είχε μέτρια επίγνωση του, γεγονός που υποδηλώνει ότι τα επίπεδα κατανόησης του φορολογικού συστήματος των πολιτών διέφεραν. Συγκεκριμένα, το 59,81% θεώρησε ότι το ελληνικό φορολογικό σύστημα ήταν αρκετά επιτυχημένο, το 11,21% το θεωρούσε επαρκές και το 28,97% το θεωρούσε αναποτελεσματικό.

Το ανησυχητικό συμπέρασμα ήταν ότι το 72,9% των ερωτηθέντων θα προσπαθούσαν να κάνουν αγορές χωρίς να πληρώσουν ΦΠΑ και το 46,73% των ερωτηθέντων θα πλήρωναν λιγότερο φόρο ελλείψει κυρώσεων, υποδηλώνοντας ότι είναι έτοιμοι να συμμετάσχουν στη φοροδιαφυγή.

Η πλειονότητα (98,13%) πίστευε ότι η φοροδιαφυγή σημειώθηκε στην Ελλάδα, με το 47,66% να την κατατάσσει ως πολύ υψηλή. Με το 32,71% των ερωτηθέντων να πιστεύει ότι επηρέασε τη συμπεριφορά των παιδιών τους, οι γονείς είχαν σημαντικό αντίκτυπο στη διαμόρφωση στάσεων σχετικά με τη φοροδιαφυγή.

Ένας σημαντικός αριθμός συμμετεχόντων αναγνώρισε ότι είχε ζητήσει (85,05%) και πρόσφερε (98,13%) φθηνότερες τιμές σε αντάλλαγμα για τη μη είσπραξη αποδείξεων, υποδεικνύοντας τη συχνότητα των ανεπίσημων συναλλαγών εκτός βιβλίου. Επιπλέον, το 60,75% των ερωτηθέντων απέδωσε τη φοροδιαφυγή στην πολυπλοκότητα του φορολογικού κώδικα, ενώ το 48,6% είπε ότι η απουσία κυρώσεων ενθάρρυνε την ανάπτυξή του.

Η πλειονότητα των ερωτηθέντων (61,68%) δέχτηκε την ιδέα ότι τα σχολεία μπορεί να επηρεάσουν τις αντιλήψεις των μαθητών για τους φόρους. Μόνο το 21,5% των ερωτηθέντων δήλωσε ότι η ελληνική κυβέρνηση καταβάλλει ουσιαστική προσπάθεια για να σταματήσει τη φοροδιαφυγή.

Ιδιαίτερα χαμηλά επίπεδα ικανοποίησης διαπιστώθηκαν από το φορολογικό σύστημα, με το 45,79% να εκφράζει δυσαρέσκεια και το 35,51% να πιστεύει ότι το σύστημα είναι άδικο. Το 39,25% των ερωτηθέντων αμφισβήτησε τη νομιμότητα της κυβέρνησης στο χειρισμό των φόρων των πολιτών και το 78,5% είπε ότι οι ανάγκες των φορολογουμένων δεν ικανοποιούνταν με τον τρόπο με τον οποίο χρησιμοποιήθηκαν οι φόροι.

Μια σημαντική πλειοψηφία (80,37%) δήλωσε ότι η φορολογική επιβάρυνση των ελληνικών οικογενειών δεν κατανεμήθηκε δίκαια και ένας μεγάλος αριθμός (35,52%) θεώρησε ότι οι φορολογικοί έλεγχοι ήταν ανεπαρκείς. Παρά το γεγονός ότι το 61,68% των ερωτηθέντων υποπτεύεται διαφθορά στη διαδικασία ελέγχου, το 67,29% των ερωτηθέντων δήλωσε ότι η αύξηση των φορολογικών ελέγχων μπορεί να βοηθήσει στη μείωση της φοροδιαφυγής.

Ο βαθμός συνεργασίας που έδειξαν οι φορολογούμενοι στους ελεγκτές διέφερε. Το 44,34% εξ αυτών έδειξε μέτρια συνεργασία. Τα επίπεδα συμμόρφωσης των

υποκειμένων της δοκιμής ήταν επίσης άνισα, με το 59,81% από αυτούς να συμμορφώνονται με κάποιο τρόπο.

Συμπερασματικά, η μελέτη προσφέρει οξυδερκείς πληροφορίες για τις πεποιθήσεις και τις πρακτικές της νεολαίας της Ελλάδας όσον αφορά τους φόρους. Τα αποτελέσματα υποδεικνύουν μια περίπλοκη σχέση με τη φορολογική ηθική, την ανάγκη για καλύτερη φορολογική εκπαίδευση και μια αξιοσημείωτη επίγνωση των προβλημάτων της χώρας με τη φοροδιαφυγή. Αυτά τα ευρήματα μπορούν να βοηθήσουν τους εκπαιδευτικούς και τους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής να δημιουργήσουν νέες φορολογικές πολιτικές και εκπαιδευτικές πρωτοβουλίες που θα ενθαρρύνουν τη φορολογική συμμόρφωση και την ευαισθητοποίηση των νέων.

7.2 Γενικά συμπεράσματα

Η μελέτη προσφέρει μια σειρά από σημαντικά συμπεράσματα που εφιστούν την προσοχή στις δυσκολίες και τις δυνατότητες ενθάρρυνσης των νέων να υιοθετήσουν μια πιο ενημερωμένη, υπεύθυνη και ηθική προσέγγιση στους φόρους.

Η επιρροή της οικογένειας και της εκπαίδευσης: Η μελέτη δείχνει ότι η φορολογική συνείδηση των νέων επηρεάζεται σε μεγάλο βαθμό τόσο από την οικογένεια όσο και από την εκπαίδευση. Αυτή η εικόνα υπογραμμίζει πόσο σημαντικό είναι να συμπεριληφθεί η φορολογική εκπαίδευση στα σχολικά προγράμματα και να προωθηθούν ειλικρινείς συζητήσεις για τα οικονομικά της οικογένειας. Είναι σαφές ότι αυτοί οι παράγοντες έχουν σημαντική επίδραση στο πώς βλέπουν οι νέοι τους φόρους και συμπεριφέρονται σε σχέση με αυτούς.

Η επιρροή των μέσων ενημέρωσης στη φορολογική ευαισθητοποίηση: Ένα σημαντικό ποσοστό των ερωτηθέντων αναγνώρισε ότι τα μέσα ενημέρωσης είχαν σημαντικό αντίκτυπο στη φορολογική ευαισθητοποίηση των νέων. Αυτή η μελέτη δίνει έμφαση στον τρόπο με τον οποίο τα μέσα ενημέρωσης μπορούν να υποστηρίξουν εκστρατείες ευαισθητοποίησης του κοινού και ηθικές αναφορές που ενθαρρύνουν τη φορολογική συμμόρφωση και τη δεοντολογία. Οι νέοι μπορούν να ενημερώνονται και να εκπαιδεύονται για τις φορολογικές τους υποχρεώσεις μέσω των ΜΜΕ.

Άτυπες και εκτός βιβλίου συναλλαγές: Σύμφωνα με τους ερωτηθέντες, αυτές οι συναλλαγές είναι συνηθισμένες και περιλαμβάνουν χαμηλότερες τιμές που προσφέρονται με αντάλλαγμα τη μη λήψη αποδείξεων. Η έρευνα παρέχει μια εικόνα

για αυτό το φαινόμενο. Αυτό το φαινόμενο υπογραμμίζει την αναγκαιότητα της επισημοποίησης των χρηματοοικονομικών συναλλαγών στον πολιτισμό γενικότερα και της αυστηρότερης εφαρμογής της φορολογικής νομοθεσίας. Εκτός από τη βοήθεια στη φοροδιαφυγή, οι άτυπες συναλλαγές δυσχεραίνουν την ορθή κατανομή των πόρων και τη συλλογή φόρων από την κυβέρνηση.

Πολυπλοκότητα του φορολογικού συστήματος: Μια σημαντική μερίδα συμμετεχόντων συνέδεσε τη φοροδιαφυγή με την πολυπλοκότητα του ελληνικού φορολογικού συστήματος. Αυτό το συμπέρασμα επισημαίνει την αναγκαιότητα φορολογικών μεταρρυθμίσεων που θα εξορθολογίσουν το πλαίσιο και θα αυξήσουν την προσβασιμότητα του κοινού. Η απλή, σαφής φορολογική νομοθεσία μπορεί να μειώσει την πιθανότητα ακούσιας μη συμμόρφωσης και να αποθαρρύνει τη φοροδιαφυγή.

Εμπιστοσύνη πολιτών: Η έρευνα υπογραμμίζει τη σημασία της εμπιστοσύνης του κοινού προς την κυβέρνηση και την ικανότητά της να διαχειρίζεται τα φορολογικά έσοδα με υπεύθυνο τρόπο. Μια σημαντική μερίδα των ερωτηθέντων αμφισβήτησε την ικανότητα της σημερινής κυβέρνησης να χειρίζεται τους φόρους των πολιτών με αποτελεσματικό τρόπο. Οι κυβερνήσεις πρέπει να δώσουν υψηλή προτεραιότητα στη λογοδοσία, τη διαφάνεια και τη συνετή χρήση των φορολογικών πόρων για τη χρηματοδότηση των αναγκών των πολιτών, προκειμένου να εξουδετερωθεί αυτή η δυσπιστία. Αντιμετωπίζοντας αυτό το πρόβλημα, μπορούμε να μειώσουμε τα κίνητρα για φοροδιαφυγή και να αυξήσουμε την εμπιστοσύνη στο φορολογικό σύστημα.

Άνιση φορολογική επιβάρυνση: Ένα μεγάλο ποσοστό των ερωτηθέντων στην έρευνα πίστευε ότι τα ελληνικά νοικοκυριά πλήρωναν άνισο ποσοστό φόρων. Είναι επιτακτική ανάγκη να επιλυθεί αυτό το πρόβλημα προκειμένου να διασφαλιστεί ότι οι φόροι θεωρούνται δίκαιοι και ίσοι. Οι φορολογικές μεταρρυθμίσεις που κατανέμουν πιο δίκαια το βάρος, διατηρώντας παράλληλα τα δίχτυα κοινωνικής ασφάλειας που απαιτούνται για την υποστήριξη των ευάλωτων πληθυσμών, θα πρέπει να ληφθούν υπόψη από τους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής.

Διαφθορά στους φορολογικούς ελέγχους: Σημαντική μερίδα ερωτηθέντων εξέφρασε υποψίες για διαφθορά στους φορολογικούς ελέγχους, υποδηλώνοντας την ανάγκη για αλλαγές και αυξημένη διαφάνεια της διαδικασίας ελέγχου. Προκειμένου να διασφαλιστεί ότι οι φορολογούμενοι αισθάνονται ότι οι συνεισφορές τους

χρησιμοποιούνται για το ευρύτερο καλό, είναι απαραίτητο να οικοδομηθεί εκ νέου η εμπιστοσύνη στην ακεραιότητα του συστήματος ελέγχου.

Φορολογική εκπαίδευση στα σχολεία: Μια σημαντική πλειοψηφία των ερωτηθέντων είναι δεκτικοί στην αντίληψη ότι η φορολογική εκπαίδευση μπορεί να βοηθήσει στη διαμόρφωση της κοινής αντίληψης για τους φόρους. Αυτό δίνει στο εκπαιδευτικό σύστημα την ευκαιρία να συμπεριλάβει τη φορολογική εκπαίδευση ως βασικό μέρος της αγωγής του πολίτη. Η διασφάλιση ότι οι νέοι κατανοούν τις φορολογικές τους υποχρεώσεις και τις κοινωνικές συνέπειες της φορολογίας έχει τη δυνατότητα να καλλιεργήσει μια κουλτούρα συμμόρφωσης.

Μείωση της φοροδιαφυγής: Ορισμένοι ερωτηθέντες είπαν ότι θα ήταν πρόθυμοι να συμμετάσχουν σε δραστηριότητες φοροδιαφυγής, όπως η μη πληρωμή ΦΠΑ ή η φοροδιαφυγή, εάν δεν υπήρχαν συνέπειες. Απαιτείται μια πολύπλευρη στρατηγική για τη μείωση της φοροδιαφυγής, συμπεριλαμβανομένου του εξορθολογισμού της φορολογικής νομοθεσίας, της ενίσχυσης της φορολογικής επιβολής και της προώθησης της φορολογικής συμμόρφωσης μέσω εκστρατειών ευαισθητοποίησης και εκπαίδευσης.

Η μελέτη συνοπτικά, προσφέρει μια εκλεπτυσμένη κατανόηση των στάσεων και των ενεργειών της νεολαίας της Ελλάδας σχετικά με τους φόρους. Τα αποτελέσματα παροτρύνουν τους νομοθέτες, τους εκπαιδευτικούς και το ευρύ κοινό να εργαστούν από κοινού για την αύξηση του επιπέδου φορολογικής ευαισθητοποίησης της νέας γενιάς, την ενθάρρυνση της φορολογικής συμμόρφωσης και την προώθηση της ηθικής φορολογικής συμπεριφοράς. Η Ελλάδα μπορεί να αγωνιστεί για μια πιο υπεύθυνη και ηθική φορολογική κουλτούρα που ωφελεί τόσο τα άτομα όσο και την ευρύτερη κοινωνία αντιμετωπίζοντας τα ζητήματα που εγείρονται και αξιοποιώντας τις ευκαιρίες που παρουσιάζει αυτή η έρευνα.

Μια ενδελεχής μελέτη του τι σκέφτονται και τι κάνουν τα παιδιά των Ελλήνων για τους φόρους μας δίνει σημαντικές πληροφορίες για το πώς σκέφτονται και ενεργούν όσον αφορά τους φόρους. Αυτά τα αποτελέσματα δείχνουν ότι η φορολογική ηθική είναι περίπλοκη. Δείχνουν επίσης πόσο σημαντικό είναι να βελτιωθεί η φορολογική εκπαίδευση και να αυξηθεί η γνώση για τα προβλήματα φοροδιαφυγής στην Ελλάδα. Σύμφωνα με τη μελέτη, οι απόψεις των νέων για τους φόρους επηρεάζονται σε μεγάλο βαθμό από τις οικογένειές τους, τα σχολεία, τα μέσα ενημέρωσης, τις ανεπίσημες

συναλλαγές, το πόσο περίπλοκο πιστεύουν ότι είναι το φορολογικό σύστημα, το πόσο δίκαιο πιστεύουν ότι είναι το φορολογικό βάρος, οι υποψίες τους για διαφθορά και πιθανός ρόλος της φορολογικής εκπαίδευσης στα σχολεία.

Τα αποτελέσματα αυτής της εις βάθος μελέτης δείχνουν ότι χρειάζονται διαφορετικές μέθοδοι για να βοηθήσουν τους νέους της Ελλάδας να γίνουν πιο ενημερωμένοι, υπεύθυνοι και ηθικοί σχετικά με τους φόρους. Για να αντιμετωπίσουμε αυτά τα αποτελέσματα, θα μπορούσαμε να διδάξουμε στα παιδιά σχετικά με τους φόρους στο σχολείο, να ενθαρρύνουμε ανοιχτές συζητήσεις για τα οικονομικά της οικογένειας, να χρησιμοποιήσουμε τα μέσα ενημέρωσης για δίκαιες αναφορές και εκστρατείες ευαισθητοποίησης του κοινού, να επισημοποιήσουμε τις οικονομικές συναλλαγές, να απλοποιήσουμε τη φορολογική νομοθεσία, να αποκαταστήσουμε την εμπιστοσύνη στα κυβερνητικά συστήματα, να βεβαιωθούμε ότι οι φόροι κατανέμονται δίκαια, κάνουν τους ελέγχους πιο ανοιχτούς και μαθαίνουν στα παιδιά τους φόρους και πώς να ακολουθούν τους κανόνες μέσω ενός ολοκληρωμένου εκπαιδευτικού συστήματος. Ακολουθώντας αυτά τα ευρήματα, οι υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής, οι εκπαιδευτικοί και η κοινωνία στο σύνολό της μπορούν να συνεργαστούν για να δημιουργήσουν μια φορολογική κουλτούρα στη νεότερη γενιά της Ελλάδας που εκτιμά την τιμότητα, την υπευθυνότητα και τη φορολογία με έντιμο τρόπο.

7.3 Μελλοντική έρευνα και αδυναμίες

Για να βελτιωθεί η αξιοπιστία της μελέτης και να κατευθύνονται οι μελλοντικές ερευνητικές προσπάθειες, είναι επιτακτική ανάγκη να αντιμετωπιστούν οι περιορισμοί της τρέχουσας έρευνας και να προταθούν πιθανοί τομείς μελέτης.

Πιο αναλυτικά, ένας περιορισμός της παρούσας έρευνας είναι το μέγεθος του δείγματος καθώς και η ετερογένεια. Το μέγεθος και η ποικιλομορφία του δείγματος αντιπροσωπεύουν μια σημαντική έλλειψη. Είναι πιθανό ότι η μελέτη είχε μόνο ένα μικρό μέγεθος δείγματος ή ότι τα άτομα δεν ήταν τόσο τυπικά στο δείγμα. Η δυνατότητα εφαρμογής των ευρημάτων στο μεγαλύτερο πληθυσμό της ελληνικής νεολαίας μπορεί να επηρεαστεί από αυτόν τον περιορισμό. Περισσότεροι αριθμοί και ένα πιο ποικίλο δείγμα μπορεί να βελτιώσουν την εγκυρότητα της μελέτης και να επιτρέψουν πιο αξιόπιστα αποτελέσματα.

Επιπλέον, η πιθανή μεροληψία είναι άλλη μία αδυναμία της έρευνας, αφού τα αποτελέσματα μπορεί να είναι μη αντιπροσωπευτικά, εάν οι συμμετέχοντες έχουν

ορισμένα χαρακτηριστικά ή τάσεις που διαφέρουν σημαντικά από τον γενικό πληθυσμό. Η μελλοντική έρευνα θα μπορούσε να βελτιωθεί με τη μείωση αυτής της προκατάληψης χρησιμοποιώντας μεγαλύτερες στρατηγικές πρόσληψης ή βελτιωμένες προσεγγίσεις δειγμάτων.

Τέλος, είναι πιθανό η μελέτη να εξέτασε μόνο έναν μικρό αριθμό μεταβλητών ή παραγόντων που επηρεάζουν τη στάση και τις ενέργειες των ανθρώπων απέναντι στους φόρους. Οι πολιτιστικές επιπτώσεις, οι περιφερειακές διαφορές και τα ιστορικά περιβάλλοντα είναι παραδείγματα παραγόντων που μπορεί να αγνοηθούν, γεγονός που θα περιόριζε την ικανότητά μας να κατανοήσουμε πλήρως την πολυπλοκότητα της φορολογικής συνείδησης στους νέους Έλληνες.

Η έρευνα αυτού του είδους θα πρέπει να γίνει στο μέλλον με έμφαση σε συγκεκριμένες επαγγελματικές ομάδες, όπως ανεξάρτητους εργολάβους ή άτομα που εργάζονται στον ιδιωτικό τομέα. Επειδή αυτές οι ομάδες έχουν ποικίλες ρυθμίσεις εργασίας, ροές εσόδων και φορολογικές υποχρεώσεις, θα μπορούσαν να επιδείξουν μοναδικές φορολογικές στάσεις και συμπεριφορές. Η κατανόηση των απόψεών τους μπορεί να προσφέρει εξελιγμένες γνώσεις σχετικά με τα πρότυπα φορολογικής συμμόρφωσης και φοροδιαφυγής σε διάφορους κλάδους.

Μελέτες που παρακολουθούν τις φορολογικές στάσεις και συμπεριφορές των Ελλήνων νέων για μεγάλο χρονικό διάστημα μπορεί να προσφέρουν μια καλύτερη κατανόηση του πώς αυτές οι απόψεις αλλάζουν με την πάροδο του χρόνου. Αυτού του είδους οι μελέτες θα μπορούσαν να εξετάσουν πώς οι εμπειρίες ζωής, οι αλλαγές πολιτικής ή οι οικονομικές αλλαγές επηρεάζουν την επίγνωση των φόρων και την ηθική φορολογική συμπεριφορά των ανθρώπων καθώς μεγαλώνουν και μεγαλώνουν.

Επιπρόσθετα, θα ήταν ενδιαφέρον να γίνουν συγκριτικές μελέτες. Συγκεκριμένα, οι διαφορές στις φορολογικές συμπεριφορές μπορούν να βρεθούν με τη διεξαγωγή συγκριτικών μελετών σε πολλές δημογραφικές ομάδες, κοινωνικοοικονομικό υπόβαθρο και γεωγραφικές περιοχές της Ελλάδας. Η σύγκριση νέων αστικών και αγροτικών περιοχών ή εισοδηματικών κατηγοριών, για παράδειγμα, μπορεί να βοηθήσει να καταλάβουμε πώς οι διάφορες περιστάσεις επηρεάζουν την αντίληψη των ανθρώπων για τους φόρους.

Συνδυάζοντας την ποσοτική έρευνα με ποιοτικές τεχνικές, όπως ομάδες εστίασης ή συνεντεύξεις, μπορεί να καταστεί δυνατή η βαθύτερη κατανόηση των υποκείμενων

συναισθημάτων, εμπειριών και κινήτρων που επηρεάζουν τις φορολογικές συμπεριφορές στη νεολαία της Ελλάδας. Οι διαφοροποιημένες απόψεις που μπορεί να μην αποτυπωθούν πλήρως από ποσοτικές έρευνες μπορούν να αποσαφηνιστούν με ποιοτικές μεθόδους.

Αντιμετωπίζοντας αυτές τις ελλείψεις και διερευνώντας πιθανές μελλοντικές οδούς μελέτης, μπορούμε να βελτιώσουμε την κατανόησή μας για τη φορολογική ευαισθητοποίηση των Ελλήνων νέων, να βοηθήσουμε στη δημιουργία πιο αποτελεσματικών κανονισμών και να προωθήσουμε την ηθική φορολογική συμπεριφορά.

Βιβλιογραφία και Πηγές Διαδικτύου

Ελληνόγλωσσες

- Γεωργακόπουλος Θ., Ιούνιος 2016, Η Φοροδιαφυγή Στην Ελλάδα. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: www.dianeosis.org/. Ημερομηνία πρόσβασης: Ιούνιος 2023
- Ευρετήριο Οικονομικών Ορών, Πραοικονομία. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: euretirio.com/ Ημερομηνία πρόσβασης: Ιούνιος 2023
- Κυριαζής Ν. Κ., Νοέμβρης 2011, Οικονομία και ηθική, Το Βήμα Γνώμες. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: www.tovima.gr/opinions/. Ημερομηνία πρόσβασης: Ιούλιος 2023
- Μπακάλης Σ., Σταϊκούρας Χ., Άποψη: Φορολογική συνείδηση και οι ευθύνες της πολιτείας. Διαθέσιμο στο www.kathimerini.gr/ Ημερομηνία πρόσβασης: Ιούνιος 2023
- Νικολαΐδης Η., Ιούνιος 2016, 8 Λύσεις Για Τη Φοροδιαφυγή. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: www.dianeosis.org/. Ημερομηνία πρόσβασης: Ιούνιος 2023
- Σιωμόπουλος Ι. Κ., Ιανουάριος 2009, Ποιος φταίει για την έλλειψη φορολογικής συνείδησης; Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: www.tovima.gr/opinions. Ημερομηνία πρόσβασης: Ιούλιος 2023

Ξενόγλωσσες

- Ajzen, I., and Fishbein, M. (1980). *Understanding Attitudes and Predicting Social Behaviour*. Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice Hall.
- Allingham, M.G., and Sandmo, A. (1972). Income tax evasion: A theoretical analysis. *Journal of Public Economics*, 1(3-4), 323-38.
- Alm, J., Cronshaw, M. and McKee, M. (1993), "Tax compliance with endogenous audit selection rules", *Kyklos*, Vol. 46, pp. 27-45.
- Antonio F. Martins, (2017), "Accounting information and its impact in transfer pricing tax compliance: a Portuguese view", *EuroMed Journal of Business*, Vol. 12, (2), pp.207-220.
- Awang, N. and Amran, A. (2014), "Ethics and tax compliance", *Ethics, Governance and Corporate Crime: Challenges and Consequences*, Vol. 6, pp. 105-113.

- Chan, C.W., Troutman, C.T., and O'Bryan, D. (2000). An expanded model of taxpayer compliance: Empirical evidence from United States and Hong Kong. *Journal of International Accounting, Auditing and Taxation*, 9(2), 83 –103.
- Chong, K. and Arunachalam, M. (2018), "Determinants of enforced tax compliance: Empirical evidence from Malaysia", *Advances in Taxation*, pp. 147-172.
- Christian, C., and Gupta, S. (1993). New evidence on secondary evasion. *Journal of the American Taxation Association*, 15(1), 72–93.
- Christian, R. and Alm, J. (2014), "Empathy, sympathy, and tax compliance", *Journal of Economic Psychology*, Vol. 40, pp. 62-82.
- Chung, J., and Trivedi, V.U. (2003). The effects of friendly persuasion and gender on tax compliance behavior. *Journal of Business Ethics*, 47, 133–45.
- Dubin, J.A., and Wilde, L.L. (1988). An empirical analysis of federal income tax auditing and compliance, *National Tax Journal*, 41(1), 61–74.
- Hasseldine, J., and Hite, P. (2003). Framing, gender and tax compliance. *Journal of Economic Psychology*, 24 (4), 517–533.
- Hite, P. (1997). Identifying and mitigating taxpayer compliance. *Australian Tax Forum*, 13, 155–80.
- Faal, E. (2003). Currency Demand, the Underground Economy, and Tax Evasion: The Case of Guyana. IMF Working Paper. WP/03/7. Washington: International Monetary Fund.
- Faizal, S., Palil, M. and Maelah, R. (2017), "Perception on justice, trust and tax compliance in Malaysia", *Kasetsart Journal of Social Sciences*, Vol. 38, pp. 226-232.
- Feige, E. L. (1990). Defining and Estimating Underground and Informal Economies: The New Institutional Economic Approach. *World Development*, 18 (7), 989-1002.
- Feld, L. and Frey, B. (2002), "Trust breeds trust: How taxpayers are treated", *Economics of Governance*, Vol. 3, pp. 87-99.
- Filippin, A., Fiorio, C. and Viviano, E. (2013), "The effect of tax enforcement on tax morale", *European Journal of Political Economy*, Vol. 32, pp. 320-331.
- Gilligan, G. and Richardson, G. (2005), "Perception of tax fairness and tax compliance in Australia and Hong Kong – a preliminary study", *Journal of Financial Crime*, Vol. 12, pp. 331-343.
- Hichem Khelif, Achraf Guidara, (2018) "Quality of management schools, strength of auditing and reporting standards and tax evasion: A cross-country analysis", *EuroMed Journal of Business*, Vol. 13 Issue: 2, pp.149-162.

- Jackson, B.R., and Milliron, V.C. (1986). Tax compliance research: Findings, problems, and prospects. *Journal of Accounting Literature*, 5, 125–65
- Jurney, S., Rupert, T. and Wartick, M. (2017), “Generational differences in perceptions of tax fairness and attitudes towards compliance”, *Advances in Taxation*, Vol. 24, pp. 163-197.
- Kastlunger, B., Lozza, E., Kirchler, E. and Schabmann, A. (2013), “Powerful authorities and trusting citizens: The Slippery Slope Framework and tax compliance in Italy”, *Journal of Economic Psychology*, Vol. 34, pp. 36-45.
- Kim, C. (2002), “Does fairness matter in tax reporting behavior?”, *Journal of Economic Psychology*, Vol. 23, pp. 771-785.
- Kirchler, E., Hoelzl, E. and Wahl, I. (2008), “Enforced versus voluntary tax compliance: The “slippery slope” framework”, *Journal of Economic Psychology*, Vol. 29, pp. 210–225.
- Kirchler, E., Niemirowski, A. and Wearing, A. (2006), “Shared subjective views, intent to cooperate and tax compliance: Similarities between Australian taxpayers and tax officers”, *Journal of Economic Psychology*, Vol. 27, pp. 502-517.
- Loo, E.C. (2006). The influence of the introduction on self assessment on compliance behaviour of individual taxpayers in Malaysia. PhD thesis. University of Sydney.
- Mohani, A. (2001). Personal income tax non-compliance in Malaysia. PhD thesis. Victoria University: Melbourne, Australia.
- Murphy, K. (2009), “Procedural justice and affect intensity: Understanding reactions to regulatory authorities”, *Social Justice Research*, Vol. 22, pp. 1-30.
- Murphy, K. and Tyler, T. (2008), “Procedural justice and compliance behavior: the mediating role of emotions”, *European Journal of Social Psychology*, Vol. 38, pp. 652-668.
- Picur, R. and Belkaoui, A. (2006), “The impact of bureaucracy, corruption and tax compliance”, *Review of Accounting and Finance*, Vol. 5, pp. 174-180.
- Porcano, T.M. (1988). Correlates of tax evasion. *Journal of Economic Psychology*, 9(1), 47–67.
- Richardson, G. (2006). The impact of tax fairness dimensions on tax compliance behaviour in an Asian jurisdiction: The case of Hong Kong. *International Tax Journal*, Winter, 29–42.
- Richardson, G. (2008). The relationship between culture and tax evasion across countries: Additional evidence and extensions. *Journal of International Accounting, Auditing and Taxation*, 17(2), 67–78.
- Smith, P. (1994). Assessing the Size of the Underground Economy: The Statistics Canada Perspectives. *Canadian Tax Journal/Revue Fiscale Canadienne*, 41 (2), 247-258.

- Spicer, M.W., and Becker, L.M. (1980). Fiscal inequity and tax evasion: an experimental approach. *National Tax Journal*, 33(2), 171–175.
- Tittle, C. (1980). *Sanctions and Social Deviance: The Questions of Deterrence*. Connecticut: Praeger.
- Torgler, B. (2007). *Tax Compliance and Tax Morale: A Theoretical and Empirical Analysis*. Cheltenham: EE.
- Torgler, B. (2003), “Tax morale, rule-governed behavior and trust”, *Constitutional Political Economy*, Vol. 14, pp. 119-140.
- Verboon, P., and Van Dijke, M. (2007), “A self-interest analysis of justice and tax compliance: How distributive justice moderates the effect of outcome favorability”, *Journal of Economic Psychology*, Vol. 28, pp. 704-727.
- Vlachos, V., Bitzenis, A. and Kontakos, P. (2016), “Enterprises and tax compliance in Greece: A research note on the role of corruption”, *Global Business & Economics Anthology*, Vol. 2, pp. 52-55.
- Wahl, I., Kastlunger, B. and Kirchler, E. (2010), “Trust in Authorities and Power to Enforce Tax Compliance: An empirical analysis of the Slippery Slope Framework”, *Law & Policy*, Vol. 32, No. 4, pp. 384-406.
- Wahlund, R. (1992). Tax changes and economic behaviour: The case of tax evasion. *Journal of Economic Psychology*, 13, 657–677.
- Wallschultzky Ian G (1984), Possible Causes of Tax Evasion. *Journal of Economic Psychology*, 5(4), 371–384.
- Wärneryd, K.E., and Walerud, B. (1982). Taxes and economic behaviour: Some interview data on tax evasion in Sweden. *Journal of Economic Psychology*, 2, 187–211.

Παράρτημα

Ερωτηματολόγιο

1. Φύλο

- Άνδρας
- Γυναίκα

2. Ηλικία

- 18-21
- 22-25
- 26-29
- 30 +

3. Επίπεδο εκπαίδευσης

- Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση
- Προπτυχιακός Φοιτητής/τρια
- Απόφοιτος/η Ανώτατης Εκπαίδευσης
- Μεταπτυχιακός/ Διδακτορικός Φοιτητής/τρια

4. Επαγγελματική κατάσταση

- Φοιτητής/τρια
- Δημόσιος Υπάλληλος
- Ιδιωτικός Υπάλληλος
- Ελεύθερος Επαγγελματίας
- Άνεργος/η

5. Ποιος πιστεύετε ότι είναι ο σημαντικότερος παράγοντες που επηρεάζει τους νέους στη φορολογική τους συνείδηση;

- Φύλο
- Ηλικία
- Οικογένεια
- Εκπαίδευση

6. Η κοινωνία, οι θεσμοί της και το κράτος πιστεύετε πως σας έχουν διδάξει να έχετε φορολογική ηθική;

- Ναι
- Όχι
- Ίσως

7. Θεωρείτε πως τα ΜΜΕ μπορούν να επηρεάσουν τη φορολογική σας συνείδηση;

- Απόλυτα
- Μάλλον ναι
- Ίσως
- Μάλλον όχι
- Καθόλου

8. Κατά πόσο γνωρίζετε τον τρόπο λειτουργίας του φορολογικού μας συστήματος;

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

9. Πιστεύετε πως το φορολογικό σύστημα στην Ελλάδα είναι αποτελεσματικό;

- Καθόλου
- Λίγο
- Αρκετά
- Πολύ
- Πάρα πολύ

10. Θα πληρώνατε λιγότερους φόρους σε περίπτωση ανυπαρξίας κυρώσεων;

- Συμφωνώ
- Διαφωνώ
- Ίσως

11. Θα επιχειρούσατε οποιαδήποτε αγορά με δυνατότητα αποφυγής πληρωμής ΦΠΑ;

- Ναι
- Όχι
- Ίσως

12. Το επίπεδο φορολογικής επιβάρυνσης είναι κατά τη γνώμη σας υψηλό;

- Καθόλου
- Λίγο
- Αρκετά
- Πολύ
- Πάρα πολύ

13. Σε περίπτωση που η πληρωμή φόρων δεν αποτελούσε κάτι υποχρεωτικό, θα προβαίνατε στην εθελοντική τους πληρωμή;

- Σίγουρα ναι
- Μάλλον ναι
- Ίσως
- Μάλλον όχι
- Σε καμία περίπτωση

14. Θα εργαζόσασταν σε μια επιχείρηση που συχνά αποκρύπτει φορολογικά στοιχεία;

- Ναι
- Όχι
- Ίσως

15. Αν είχατε τη δυνατότητα σήμερα (ή και στο μέλλον) να μη δηλώσετε το εισόδημά σας, θα το επιχειρούσατε;

- Σίγουρα ναι
- Μάλλον ναι
- Ίσως
- Μάλλον όχι
- Σίγουρα όχι

16. Κατά πόσο πιστεύετε ότι επηρεάζει η φορολογική συνείδηση τη φοροδιαφυγή;

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

17. Πόσο καλά γνωρίζετε τη διαφορά φοροδιαφυγής φοροαποφυγής;

- 1 2 3 4 5
-

18. Ποια πιστεύετε ότι είναι "καλύτερη" μεταξύ των δύο;

- Φοροδιαφυγή
- Φοροαποφυγή
- Δε γνωρίζω

19. Θεωρείτε πως υπάρχει το φαινόμενο φοροδιαφυγής στη χώρα μας;

- Συμφωνώ
- Διαφωνώ
- Ίσως

20. Αν ναι, ποιος πιστεύετε ότι είναι ο βαθμός ύπαρξης αυτού του φαινομένου;

- Λίγο
- Αρκετά
- Πολύ
- Πάρα πολύ

21. Θεωρείτε ότι οι γονείς παίζουν σημαντικό ρόλο στην στάση που υιοθετούν τα παιδιά τους απέναντι στη φοροδιαφυγή;

- Απόλυτα
- Μάλλον ναι
- Ίσως
- Μάλλον όχι
- Καθόλου

22. Σας έχουν προσφέρει χαμηλότερη τιμή ώστε να μη σας δώσουν απόδειξη;

- Ναι
- Όχι
- Ίσως

23. Έχετε ζητήσει να μη σας δοθεί απόδειξη ώστε να πληρώσετε λιγότερο;

- Ναι
- Όχι
- Δεν απαντώ

24. Πιστεύετε ότι μία αιτία άνησης της φοροδιαφυγής είναι η πολυπλοκότητα του φορολογικού συστήματος;

- Συμφωνώ
- Διαφωνώ
- Ίσως

25. Πιστεύετε πως φοροδιαφεύγουμε επειδή δεν τιμωρούμαστε;

- Ναι
- Όχι
- Μάλλον

26. Θεωρείτε ότι η στάση μας απέναντι στη φοροδιαφυγή μπορεί να βελτιωθεί από το σχολείο;

- Συμφωνώ
- Διαφωνώ
- Ίσως

27. Διακρίνετε προσπάθειες του κράτους να αποτρέψει τη φοροδιαφυγή;

- Ναι
- Όχι
- Ίσως

28. Είστε ικανοποιημένος/η από τον τρόπο φορολόγησης στη χώρα μας;

- Καθόλου
- Λίγο
- Άρκετα
- Πολύ
- Πάρα πολύ

29. Κατά πόσο πιστεύετε ότι το φορολογικό σύστημα της Ελλάδας είναι δίκαιο;

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

30. Η υπάρχουσα κυβέρνηση εμπνέει εμπιστοσύνη σχετικά με τον τρόπο που χειρίζεται τους φόρους των πολιτών;

- Ναι
- Μάλλον ναι
- Ίσως
- Μάλλον όχι
- Όχι

31. Θεωρείτε πως η μετέπειτα χρήση των φόρων καταλήγει στην ικανοποιητική κάλυψη των αναγκών των πολιτών;

- Ναι
- Όχι
- Ίσως

32. Πιστεύετε ότι υπάρχει άνιση κατανομή του φορολογικού βάρους στα νοικοκυριά στη χώρα μας;

- Συμφωνώ
- Διαφωνώ
- Ίσως

33. Θεωρείτε ως οι φορολογικοί έλεγχοι που πραγματοποιούνται είναι επαρκείς;

- Καθόλου
- Λίγο
- Αρκετά
- Πολύ
- Πάρα πολύ

34. Πιστεύετε ότι η αύξηση των φορολογικών ελέγχων βοηθάει στην μείωση της φοροδιαφυγής;

- Ναι
- Όχι
- Ίσως

35. Θεωρείτε πως υπάρχει διαφθορά στους φορολογικούς ελέγχους;

- Ναι
- Μάλλον ναι
- Ίσως
- Μάλλον όχι
- Όχι

36. Σε τι βαθμό πιστεύετε ότι ο φορολογούμενος παρέχει συνεργασία με τους φορολογικούς ελεγκτές;

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

37. Με βάση την εμπειρία σας, σε τι βαθμό πιστεύετε ότι συμμορφώνονται οι ελεγχόμενοι;

- Καθόλου
- Λίγο
- Αρκετά
- Πολύ
- Πάρα πολύ

